

T.C.

**KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL
VATANDAŞLIK DÜZEYLERİ**

MUSTAFA ÖZTÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. ZAFER KUŞ

KASTAMONU 2015

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL VATANDAŞLIK
DÜZEYLERİ**

Mustafa ÖZTÜRK

Danışman
Jüri Üyesi
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Zafer KUŞ
Doç. Dr. Kadir KARATEKİN
Yrd. Doç. Dr. Erhan GÜNEŞ

KASTAMONU 2015

JÜRİ ONAY SAYFASI

Mustafa ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

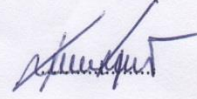
Danışman

Yrd.Doç.Dr. Zafer KUŞ
Kastamonu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

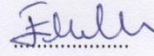
Jüri Üyesi

Doç.Dr. Kadir KARATEKİN
Kastamonu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

Jüri Üyesi

Yrd. Doç.Dr. Erhan GÜNEŞ
Ahi Evran Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

28/08/2015

Doç.Dr. Duran AYDINÖZÜ
Enstitü Müdürü

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

18.9/2015
Öğrencinin Adı Soyadı
Mustafa ÖZTÜRK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri

Mustafa ÖZTÜRK
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
İlköğretim Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zafer KUŞ

Teknolojide yaşanan gelişmeler, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla dünyada sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda pek çok değişiklik olmuştur. Son yıllarda bu gelişmelerin vatandaşlık çalışmalarına yansımaları dikkat çekmektedir. Sanal dünyada pek çok sorumluluğumuz bulunmaktadır. Literatürde dijital vatandaşlık olarak adlandırılan bu yeni vatandaşlık kavramı hızlı bir şekilde hayatımızda yer almaya başlamıştır. E-devlet olarak tanımaya başladığımız dijital vatandaşlık kavramını çocuklarımıza okullarda eğitimini vermekte gecikmemeliyiz. Dijital vatandaşlığı yasal, etik, güvenlik ve sorumlu bir şekilde internet kullanımını sağlayan davranışları çevrimiçi ortamda savunmak ve uygulamak olarak tanımlanabilmektedir.

Gün geçtikçe bireylerin internet ve teknolojik iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla, çevrimiçi toplumun etkin birer üyesi olarak dijital vatandaşlara dönüştüğü görülmektedir. Ancak bu durum pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Bireylerin yaşayabilecekleri bu tür sorunlarla başa çıkabilmeleri ve etkili dijital vatandaşlar olabilmelerinin yolu, onların okullarda ilkokul kademesinden başlayarak eğitilmeleriyle gerçekleştirilebilir. İlkokul bünyesinde çeşitli derslerde dijital vatandaşlık eğitimini örnek durum gösterilerek etkili bir biçimde gerçekleştirilebilir. Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini tespit etmek ve dijital vatandaşlığın etkisini ve öğrenme-öğretme sürecine yansımalarını incelemektir.

Araştırmada karma model tercih edilmiştir. Araştırma, 2014–2015 öğretim yılının bahar döneminde Kastamonu ili Merkez ilçesindeki yedi ortaokulda belirlenen 6. , 7. ve 8.sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Ortaokul öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık düzeylerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen “*Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri*” isimli veri toplama aracı kullanılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunu oluşturan görüşmeler ise 6,7 ve 8. sınıfta öğrenim gören 12 öğrenci ile yapılmıştır.

Araştırmayla ilgili nicel verilerin istatistiksel çözümlemelerinde SPSS 21 programından yararlanılmıştır. Dijital vatandaşlık düzeyleriyle ilgili olan verilerin analizinde Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *t* testi, yüzde frekans analizleri kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin çözümlemesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar şöyle sıralanabilir:

Araştırma sonucunda öğrencilerin teknolojik iletişim araçlarını yaygın olarak kullandıkları ancak öğrencilerin haklarını ve sorumluluklarını yeterince bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Öğrenciler çevrimiçi durumdayken başlarına gelebilecek sıkıntılı bir durumda ne yapacaklarını, kimden yardım isteyeceklerini ve nereye başvuracaklarını bilmediklerini ifade etmektedirler. Öğrenciler interneti en fazla ödev yapmak, sosyal medya ve araştırma yapmak için kullanmaktadır.

Öğrencilerin çoğunluğu web sitelerinin güvenlik, gizlilik veya yardım bölümleri olduğunu bilmediklerini veya kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise web sitelerinin güvenlik, gizlilik veya yardım bölümleri olduğunu bildiklerini ve zaman zaman kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı hiç ilgisini çekmediğini ve hiç girip de bakmadıklarını dile getirmişlerdir. Araştırmanın bu sonuçlarıyla ilgili bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, dijital vatandaşlık, sosyal medya, internet, ortaokul öğrencileri

2015, 112 sayfa

Bilim Kodu:101/6041

ABSTRACT

Master's Thesis

DIGITAL CITIZENSHIP LEVEL OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Mustafa ÖZTÜRK

Kastamonu University

Department of Social Studies

Supervisor::Asistant Professor Doctor Zafer KUŞ

Developments in technology, particularly with the widespread of use of internet, there have been many changes in the world in the sense of social, cultural and economical. In recent years, the reflection of these developments to citizenship studies stands out. The citizenship problem also arises in the virtual world. We are not aware of having many responsibilities in the virtual world as well. This new concept of citizenship that referred to as digital citizenship in the literature has begun to take place in our lives swiftly. We must not delay providing the training for the concept of digital citizenship that we begin to recognize as e-state to our children in the schools. In this thought, some size of digital citizenship that discussed can be defined as legal, security and to defend and to apply the behaviours that enables to using of internet in a responsible way.

Day by day, with the spread of internet and technological communication tools, it is observed that individuals turn into the digital citizens as an active member of the online community. But, this situation brings along many problems. The way of being able to cope with his kind of problems and being able to be effective digital citizen can be carried out with education starting from the primary school level in schools. It can be made real effectively showing citizenship education as precedent at various lessons within primary school. The purpose of this study is to determine level of digital citizenship of primary school students and to examine the effect of digital citizenship and the reflection to learning-teaching process. Therefore, mixed model is preferred.

Data collection tool developed by researchers, named "Digital Citizenship Level of Secondary School Students", is used to determine digital citizenship level of secondary school students. Interviews forming the qualitative size of the research are made with 12 students studying in 6., 7., and 8. grade .

Data of research is collected with "Digital Citizenship Scale Levels", semi-structured interviews and data collection tools. In statistical analysis of quantitative data related research, program of SPSS 21 is used. In the analysis of data related digital citizenship levels, one-way analysis of variance (ANOVA), t test, frequency analysis percent are used. Descriptive analysis technique is used at the analysis of qualitative data of research. The result of based-on research finding as follows;

As a result of research, it has emerged that the students use technological communication tools prevalently, but they don't have enough information about their rights and responsibilities. The students has expresed that they don't know what to do in a distressed situation that may arise,from whom they seek help and where to apply while they are online. The students use the internet mostly to do homework, social media and to research. Most of the students stated that they don't know or use the website that has security, privacy and help sections. Some students have stated that they know the websites have security, privacy and help sections and they use them at times. Some students express that they don't appeal to internet and they never look at the websites.

Key words: Social Science, Digital Citizenship, Social Media, Internet, Secondary School Students

2015,112 page

Science code:101/6041

ÖNSÖZ

Günümüzde gençlerin ve çocukların vazgeçilmezi olan teknoloji her geçen gün daha hızlı yaygınlaşmaktadır. İnterneti kullanma becerileri arttıkça günümüzün ihtiyacı gibi görünen ve yeni bir kavram olarak hayatımıza giren dijital vatandaşlık ve eğitimi yeni bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Okullarımız dijital vatandaş yetiştirme konusunda yeterli değildir. Ebeveynler ve öğretmenler de çocuklara bu konuda çocukların gerisinde olduğu için iyi birer rol model olamamaktadırlar.

Çocuklarımız sosyal medya ile dünyayla iletişim kurabilmektedir. Yapılan araştırmalarda görülüyor ki çocuk sanal dünyada tek başına pek çok sorunla karşılaşmaktadır. Çocuklarımız ahlak sorunları, gizlilik, güvenlik ve etkili iletişim kurma gibi sıkıntılar ile karşılaşmaktadır.

Okullarda etkili bir şekilde çeşitli derslerde dijital vatandaşlık eğitiminin verilmesi gerekmektedir. İletişim teknolojileri ve internet kullanımında öğrencilerin yaşadığı sorunların farklı boyutlar altında ele alınarak ilkökul seviyesinde uygun dersler ile bütünleştirilmesi, uygulayıcılara örnek oluşturacak çalışmalar gerçekleştirilmesi ve geleceğin dijital vatandaşlarının yetiştirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Araştırmanın gerçekleştirilmesine pek çok kişinin katkısı ve desteği olmuştur. Öncelikli olarak her anlamda desteğini esirgemeyen, çalışma konusunun belirlenmesinde, araştırmanın sonuna kadar her aşamada bana yol gösteren kıymetli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Zafer Kuş'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tüm araştırma süreci boyunca her türlü desteği sağlayan aileme; uygulama sürecinde ses kayıtlarının yapılmasında, zaman zaman bana yol gösteren arkadaşım Özkan KAHVECİ 'ye; ayrıca anketlerin uygulanmasında yardımcı olan dostlarıma, çeviri konusunda yardımcı olan çalışma arkadaşım Sevcan Özdemir'e teşekkür ederim.

Mustafa ÖZTÜRK

Kastamonu, Ağustos, 2015

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI.....	II
TAAHHÜTNAME	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	VI
ÖNSÖZ	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
SİMGELER KISALTMALAR DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XIV
I.BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.3. Alt Problemler	5
1.4. Araştırmanın Amacı	6
1.5. Araştırmanın Önemi	6
1.6. Araştırmanın Sayıtları	7
1.7. Araştırmanın Sınırlıkları	7
Tanımlar:	8
II. BÖLÜM	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1. Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Eğitimi	10
2.2. Dijital Vatandaşlık Kavramı:	13
2.2.1 Dijital Vatandaşlığın Boyutları:	16
2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Dijital Vatandaşlık:	20
2.4. İnternetin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri	26
2.5. Dijital Vatandaşlık Eğitimi	28
2.5.1. Dijital Vatandaşlık (e-devlet, banka uygulamaları vb.) :	28
2.6. Sosyal Medya ve Dijital Vatandaşlık	29

2.6.1. Sosyal Medyanın Avantajları	33
2.6.2. Sosyal Medyanın Eğitimle İlişkisi	35
2.7. İlgili Araştırmalar	36
2.7.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	36
2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	42
III. BÖLÜM	45
YÖNTEM.....	45
3.1. Araştırma Modeli:	45
3.2. Evren ve Örneklem:	45
3.2.2. Nitel Boyut:	49
3.3. Veri Toplama Araçları:	49
3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları.....	49
3.3.1.1. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeği.....	49
3.3.1.2. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	51
3.3.1.3. Maddelerin Ayırt Edicilik Güçleri	52
3.3.2 Güvenirlilik Çalışmaları	54
3.3.3. Nitel Veri Toplama Araçları	55
3.4. Verilerin Analizi.....	56
3.4.2. Nitel Verilere ait Analiz	57
IV. BÖLÜM	58
ARAŞTIRMA BULGULARI	58
4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerine İlişkin Bulgular	58
4.2. Nitel Boyuta İlişkin Bulgular	72
BÖLÜM V	79
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	79
5.1. Sonuçlar	79
5.2. Tartışma.....	85
5.3. Öneriler	95
KAYNAKLAR	97
EKLER	107
EK A: Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri Anketi	107
EK B Araştırma İzin Belgesi.....	111
ÖZGEÇMİŞ	112

SİMGELER KISALTMALAR DİZİNİ

Akt: Aktaran

BİT: Bilgi İletişim Teknolojileri

ITEA: Uluslararası Teknoloji Eğitim Kurulu

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

N: Denek Sayısı

NCSS: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

p: Anlamlılık Düzeyi

Sd: Serbestlik Derecesi

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

Ss: Standart Sapma

t: T Değeri (t-Testi Değeri)

‰: Yüzde

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı	46
Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	46
Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	47
Tablo 4. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	47
Tablo 5. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	48
Tablo 6. Öğrencilerin Aile Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	48
Tablo 7. Pilot Uygulama Sonucuna Göre Maddelerin Ortalamaları, Standart Sapmaları Ve Madde-Toplam Korelasyonları	50
Tablo 8. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	52
Tablo 9. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeğini Cevaplayan Alt % 27 Ve Üst %27'lik Grupların Madde Ortalamaları İçin T-Testi Sonuçları	53
Tablo 10. Madde Analizi Öncesi Ve Madde Analizi Sonrası Güvenirlilik Katsayısı..	55
Tablo 11. Sosyal Medya Üyeliğine Göre Dağılımı.....	58
Tablo 12. Sosyal Medya Kullanım Oranları	58
Tablo 13. Öğrencilerin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçları	59
Tablo 14. Öğrencilerin Kişisel Bilgisayara Sahip Olma Durumları	59
Tablo 15. Öğrencilerin Günlük Ortalama Bilgisayar (İnternet) Kullanımın Süreleri	60
Tablo 16. Öğrencilerin İnternet Kullanım Amaçları.....	60
Tablo 17. Öğrencilerin İnternete Bağlanma Araçları.....	61
Tablo 18. Öğrencilerin İnternet Kafeye Gitme Durumları.....	61
Tablo 19. Öğrencilerin İnternet Kafede Bulunma Süreleri	62
Tablo 20. Öğrencilerin Oyunlardaki Akıllı İşaretlerin Anlamını Bilme Durumları ..	62
Tablo 21. Öğrencilerin Sivil Toplum Örgütüne Üyelik Durumları	63
Tablo 22. Öğrencilerin Sivil Toplum Örgütü Faaliyetlerine Katılma Durumları	63
Tablo 23. Öğrencilerin Dijital Vatandaşlık Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre T- Testi Sonuçları	63
Tablo 24. Sınıf Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler	64
Tablo 25. Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi	64
Tablo 26. Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler	65
Tablo 27. Öğrencilerin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi	65
Tablo 28. Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler	66
Tablo 29. Öğrencilerin Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi	66
Tablo 30. Aile Gelir Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler	67
Tablo 31. Öğrencilerin Aile Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi	67

Tablo 32. Öğrencilerin Sosyal Medya Üyeliğine Göre Ortalamaları Arasındaki T-Testi Sonuçları	68
Tablo 33. Maddelerin Yüzde Frekans Dağılımı.....	69
Tablo 34. Dijital Vatandaşlık Ölçeği Genel Ortalaması	72
Tablo 35.Öğrencilerin İnterneti Kullanım Amacı Ve İletişim Kurdukları Kişiler.....	72
Tablo 36. Öğrencilerin Çevrimiçiyken Sıkıntılı Bir Durumla Karşılaştığında Başvurdukları Yollar.....	73
Tablo 37. Öğrencilerin İnternete Bağlanma Araçları.....	74
Tablo 38. Ailelerin İnternet İle İlgili Tutumları.....	74
Tablo 39. Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bilgileri	75
Tablo 40. Öğrencilerin Araştırmalarında Kullandığı Web Sitelerinin Güvenliğine İlişkin Tutumları	76
Tablo 41. Öğrencilerin İnternet Kullanımı Ve Güvenliğine İlişkin Bilgileri.....	77

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Becerileri.....	23
--	----

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Teknoloji insanın hayatında var olmasıyla birlikte pek çok şeyi değiştirmiştir. Tekerleğin icadıyla başlayan değişim gün geçtikçe insanoğlunun hayatını kolaylaştırmaya başlamıştır. Özellikle bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, dünyada sosyal ve kültürel açıdan birçok değişikliği beraberinde getirmiştir. İnternetin oluşturduğu toplumsal alanda vatandaşlık anlayışı bağlamında, e-vatandaş, siber vatandaş, dijital vatandaş gibi kavramlara sıklıkla rastlanmaya başlanmıştır.

Bu kavramların ortaya çıkışında özellikle internetin yaygınlaşması önemli rol oynamıştır. İnternet artık insanların yeni buluşma merkezi haline gelmiştir. İnternetin her eve girmesi ile başlayan internet kullanımı bireylerin bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Devlet kurumları internet aracılığıyla önemli bilgi ve belgeleri erişilebilir biçime getirmektedir. Bireyleri vatandaş olarak dünyada olup bitenlere ve olaylara karşı daha duyarlı hale getirmiştir. Dijital toplumun yükselişi hem vatandaşların demokrasiyi benimseme tarzını hem de eşit katılım için gerekli ön koşulları geliştirmektedir. İnternet aracılığıyla insanlar yönetime daha etkin bir biçimde katılmakta ve daha fazla söz hakkına sahip olabilmektedir. Demokratik toplumlarda aktif katılım son derece önemli bir olgudur. İnternet sayesinde bireyler yönetime katılımı artmaktadır.

İnternet toplumsal bir alandır ve bu toplumsal alana üye olan bireyler o topluluğun vatandaşları olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bu topluma üye olan vatandaşların, yasal statülerinin belirlenerek tanımlanması, haklarının ve sorumluluklarının ortaya konulması gerekmektedir.

Dijital vatandaşlık ise çevrimiçi bir ortamda toplumsal ve devletle ilgili konularda katılım becerisi olarak ifade edilmektedir (Karaduman, 2011).

Teknolojiyi ve teknolojiyle beraber hayatımıza giren dijital araçları doğru kullanmasını bilen, etik kurallara ve kişi haklarına dijital platformda da saygı duyan ve bu araçları güvenlik ve sorumluluk bilinciyle kullanmasını bilen kişiye dijital vatandaş denmektedir (Çubukcu ve Bayzan, 2013). Dijital vatandaşlık ise kısaca, teknoloji kullanımı ile ilgili dijital vatandaşların sorumluluk sahibi davranış normları olarak tanımlanmaktadır (Mossberger, Tolbert, & S. McNeal, 2007, Akt: Çubukcu ve Bayzan, 2013).

Dijital vatandaşlık, teknolojinin uygun kullanımı ile ilişkili standartlardır. Teknolojinin hayatın bir parçası olduğu günümüzde, teknolojinin doğru ve etkili kullanımının gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda, dijital vatandaşlık dijital teknolojiyi kullanabilmenin ötesindedir; doğru ve amaca uygun bir şekilde kullanmayı da kapsamaktadır. Dijital dünyanın bilinçli vatandaşları olarak kendilerine sunulan imkân ve olanaklardan en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak üzere dikkat edilmesi gereken noktaları belirlemek ve bunları hayata geçirmekle dijital vatandaşlığın anlamını bulması sağlanmaktadır (Gülsecen, Özdemir, Çelik, Uğraş ve Özcan, 2013).

Bireyler, hak ve özgürlüklerini kullandıkları, sorumluluklarını yerine getirdikleri ölçüde verilen demokrasi eğitimi amacına ulaşmış olur. Hakların kullanılması için hak sahibi olan birey, etkin bir vatandaş olarak kendini ortaya koymalıdır. Demokratik vatandaşlık eğitiminin temelinde var olan bakış açısı da budur.

Bu açıdan bakıldığında “insan hakları eğitimi” de demokrasi eğitimi içinde yer almaktadır. Bu dersin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırma amaçlanmaktadır (Kondu ve Sakar, 2013).

Demokratik bireylerin sadece günlük hayatta değil artık dijital ortamlarda da gerekli bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Dünyanın birçok noktasından dijital teknolojilerin kullanılabilir olması, bütün dünya vatandaşlarının eşit hak ve sorumluluklara sahip birer dijital vatandaş olabileceğini göstermektedir. Coğrafi sınırlara bağlı bir vatandaşlık algısının küreselleşmeyle ortadan kalkması, aynı dijital platformların tüm dünya vatandaşları tarafından kullanılabilir hale gelmesi gibi sebepler, dijital vatandaşlık kavramının ortaya çıkmasını neden olmuştur. İnternetin iletişim ve haberleşme noktasında ülke sınırlarını ortadan kaldırması, dünyayı küreselleştirmesi bu kavramın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Dijital iletişimin yaygın olarak kullanılması ile bireyler dijital toplumun bir parçası haline gelmektedir. Bu da bireyleri dijital vatandaşlara dönüştürmektedir. Ancak çocukların sınırsız ve kısıtlamasız kullandıkları dijital iletişim araçları bir takım sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bunlar; bağımlılık, şiddet ve sakıncalı cinsel içerikli sitelerin mevcudiyeti, kötü alışkanlıklara özendirme, yabancı kişiler ile iletişim kurma, zararlı yazılımların indirilmesi, kendilerini ve ailelerini tehlikeye atacak şekilde kişisel bilgilerin paylaşımı gibi sorunlardır. Çocuklar interneti kullanırken erişim, gizlilik, güvenlik, sağlık, etik ve iletişim gibi konularda sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu tür sorunlar karşısında aileler ve öğretmenlerin deneyimsiz olmaları sorunların büyümesine neden olmaktadır. Çocuklarımız günlerinin önemli bir kısmını internet ortamında geçirdiği için bu tür sorunla karşılaşması çok normal hale gelmiştir. Bu sorunların bir an önce çözülmesi için dijital iletişim araçlarının kullanımına hâkim olması gerekmektedir. Çocuklarımız çevrimiçi durumdayken sorumluluklarını ve haklarını bilmeli ve yeri geldiğinde haklarını etik bir şekilde arayabilmelidir. Ribble (2006) bu konuda eğitim kurumlarına önemli görevler düştüğünü ve dijital vatandaşlık eğitiminin etik, iletişim, erişim, gizlilik ve güvenlik, haklar ve hukuk, okuryazarlık, sorumluluk ve sağlık boyutları altında gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Aileden başlayacak dijital vatandaşlık eğitimi okullarda sistemli bir biçimde sürdürülmelidir (Akt. Karaduman, 2011).

Üstelik ailelerin ve öğretmenlerin bu konuda bir eğitime ihtiyaç duydukları da bir gerçektir. Bu sebeple ilkokuldan başlamak üzere “Dijital Vatandaşlık Eğitiminin” çocuklarımıza verilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde bu olgudan haberdar olmayan yetişkinlerin de benzer eğitimlere tabi tutularak dijital vatandaşlık konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir (Temkoder, 2013).

Okullarda teknolojiyi kullanma eğitiminin verilmesi artık zorunlu hale gelmiştir. Çocuklara haklarını, sorumluluklarını ve etik ilkelerin anlatılması gerekmektedir. Bilgilerini nasıl saklayacağını, paylaşımları nasıl yapabileceğini ve bir sorunla karşılaştığında ne yapması gerektiğinin anlatılması gerekmektedir.

Ortaokul 5-8. Sınıflarda eğitimi verilen bilişim dersleri ile bilgisayar ve internet kullanımı eğitimi verilmektedir. Ancak dijital vatandaşlık kavramı ile öğrenci lisede seçmeli ders olan demokrasi eğitimi dersinde verilmektedir. Seçmeli ders olduğu için öğrenci dijital vatandaşlık eğitimi almadan liseden mezun olabilir. Böylece dijital vatandaşlık eğitimi almamış bireyler gelecekte büyük sıkıntılar ile karşılaşabilirler.

Yurt dışında dijital vatandaşlık eğitimi ilkokul hatta anaokulu seviyesinde eğitim verilmektedir. Ülkemizde de en azından ortaokul seviyesinde dijital vatandaşlık eğitimi verilerek dijital okuryazar öğrenciler yetiştirebiliriz.

Ülkemizde gençler ve çocuklar arasında hızlı bir şekilde kullanımı yaygınlaşan sosyal medya konusunda önlem almamız gerekmektedir. Hiç düşünülmeden yapılan paylaşımlar, özel hayatın gizliliğine bakılmaksızın paylaşılan yazı, video ve fotoğrafların içeriğini, paylaşımda bulunmadan önce doğruluğunu kontrol ediyor muyuz? Başkasına ait paylaşımlarda bulunurken ya da bilgi kullanımı yaparken telif hakkını çiğnediğimizin ne kadar farkındayız? Bize aitmiş gibi kullandığımız bilgilerin kaynağını göstermemenin suç olduğunun farkında olmayan çocuklarımız, oyun için anne babasının kredi kartını gizlice alıp kullanan çocuklarımızı kim bilgilendirecek acaba? Bu soruların doğru yanıtlarını çocuklarımıza küçük yaşlardan itibaren dijital vatandaşlık eğitimi vererek bulabiliriz.

Yapılan çalışmanın sonucuna göre ortaokul öğrencilerinin % 85'i sosyal medyayı kullandığı ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin günlük internet (bilgisayar) kullanımına göre dağılımı % 41,6 oranında günde “Yarım saat, bir buçuk saat arası” olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuklar tarafından bu kadar yaygın olarak kullanılan dijital ortamlar konusunda, çocuklar bu ortamların gerektirdiği temel becerilere sahip mi? sorusu akıllara gelmekte ve ebeveyn ya da öğretmen olarak cevap bulmakta zorlanılmaktadır.

Sonuç olarak, dijital vatandaşlık kavramının anlaşılması günümüz bilgi çağının gerçek yaşamımıza etkilerini anlamak açısından önem taşımaktadır. Her ne kadar dijital vatandaşlık kavramı her yaştan bireyi kapsayan bir kavram olsa da dijital vatandaşlık üzerine yapılan akademik çalışmalarda hedef kitlenin çocuklar olduğunu görmekteyiz.

Yurt dışında farklı ülkelerde dijital vatandaşlık ile ilgili çok sayıda çalışma yer almaktadır. Ülkemizde ise dijital vatandaşlık konusunda son yıllarda çalışmalar yürütülmekle birlikte hala çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır (Karaduman, 2011; Kocadağ, 2012; Çubukçu ve Bayzan, 2013; Ocak, 2013; Kaya, 2014). Daha çok sosyal medya ve internetin kullanımı ile ilgili bilimsel çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri ortaya konulması ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2.Problem Cümlesi

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri nedir? Dijital vatandaşlık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından (cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu vb.) farklılık göstermekte midir?

1.3. Alt Problemler

1- Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri;

- Cinsiyet,

- Sınıf düzeyi,

- Anne eğitim durumu,

- Baba eğitim durumu,

- Ailenin aylık gelir durumu,

-Kişisel bilgisayar durumu değişkenlerine göre anlamlı derecede farklılık göstermekte midir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeylerini tespit etmek ve dijital vatandaşlık üzerinde çeşitli değişkenlerin (Sınıfı, cinsiyet, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile gelir durumu vb.) etkisini araştırmaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Dijital iletişim araçları geliştikçe bireyler arasında iletişim kurmak son derece kolay hale gelmiştir. Cep telefonları, tabletler, bilgisayar ve yeni nesil televizyonlar iletişim konusunda yeni fırsatlar sunmaktadır. Özellikle çocuklar internet sayesinde yeni dünyalara açılabilirler. Çocuklar oyun oynayarak başladıkları bu yolda kendilerine sanal arkadaşlar bulabilmekte hatta sanal dünyalar kurabilmektedir. Fakat bu durum, güvenlik, gizlilik, sağlıklı iletişim kurma, etik, kişisel sağlığı koruma, interneti uygun ve doğru kullanma gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

Küçük yaşlarda dijital dünya ile tanışan çocuklarımız pek çok sorun ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Çocuk istismarı, şiddet, ırkçılık, oyun, internet bağımlılığı, sanal dolandırıcılık, siber zorbalık gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Kişisel bilgileri ele geçirip şantaj olayları, zararlı yazılımların habersizce internetten indirilip kişisel bilgisayarımıza verdiği zarar, güven içinde sakladığımız bilgilerimize, fotoğraflarımıza, videolarımıza ve banka hesaplarımıza ulaşma gibi pek çok sorun artık günümüzde çokça rastladığımız haber ya da olay haline geldi. İşte burada ki temel sorun çocukların karşılaştıkları bu sorunlarla ilgili olarak dijital araçların uygun ve doğru kullanımını nerede, kimlerden ve nasıl öğrenecekleridir.

Öğrencilerin aktif, duyarlı ve etkili bir biçimde topluma uyumlu bir birey olarak yetiştirilmesi okulların en önemli görevlerindendir. Aynı şekilde dijital açıdan düşündüğümüzde aynı gelişimi ve nitelikli bireyler yetiştirme işi okulların vazifesi olmalıdır. Bu konuda, özellikle ilköğretim programı içerisinde yer alan ve genel amacı, birbirine bağımlı bir dünyada, kültürel farklılıkları barındıran demokratik bir toplumda yaşayan bireylerin bilgi edinme ve karar verme becerilerini geliştirerek, etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirme olan sosyal bilgiler dersinden işlevsel olarak yararlanılabilir. Böylelikle hem sosyal bilgiler dersi değişen topluma uyum sağlama sorununa çözüm üretebilir hem de bilgi iletişim teknolojilerinin yarattığı çevrimiçi topluma etkin olarak katılan bireyler yetiştirilebilir (Karaduman, 2011).

Bu çalışma çevrimiçi ortamda vakit geçiren çocukların karşılaştığı sorunların tespiti ve bu sorunların çözümüne ilişkin bilgilerin tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir.

1.6. Araştırmanın Sayıtları

Çalışmamıza katılan öğrencilerin doğru, gerçek ve samimi görüşlerini bildirdikleri varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Sınırlıkları

Araştırma 2014-2015 eğitim öğretim yılı içinde Kastamonu Merkez ilçe sınırları içindeki ortaokulları kapsamaktadır.

Merkez ilçedeki 7 ortaokulda 6. , 7. ve 8.sınıflarda öğrenim gören 829 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırma bir yıllık eğitim öğretim dönemi ile sınırlıdır.

Araştırma verileri, toplama aracı olarak kullanılan anket ve yüz yüze görüşmeden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Araştırma ortaokul öğrencilerinin seviyelerine uygun olan dijital vatandaşlığın boyutlarından altı tanesi ile sınırlıdır. Bunlar; dijital okuryazarlık, dijital iletişim, dijital hak, dijital güvenlik, dijital etik ve dijital erişimdir.

Tanımlar:

Vatandaş: Bir devletin egemenliğindeki topraklar üzerinde yaşayan siyasi toplumun, belirli haklara sahip ve herhangi bir özel topluluğa aidiyetinden bağımsız olarak herkes için aynı olan yükümlülükleri paylaşan bir üyesi (Ünsal, 1998).

E-vatandaş: Yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu hizmetleri elektronik ortamdan alabilecek olanağı ve bilgiyi edinmiş olan vatandaş (URL-1, 2003).

Dijital vatandaş: Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yasal, etik, güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanımını sağlayan davranışları çevrimiçi ortamda savunmak ve uygulamaktır (ISTE, 2007; Akt. Karaduman ve Öztürk, 2014).

Dijital okuryazarlık: Dijital teknolojileri kullanarak bilgi üretmek ve mevcut bilgileri etkili ve eleştirel bir biçimde değerlendirmektir. Bu süreçte bilgisayar donanımı, yazılımı, internet ve cep telefonu kullanılır. Fakat dijital okuryazarlık için sadece bilgisayar kullanmayı bilmek yetmez. Dijital okuryazarlık aynı zamanda bilgiyi etkin şekilde bulma, kullanma, değerlendirme, özetleme, sentezleme, oluşturma ve sunma becerilerini kapsar. 21. yüzyıla özgü bir beceridir (URL-2, 2015).

Siber Zorbalık: Siber zorbalık için, gerçekte yaşanan zorbalık olaylarının sanal âlemdeki karşılığıdır (URL-3, 2015).

Sosyal Medya: Web 2,0'ın kullanıcı hizmetine sunulmasıyla birlikte, tek yönlü bilgi paylaşımından, çift taraflı ve eş zamanlı bilgi paylaşımına ulaşılmasını sağlayan medya sistemidir. Ayrıca sosyal medya; kişilerin internet üzerinde birbirleriyle yaptığı diyaloglar ve paylaşımların bütünüdür.

Sosyal ağlar, insanların birbiriyle içerik ve bilgi paylaşmasını sağlayan internet siteleri ve uygulamalar sayesinde, herkes aradığı, ilgilendiği içeriklere ulaşabilmektedir (URL-4, 2015).

Sosyal bilgiler: Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Doğanay, 2008).

Web 2.0: O'Reilly Media tarafından 2004'de kullanılmaya başlanan bir sözcüktür ve ikinci nesil internet hizmetlerini toplumsal iletişim sitelerini, vikileri, iletişim araçlarını, yani internet kullanıcılarının ortaklaşa ve paylaşarak yarattığı sistemi tanımlar.

Basit bir dille Web 2,0, Vikipedi, Youtube, flickr, del.icio.us, Ekşi Sözlük, pilli network, Facebook vb. arkadaşlık siteleri gibi kullanıcıların diğer kullanıcılar için ziyaret ettikleri internet siteleri veya kullandıkları programlardır (URL-5, 2015).

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler ve Vatandaşlık Eğitimi

Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Öztürk, 2012, 12).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamıştır:

“Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneği geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır” (NCSS, 1993,3;Akt. Öztürk, 2012).

NCSS (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi) tarafından kabul edilen bu tanım adeta “resmî” bir nitelik kazanmıştır. Bu, büyük ölçüde, NCSS’nin ülkedeki sosyal bilgiler eğitimcilerinin büyük bir çoğunluğunu temsil etmesi ve program standartlarını belirleme yetkisine sahip olması ile de ilgili olabilir.

Gerçekten de kamuoyuna duyurulduğu günden beri alanla ilgili tüm yayınlarda bu tanım temel alınmıştır (Öztürk, 2012).

Sosyal Bilgilerin en önemli amaçlarından biri de duyarlı bir vatandaş yetiştirmektir. Vatandaşlık, bir ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlanmak olarak tanımlanmaktadır. Vatandaş ya da yurttaş kelimesi sadece hakları olan kişi demek değil aynı zamanda bağlı olduğu ülkeye ve diğer vatandaşlara karşı sorumlulukları olan kişidir. Türkçe sözlükte vatandaşlık ve yurttaşlık kavramlarına eş anlamlı kavramlar olarak yer verilmiş; açıklamalarda aynı yerde doğma, büyüme ve yaşamışlık ile duygu birliğine vurgu yapılmıştır (TDK, 2005). Tanımlardan anlaşılacağı üzere vatandaşlık kavramı hukuki, siyasal ve duyuşsal anlamları olan bir kavramdır. Vatandaşlık kavramının kazanılması ve kaybedilmesi, devlet vatandaş ilişkisi gibi durumlara ilişkin ölçütler vatandaşlığın hukuksal ve siyasal boyutunu, kazanılmış bir vatandaşlıktaki aidiyetlik duygusu ise duyuşsal boyutunu oluşturmaktadır. Vatandaşlık denilince akla çoğunlukla yasal ve anayasal boyutu gelse de vatandaşlık bireyin yaşadığı toplumun içindeki konumunu ve siyasi iktidarlarla ilişki şekli yanında belirli bir şekilde yaşama, düşünme ve inanma biçimine katılmayı da ifade etmektedir.

Tarihsel gelişim açısından ele alındığında vatandaşlık kavramının kökeninin antik çağlara uzandığı görülmektedir. Antik çağlarda site halkını aktif ve pasif olarak ikiye ayıran bir uygulama vardır. Antik sitelerde yabancılar, serfler (köleler), kadınlar ve çocuklar edilgen halk sayılarak topluma karşı ileri sürebilecekleri haklardan yoksun bırakılmışlardır. Buna karşın aktif halk olarak kabul edilen ve erkek nüfusun çok az bir kısmını oluşturan kesim yurttaş kabul edilmektedir. Topluma karşı hak ve ödevler bu kişiler için geçerlidir. Bu uygulama vatandaşlıkla ilgili düzenlemelerin antik çağlardan beri var olduğunu göstermektedir. Antik dönemdeki hak sahibi olan tam yurttaşlar ve olmayanlar şeklindeki ayırım site devletleri ortadan kalmasına rağmen uzun süre etkisini devam ettirmiştir.

Uzun yıllar geniş bir coğrafyada etkin olan Roma hukukunda ise Roma vatandaşlığının kazanılma yolları; doğumla, kölenin azat edilmesiyle ve yabancı bir kişiye vatandaşlık hakkı tanınması olarak belirlenmiştir. Çağdaş anlamda vatandaşlık anlayışı çok daha sonraları ortaya çıkmıştır (Aybay, 1982).

Vatandaşlık kavramına yönelik literatür taramasında en fazla atıf yapılan isimlerin başında Marshall gelmektedir. Thomas H. Marshall'ın 1950'de "Vatandaşlık ve Sosyal Sınıflar" adıyla yayımladığı çalışması, özellikle 1980'li yılların başından itibaren gündeme gelen vatandaşlık tartışmalarında başlangıç noktası niteliğindedir. Bu çalışmasında Marshall, Batılı toplumlarda vatandaşlığı bireylere tanınan haklar çerçevesinde ve tarihsel süreç içerisinde üç evreye bölerek incelemektedir. Birinci evre olarak 18. yüzyılda hukuk devletinin kuruluşu çerçevesinde düşünce ve inanç özgürlüğü, ifade özgürlüğü, mülk edinme, adil yargılanma, dava açma gibi siyasi haklar merkezi otorite tarafından tescil edilmiştir. İkinci evre ise 19. Yüzyılda vatandaşlara genel oy, serbest seçim ilkeleri ile birlikte seçme ve seçilme gibi politik hakların tanınmasıdır. Son aşamada 20. yüzyılda ise vatandaşların belirli standartlara göre insanca yaşamalarına yönelik eğitim, sağlık, temiz bir çevre, sosyal güvenlik gibi sosyal haklar yer almakta olup daha çok bu haklar refah düzeyinin artırılması ile gerçekleşmiştir (Marshall, 2006; Akt. Şekercioğlu, 2006).

Marshall'ın vatandaşlığın gelişimini bu şekilde açıklaması vatandaşlığın gelişimsel bakımdan durağan değil dönemsel olarak değişebileceğini göstermektedir. Eğitimdeki gelişmelere baktığımızda vatandaşlık eğitiminin demokratik bir toplumun oluşabilmesi için öğrencileri gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatmayı hedeflediği görülmektedir.

Öğrencilerden konulara eleştirel bakabilen, kendi düşüncelerini ifade edebilen, başkalarının düşüncelerine saygılı, barış içinde bir arada yaşama kültürüne sahip, topluma duyarlı, toplumun iyiliği için harekete geçebilen bireyler olmaları hedeflenmektedir (Acun, Tarman ve Dinç, 2013). Böylece öğrenciler haklarını, sorumluluklarını ve özgürlüklerini öğrenirlerken, kanunları, eşitliği, adaleti, ayrımcılık yapmamayı da öğrenmektedirler. Demokratik vatandaşlık eğitimi farklı din, kültür, inanç ve düşünüş şekillerine saygıyı desteklemekte, böylece içinde yaşadığı toplumun çeşitli değerlerini anlamayı ve paylaşmayı sağlamaktadır (MEB, 2011).

Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili farkındalık, duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırma amaçlanmaktadır (Kondu ve Sakar, 2013).

Ülkemizdeki vatandaşlık eğitimi açısından; vatandaşlığın nasıl tanımlandığı, devletin birey devlet ilişkilerinin nasıl düzenlendiği gibi konuların, bu içerikleri sunacak öğretmenlerce benimsenmesi ve içselleştirilmesi gerekir. Toplumda anayasa bağlamındaki tartışmaları aynı zamanda sosyal bir kurum olan okullardan ve okullarda eğitim veren öğretmenlerden ayrı düşünmek mümkün değildir (Ülger, 2012).

2.2. Dijital Vatandaşlık Kavramı:

Dünyada bilişim ve iletişim teknolojilerinin her geçen gün hızla artmaktadır. Bu hızlı artışa paralel olarak çeşitlenen ve yenilikler sunan akıllı teknolojik araçların gerek Türkiye’de gerek dünyada özellikle dijital nesil olan çocuklarda ve gençlerde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bilişim ve iletişim teknolojileri gün geçtikçe gelişmektedir. Gelişmeler beraberinde, “Dijital vatandaşlık” kavramını doğurmuştur.

Teknoloji ile hayatımıza giren dijital araçları doğru kullanmasını bilen, etik kurallara ve kişi haklarına dijital platformda da saygı duyan ve bu araçları güvenlik ve sorumluluk bilinciyle kullanmasını bilen kişiler için artık günümüzde dijital vatandaşlık kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Aynı zamanda bu dijital teknolojiler, insanların yaşayışlarını, birbirleriyle olan bağlarını hızlı bir dönüşüm sürecine sokmuştur. Bilgisayar kullanıcılarının ilk kuşağı, bilgisayarları işlerinin yürütülmesini sağlayan bir araç olarak görmekteyken, günümüzün vatandaşları bilgisayarı keşif, oyun ve iletişim için bir araç olarak görmekte ve bunları çevrimiçi olarak da sürmektedir (Karaduman ve Öztürk, 2014).

Prensky (2001) yeni nesli “dijital yerliler” olarak adlandırmaktadır. Dijital yerliler, internete daima bağlıdırlar ve gerek gerçek dünyada, gerekse sanal dünyalarda pek çok arkadaşları vardır. Arkadaşlık ilişkileri, bilgi ile olan ilişkileri ailelerinkinden farklıdır ve bilginin kolayca biçimlendirebilecekleri bir şey olduğunu düşünürler. Hayatlarını sürdürmek için gerekli tüm bilgileri bağlı bulundukları sanal ortamdan alabileceklerine sonsuz güvenirlir.

Dijital vatandaş, internetteki yazıları okuma, yazma, anlama ve gereken yerlere yönlendirme yetisine, ekonomik gücünün el verdiği bir geniş band erişimine sahip olan ve düzenli bir biçimde interneti etkin olarak kullanan kişiler olarak tanımlanmaktadır (Mossberger, Tolbert ve McNeal, 2008; Akt. Karaduman ve Öztürk, 2014).

Farmer (2010) ise dijital vatandaş elektronik bilgileri uygun biçimde seçip ayırarak siber alana etkin bir biçimde katılan, elde ettiği bu bilgileri hem toplumsal hem de kişisel gelişim için bilgece kullanan bireyler olarak nitelendirmektedir. Dijital vatandaşlık ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin yasal, etik, güvenli ve sorumlu bir şekilde kullanımını sağlayan davranışları çevrimiçi ortamda savunmak ve uygulamak olarak tanımlanmaktadır.

Dijital vatandaşlığın bir diğer tanımı ise teknolojiyi kullanırken temel normları göz önünde bulundurmak ve bu doğrultuda hareket etmektir (Karaduman ve Öztürk, 2014). Dijital vatandaşlık tanımlarının ortak noktalarına bakıldığında öncelikle çevrim içi ortama etkin katılımın ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca dijital vatandaşların bilgi iletişim teknolojilerini, etik, yasal, güvenli ve sorumlu bir biçimde kullandıkları vurgulanmaktadır. Dijital vatandaşlığın sadece sanal ortamlarda karşılaşılabilecek risklerin farkında olunması ve bunlarla mücadele edilmesi olarak düşünülmesi yeterli değildir.

Dijital vatandaşlık aynı zamanda, güvenilir ortamların oluşturulması, kişisel bilgilerin nasıl düzenlenebileceğinin kavranması ve internet konusunda kendini yetiştirmeyi de içermelidir. Bir toplum içerisinde yaşayan bireylerin kendilerine ve toplumun diğer üyelerine ait sorumluluklarını yerine getirme, kendilerine tanınan hak ve fırsatları kullanma ve günlük yaşamlarını devam ettirme gibi görevleri bulunmaktadır.

Dijital vatandaşlık teknoloji kullanımına ilişkin davranış normları olarak nitelendirilebilir. Teknoloji kullanırken, etik ve uygun davranışlarda bulunma ve bu konuda bilgilenme, dijital vatandaşlığın önemli sorumlulukları olarak gösterilebilir (Ocak, 2013).

Dijital vatandaşlık kısaca, kişilerin teknoloji kullanımı ile ilgili sorumluluk sahibi davranış normları olarak tanımlanmaktadır. Dijital vatandaşlığın her açıdan anlamlarını ortaya koymaya çalışan ve dijital vatandaşlığı dokuz boyutta inceleyen Mike Ribble, dijital araçları kullanım yaşının oldukça düşmesi ve yeni neslin aynı zamanda birer “dijital yerli” olmasından dolayı dijital vatandaşlık algısının çocuk yaşlarda başlaması ve bu çağdaki çocuklara dijital araçların kullanımının öğretilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Günümüzde çocuklar vatandaşlık kimliğinden önce dijital vatandaşlık kimlikleri ile dünyaya geliyor. Gençlerin her biri, dijital vatandaşlık kimlikleri ve dijital ortamlarda bıraktıkları kayıtlarla tanınıyor. Bu nedenle ileriki dönemde; iş başvurularında, cv planlamalarında ve sosyal yaşamlarına yönelik kazanımlarında gençlerin dijital kimliklerine uygun düzenlemelere ihtiyaç duyacaklarını belirtmek gerekiyor. Gençlerin akademik çalışmaları ve sosyal gelişim özelliklerinde teknoloji kullanımına yönelik dikkat etmeleri ve bilmeleri gereken özellikler, donanımlarını artırmalarına önemli bir katkı sağlayacaktır (URL-8, 2015).

Dijital vatandaş; bilgi ve iletişim kaynaklarını kullanırken eleştirebilen, çevrimiçi yapılan davranışların etik sonuçlarının farkında olan, ahlaki olarak çevrimiçi kararlar alabilen, teknolojiyi iyi yönde kullanarak başkalarına zarar vermeyen, sanal dünyada iletişim kurarken ve işbirliği yaparken doğru davranışları teşvik eden bireydir (Ocak, 2013).

Dijital vatandaş, bilgi ve iletişim kaynaklarını kullanırken eleştirebilen, çevrimiçi yapılan davranışların etik sonuçlarının farkında olan, teknolojiyi başkalarına zarar vermeyecek şekilde kullanabilen, internet ortamında iletişim hakkını kullanan, yaptığı paylaşımlarında ve işbirliğinde doğru tutumu sergileyen ve başkalarını da bu yönde teşvik eden vatandaşdır. Dijital vatandaşlık ise en genel kapsamı itibariyle teknoloji kullanımına ilişkin hak ve sorumluluklar bütününde yer alan davranış normları olarak ifade edilmektedir (Çubukcu ve Bayzan, 2013).

Dijital vatandaş; dijital iletişim kurabilen, e-devlet uygulamalarını kullanabilen, dijital alışveriş yapabilen, dijital ortamda üretim yapabilen, dijital ortamdan eğitim alabilen ve bu davranışları yaparken etik kurallara uyan hak ve sorumluluklarının bilincinde olan kişidir. Dijital vatandaş, teknoloji kaynaklarını kullanırken eleştirebilen, çevrimiçi yapılan davranışların ahlaki sonuçlarını bilen, sorumluluk alabilen, teknolojiyi kötüye kullanmayarak başkalarına zarar vermeyen, sanal dünyada iletişim kurarak doğru davranışı teşvik edebilen vatandaşdır.

Dünyanın gelişmiş ülkelerinde dijital vatandaşlık adı altında genç nüfusunu okul yıllarında eğitmeye çalıştığı bir gerçektir. Okullarda ders bazında çeşitli programlar, uzman kişiler, teknoloji uzmanı, psikologlar ve polis yardımıyla vatandaşını eğitmeye çalıştığı bir gerçektir. Avrupa’da Amerika’da sıkça rastlanan internet ve internet kaynaklı sorunların artması ile birlikte uzman kişilerin yardımı ile çözüm yolları aranmaktadır. Ana sınıfı düzeyinde başlayan eğitimler öğrencinin bütün eğitim hayatı süresince devam etmektedir. Dijital vatandaşlık eğitimi ne kadar erken yaşlarda verilirse sorunlar da bir o kadar büyümeden çözülebilmektedir.

2.2.1 Dijital Vatandaşlığın Boyutları:

Dijital vatandaşlığın her açıdan anlamlarını ortaya koymaya çalışan ve dijital vatandaşlığı dokuz boyutta incelemeye çalışan Mike Ribble, dijital araçları kullanım yaşının oldukça düşmesi ve yeni neslin aynı zamanda birer ‘dijital yerli’ olmasından dolayı çocuklara dijital araçların kullanımının öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Çubukcu ve Bayzan, 2013). Dijital vatandaşlığın tanımlarında da görüldüğü üzere bu kavramın farklı boyutları bulunmaktadır.

Dijital vatandaşlığın boyutları üzerinde yapılan çalışmaları inceleyen Ribble (2006) zaman içerisinde farklı sınıflamaların ortaya çıktığını belirtmiş ve ilgili çalışmalardan yola çıkarak, dijital vatandaşlığın boyutlarını dokuz başlık altında ele almıştır. Bunlar dijital etik, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital erişim, dijital ticaret, dijital haklar ve hukuk, dijital gizlilik ve güvenlik, dijital sorumluluk ve dijital sağlıktır (Ribble, 2006; Akt. Karaduman, 2011).

Dijital vatandaşlığın boyutlarını göz önünde bulunduracak olursak özellikle son yıllarda internet kullanımının artmasıyla birlikte gerçekleştirilen araştırma sonuçları çocukların çevrim içi ortamın erişim, gizlilik, güvenlik, sağlık, etik, iletişim vb. boyutlarında sorunlar yaşadıklarını göstermektedir (Karaduman ve Öztürk, 2014).

Teknolojinin her gün biraz daha gelişmesi, farklı iletişim araç ve gereçlerinin kullanımına fırsat tanımaya başlamış ve dijital vatandaşlığın daha fazla boyutlarda ele alınması gerektiğini göstermektedir. Aşağıda dijital vatandaşlığın dokuz boyutu açıklanmıştır.

1. Dijital Erişim:

Toplumdaki her bir bireyin dijital teknolojiye herhangi bir yerden, hızlı ve kaliteli bir şekilde ulaşabilmesidir. Teknolojik açıdan üretken olabilmek için, eşit olarak teknolojik imkânların dijital erişim sağlanması anlamına gelir. Örneğin, cinsiyet, ırk, yaş, maddi imkânlar, fiziksel ve zihinsel farklılıklara aldırış etmeden çevrimiçi topluma tam katılımın sağlanmasıdır. Böylece her bir birey çevrimiçi ortamda eriştiği imkânları kullanarak ihtiyaçlarını giderebilir ve vatandaşlık sorumluluklarını daha rahat yerine getirebilir.

2. Dijital Ticaret:

Çevrimiçi alışveriş ve bankacılık sistemlerinin kullanımı ve bu sistemleri kullanırken ticaret yapabilmek kadar bu işlemleri gerçekleştirirken kişisel verilerin korunumu ve güvenli sayfalardan işlem yapabilmek de oldukça önemlidir. Bir dijital vatandaşın herhangi bir veri kaybına sebebiyet vermeden güvenli sayfalardan çevrimiçi alışveriş ve bankacılık sistemlerini kullanırken güvenlik ilkelerine riayet edilebilmesi gerekmektedir.

Aksi takdirde, çevrimiçi ortamda birçok risk ile karşı karşıya kalabilmektedir. Elektronik ortamlarda ürün satma ve satın alma işlemlerini yapacak yeterliliğe sahip olma anlamına gelir (Karaduman, 2011).

3. Dijital İletişim:

Dijital ortamda iletişimin büyük bir bölümünün internet teknolojisiyle çevrimiçi ortamda ve özellikle sosyal ağları kullanılarak yapılması internette çeşitli temas riskleriyle karşı karşıya kalılabileceğini göstermektedir. İletişim esnasında karşı tarafla özellikle tanımadığımız kişilerle, kişisel bilgilerin çok rahatlıkla paylaşılması büyük bir gizlilik ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca özellikle ergenlik döneminde bulunanlar arasında sıkça rastlanan siber zorbalık olaylarının dijital iletişim neticesinde ortaya çıkması ve kişinin kendini farklı biri olarak göstererek internette özellikle çocukların güvenini kazanarak onlarla iletişime geçmesi cinsel istismarlara varacak sonuçları internette doğurabilmektedir.

4. Dijital Okuryazarlık:

Dijital okuryazarlık olarak adlandırılan terim, efektif ve ciddi bir şekilde internet üzerinden araştırma yapmak, değerlendirmek ve çeşitli dijital teknolojilerden yararlanarak bilgi toplamak anlamına geliyor. Dijital okuryazarlık için dijital medyadaki farkındalığın ve gücün bilincinde olarak dijital medyayı en doğru ve efektif şekilde kullanıp farklı bir şekle dönüştürmek ve yaymak gerekmektedir (URL-10, 2015).

5. Dijital Etik:

Dijital araçları doğru kullanmak kadar etik kullanmak da önemlidir. Çevrimiçi ortamda internet araç ve gereçlerini kullanırken başkalarının haklarına saygılı olacak sorumlulukta hareket etmek önemlidir. Örneğin, doğru bir dil üslubu ve ahlaki davranış normlarını çevrimiçi ortam da sürdürebilmek etik olgusu içerisinde gösterilebilir.

Etik olgusuna internet üzerinde dikkat etmemek içerik riskleri içerisinde özellikle kışkırtıcı içeriklerin paylaşılması ve temas risklerinde de siber zorbalık vakalarının oluşumuna zemin hazırlayabilmektedir. İyi bir dijital vatandaşın internette de etik olgusuna dikkat etmesi gerekmektedir (URL-12, 2015).

6. Dijital Kanun:

Tüm dijital ortamda dikkat edilmesi gereken kurallar olduğu gibi özellikle internet ortamında da dikkat edilmesi gereken kurallar bütünü mevcuttur. Bir dijital vatandaşın, gerçek hayatta suç olan tüm davranışların internette de yapılmasının suç olduğu bilinciyle hareket etmesi ve internette suç işleyenleri ilgili mercilere şikâyet etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, internetin üç risk boyutuyla da içerikler üretmek ve bu içerikleri paylaşmak suç teşkil edebilmektedir. Sanal dünyada yapılan işlerin elektronik sorumluluğunun olduğu ve kanunlarla yaptırım altına alındığı anlamına gelir (Karaduman, 2011).

7. Dijital Haklar ve Sorumluluklar:

İnternet, dijital araçlar içerisinde önemli bir yere sahip olmakla beraber çoğu dijital araç, internet teknolojisini de sunmaya başlamıştır. İnternet, herkesin kendini özgürce ifade edebildiği bir mecra olabilmesinin yanı sıra bu ifade özgürlüğünün başkalarının kişisel haklarını ihlal etmeyeceği ölçüde sınırlı olabileceği, çevrimiçi ortamın hak ve sorumluluk çerçevesindeki denge noktasını oluşturmaktadır. Örneğin, internetten bir bilgi araştırırken alıntı yapılacak bilginin ne şekilde kullanılabileceği, o bilgi üstündeki fikri sınai haklar ve bu haklar çerçevesindeki mevcut olan çevrimiçi sorumlulukları mevcuttur. Benzer şekilde, internet ortamında yapılan haksızlıklar ve internet ortamının barındırdığı yasadışı içeriklere karşı bir dijital vatandaşın sorumlulukları mevcuttur. Bu noktada, internetteki bütün risk gruplarına karşı hak ve sorumluluklarımız mevcuttur.

Herkesin sanal dünyada kendini özgürce ifade edebilecek haklara sahip olduğu ve bunun yasaklanamayacağı anlamına gelir. Örneğin, sanal ortamda formlarda görüş bildirme, grup oluşturma, tartışma ortamlarına katılma vb. temel haklar kısıtlanamaz (Ribble ve Bailey, 2007; Akt. Karaduman, 2011).

8. Dijital Sağlık:

Dijital ortamda sağlık faktörü genellikle olumsuz yönleriyle karşımıza çıkmaktadır. Dijital araçları ve özellikle çevrimiçi teknolojiler ve bilgisayarları kullanırken gerek fiziksel gerek psikolojik gerekse de ruhsal birçok hastalık türüne bir dijital vatandaş maruz kalabilmektedir. Bunların başında antropometri bilimi içinde incelenen kas-iskelet rahatsızlıklarından, internet ve oyun bağımlılığına ve hatta internetin içerik riskleri sonucu özellikle çocuklarda oluşan ruhsal bozukluklara kadar birçok sağlık problemi ile karşılaşılabilir.

Bu doğrultuda, internetin içerik ve temas riskleri dijital vatandaşlığın dijital sağlık boyutunu doğrudan etkileyen faktörler arasındadır. Dijital dünyada hem fiziksel, hem ruhsal hem de psikolojik yönden sağlığı direk ya da dolaylı olarak etkileyecek etmenlerin bulunduğu farkında olmadır (Karaduman ve Öztürk 2014).

9. Dijital Güvenlik:

Dijital okuryazar internet ortamında gezindiği sayfaların güvenilirliğine dikkat etmelidir. Ayrıca, dijital vatandaşın bilgisayar ve internet ortamında çeşitli kurum ve kuruluşlar vasıtasıyla sağlanan filtreleme programları, güvenli internet paketleri ve anti-virüs programları içeren internet koruma paketlerine kendi güvenliği açısından sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde internet, hem içerik hem temas hem de ticari risk boyutlarıyla bir dijital vatandaş üstünde güvenlik açısından ciddi risk unsurları oluşturabilmektedir. Bireyin sanal ortamda kendi güvenliğini sağlayacak önlemleri alması demektir. *Örneğin*, başkalarının bilgilerini izinsiz kullanma, solucan, virüs veya truva atı oluşturma, spam gönderme, birilerinin bilgilerini veya mallarını çalma vb. faaliyetlerin farkına vararak gereken güvenlik tedbirlerinin alınması (URL-11, 2015).

2.3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Dijital Vatandaşlık:

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin uygun kullanımına odaklanan dijital vatandaşlık eğitiminin özellikle ilköğretim kademesinde etkili bir biçimde gerçekleştirilmesinde yararlanılabilecek derslerden biri Sosyal Bilgilerdir.

Öğrencilerin tarih, dil, kültür ve yurt bilincine sahip vatandaş olması, insan hakları ve demokrasi konularında duyarlı vatandaş olmasıdır. Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser. Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.

Sosyal Bilgiler Dersinin, duyarlı vatandaş ve aktif vatandaş yetiştirme amacıyla olduğunu görmekteyiz. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında dijital vatandaşlık ile ilgili genel amaçları aşağıda belirtilmiştir:

1- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir (Genel amaçlar 7. madde).

2- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır (Genel amaçlar 11. madde).

3- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir (Genel amaçlar 12. madde).

Belirlediğimiz üç genel amaç dijital vatandaşlığın boyutları ile paralellik göstermektedir. Dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital sorumluluk, dijital haklar ve dijital iletişim boyutları ile ilişkilendirebiliriz. Bu açıdan ele aldığımız bu üç genel amaç dijital vatandaşlık kavramı birebir uygunluk göstermektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında dijital vatandaşlık ile ilişkilendirilebilecek kazanımlar ise aşağıda belirtilmiştir:

Kazanımlar:

5. Sınıf Kazanımlar:

1. Katıldığı gruplarda aldığı roller ile rollerin gerektirdiği hak ve sorumlulukları ilişkilendirir.
2. Çocuk olarak haklarını fark eder.
3. Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.
4. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.

5. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır.
6. Bilim ve teknoloji ile ilgili, düzeyine uygun süreli yayınları tanır ve izler.
7. Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.
8. Sivil toplum kuruluşlarını etkinlik alanlarına göre sınıflandırır.
9. Sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinin sonuçlarını değerlendirir.
10. Bireylerin rolleri açısından sivil toplum kuruluşlarını resmî kurum ve kuruluşlarla karşılaştırır.
11. Ülkeler arasındaki ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.

6. Sınıf Kazanımlar:

1. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.
2. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
3. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
4. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer
5. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.

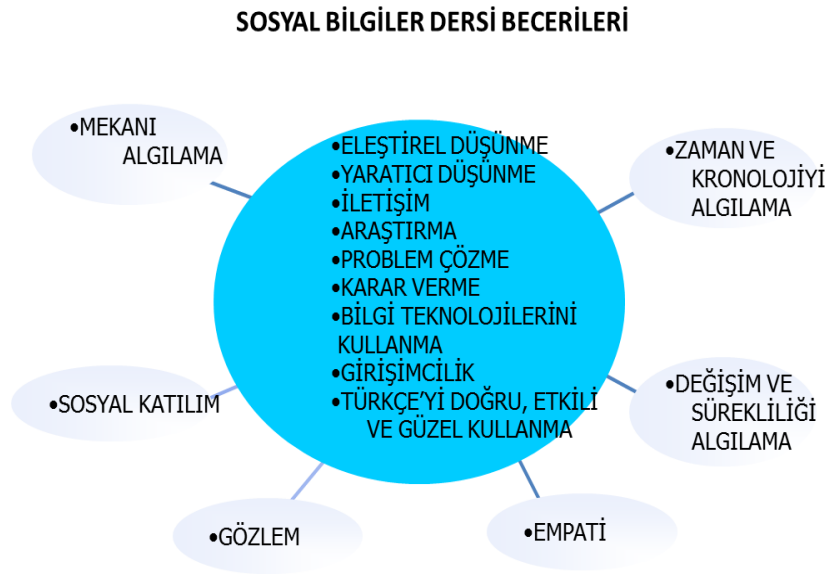
7. Sınıf Kazanımlar:

1. İletişimi, olumlu olumsuz etkileyen tutum ve davranışları fark ederek kendi tutum ve davranışlarıyla karşılaştırır.
2. Tarihsel süreçte düşüncüyü ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.

Ele aldığımız kazanımlar da dijital vatandaş ve dijital vatandaşlığın boyutları ile ilişkilendirebiliriz. Bu kazanımlar sayesinde öğrenciler her bir kazanımda dijital vatandaşlık eğitimi almaktadır.

Kazanımlar daha çok dijital vatandaşlığın boyutlarından daha çok; dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital sorumluluk, dijital haklar ve dijital iletişim boyutları ile ilişkilendirebiliriz.

Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere verilmek istenen becerilerin büyük bir kısmı dijital vatandaşlık kavramı ile uyum içerisindedir. Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (Gencer, 2007). Öğretim programlarında son yıllarda yaşanan değişime bağlı olarak bazı becerilerin sosyal bilgiler programlarına yansıdığı görülmektedir. Sosyal bilgiler programı ilkököl ve ortaokul 4 - 7. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk dokuz beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü altı beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır. Bu beceriler aşağıdaki gibidir (Mutluer, 2013):

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Becerileri

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan beceriler, dijital vatandaşlık ile kazandırılmaya çalışılan beceriler ilişkilendirilebilir. Dijital vatandaşlık ile iletişim becerisi, teknolojiyi doğru ve etkili kullanma, çevrimiçi iken başkalarının haklarına saygılı davranan ve kullandığı bilginin kaynağını gösteren öğrenciler yetiştirme amacıdadır.

Sosyal bilgilerin de öğrenciye kazandırmaya çalıştığı beceriler dijital vatandaşlık ile uyum içerisinde. İlişkilendirilebilecek beceriler şunlardır;

Beceriler:

1. Yaratıcı Düşünme Becerisi
2. İletişim becerisi
3. Araştırma Becerisi
4. Bilgiyi Bulma, Kullanılabilir Biçimde Planlama ve Yazma
5. Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi
6. Sosyal Katılım Becerisi

Sosyal bilgiler dersi genel amaçları, kazanımları, öğrenciye kazandırmaya çalıştığı beceriler ve değerler açısından dijital vatandaşlık kavramı ile ilgili en uygun ders olarak görülmektedir. İletişim becerisi, teknolojiyi kullanma, araştırma yapma becerisi, bilgiyi bulma becerisi ve sosyal katılım becerileri dijital vatandaş yetiştirmek için en uygun beceriler olarak sıralayabiliriz.

Sosyal bilgiler öğretiminde teknolojiden yararlanmanın gerek bir öğretim yöntemi gerekse öğretim materyali olarak oldukça büyük etkisinin olduğunu ve teknoloji temelli öğrenmenin öğrencilerin karar verme, problem çözme, veri toplama ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bilgisayar aracılığıyla öğrenciler farklı insanlar ve onların dünyaya bakış açıları ile ilgili geniş bilgiye ulaşma olanağına sahip olmaktadır. Bu da sosyal bilgiler dersinin hedefleri arasında önemli yer tutmaktadır (Whithworth ve Berson, 2003).

Ortaokul 6. ve 7. sınıf öğrencilerine yönelik olan öğretim programında bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı şöyle açıklanmaktadır: Sosyal bilimlerin alt disiplinlerinin de günlük ve toplumsal yaşam üzerindeki pratik bazı sonuç ve etkilerini kavrayarak 21. yüzyılda bilim ve teknolojiye bazı gelişmelerden hareketle gelecekteki yaşamla ilgili olarak ortaya çıkabilecek yeni konular hakkında fikir yürütmeleri istenecektir (Tay, 2010).

Telif hakkı ve patentin bilimsel gelişmelerdeki etkisini tartışarak bilimsel çalışma ve birikimlerin yasalarla korunduğunu fark etmeleri sağlanacaktır (Yeşiltaş, Kaymakçı, 2014).

Vatandaşlık bilincinin geliştirilebilmesi için eğitim sürecinde çeşitli dersler ve etkinliklerden faydalanmak mümkündür. Bu etkinlikler insan haklarına saygı, demokratik birey olabilme, sivil toplum kuruluşlarına katılma, kendini ifade etme hakkını yasal yollardan arama. İlköğretim düzeyinde yer alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi bu amaca ulaşmada yararlanılabilecek önemli dersler arasındadır. Bireyin, kendisini tüm yönlerden geliştirilebilmesi, yaşadığı çevreyi ve toplumu kavrayabilmesi, sorunlarına ilgi duyup çözümüne düşünsel ve eylemsel olarak katılması, toplumda etkin ve yararlı bir rol oynayabilmesi ve bu amaçla sorumluluk üstlenebilmesi, öncelikle öznesi olduğu hak ve özgürlükleri öğrenerek "hak bilinci" edinmesine bağlıdır (Gülmez, 1998).

Sosyal Bilgiler dersinde dijital vatandaşlık eğitiminin gerçekleştirilmesi, bilgi iletişim teknolojileri ve internet kullanımında çocukların yaşadığı sorunların farklı boyutlar altında ele alınarak ilk ve ortaokul programı içerisinde yer alan bir ders ile bütünleştirilmesi, uygulayıcılara örnek oluşturacak çalışmalar gerçekleştirilmesi ve geleceğin dijital vatandaşlarının yetiştirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Sosyal bilgiler dersi dijital vatandaşlık eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilebileceği derslerden biridir. Çünkü sosyal bilgiler eğitiminin merkezini, demokrasinin sürdürülmesine yönelik temel vatandaşlık bilgi, beceri ve değerleri konusunda genç nesillerin eğitilmeleri oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler dersi, çocukların yaşadıkları sosyal dünyaya ilişkin geniş bir anlayış oluşturmalarına yardımcı olurken, öğrencilerin eleştirel ve entelektüel becerilerini geliştirmekte, sınıfta kendi uygulamaları, kazandıkları anlayış ve zihin alışkanlıklarıyla sınıf dışındaki yaşam arasında bağ kurmalarını sağlamaktadır (Grant ve Vansledrigt, 1996: Akt. Karaduman, 2011). Bu nedenle, Bilgi İletişim Teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte internetin oluşturduğu çevrimiçi ortama dâhil olan vatandaşlık etkinliklerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alması hem etkili bir sosyal bilgiler eğitiminin gerçekleştirilmesini hem de geleceğin dijital vatandaşların yetiştirilmesine katkı sağlayabilir.

Dijital vatandaşlık kavramı eğitim sisteminde yer almaya başladı. Buna göre, dijital vatandaşlık; bilgi ve iletişim kaynaklarını kullanırken eleştirebilen, çevrimiçi yapılan davranışların etik sonuçlarını bilen, ahlaki olarak çevrimiçi kararlar alabilen, teknolojiyi kötüye kullanmayarak başkalarına zarar vermeyen, sanal dünyada iletişim kurarken veya işbirliği yaparken doğru davranışı teşvik eden vatandaşlık olarak tanımlanmaktadır (URL-6, 2015).

2.4. İnternetin Öğrenciler Üzerindeki Etkileri

İnternet, 20. yüzyılın en önemli buluşlarından biri olarak insan hayatını kolaylaştıran en büyük araçlardan biri haline gelmeye başlamıştır. Günümüz dünyasının en kolay iletişim ağlarından biri olan internet ile insanlar arası bilgi paylaşımı kolaylaşmış ve dünyanın herhangi bir noktasından doğan bilgiye çok rahatlıkla ulaşılabilir hale gelmiştir. İnternetin hayatımıza girdiği 1990'ların başında, tek taraflı akmaya başlayan bilginin web 2,0 teknolojilerinin gelişimi ve özellikle sosyal ağların kullanılmaya başlanması ile bilgi çok taraflı üretilip çevrimiçi ortamda kolay paylaşılır hale gelmiştir.

Bu süreçte internet kullanıcıları aynı zamanda birer içerik üreticisi olmaya başlamaları interneti çok boyutlu hale getirmiş; çevrimiçi platformun hem fırsatlarının hem de risklerinin çabuk oluşmasına zemin hazırlamıştır (Çubukcu ve Bayzan, 2013).

Çocuk evde ya da okulda internetle tanışmış olabilir. Burada önemli olan nokta, nerde tanıştığı değil, internetin bilinçli ve güvenli şekilde kullanılması gerektiğinin farkına varması ve bunu içselleştirmesidir. Aile internet kullanımını yasaklamak yerine, çocuğa mutlaka rehberlik etmeli ve interneti doğru ve etkili kullanımı ile ilgili çocuğuna gerekli uyarıları yapmalıdır. Çocuklarımıza internetin faydalarını anlatmalı ancak risklerinden de haberdar etmelidir. İnternet kullanımı mutlaka çocuğun yaşına göre olmalıdır. Bu noktada, okulda öğretmen, evde de ebeveyn yönlendirici ve gerekli tedbirleri almalıdır.

Çocuğun İnternet kullanımı takip edilmelidir. Göz ardı etme, umursamama ileride vahim sonuçlar doğurur. İlk dönemlerde internet kullanımı evde ortak yaşam alanında gerçekleştirilmeli, çocuklar internetle uzun süre tek başlarına bırakılmamalıdır (Ocak, 2013). İnternetin gelişim süreci içerisinde hem olumlu hem de olumsuz çeşitli etkilere sahip olduğu görülmektedir. Bunların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Olumlu etkiler;

İnternet aracılığıyla istenilen bilgiye istenilen zamanda erişilebilmektedir.

Bu durum zaman tasarrufu sağlamanın yanı sıra insanların hayat standartlarını da yükseltmektedir.

Eğitim amaçlı kullanıldığında ders içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Yeni şeyler öğrenme isteğini artırmaktadır.

Yazma ve iletişim becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır.

İnternet aracılığıyla sahip olunan bilgiler ve paylaşılacak istenen düşünceler, daha geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir.

Zihinsel yeteneklerin gelişmesini sağlamaktadır.

Yaratıcılığın gelişmesini sağlamaktadır.

Olumsuz etkiler;

İnternetin günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olması aile içinde ve diğer insanlarla iletişimin azalmasına neden olmaktadır.

İnternet bağımlılığı oluşabilmektedir.

Bilgiye ulaşmada hız ve kolaylık sağlayan internet, aynı zamanda insanları tembelliğe sürükleyebilmektedir.

Toplumsal yaşamdan çekilme, sorumluluklarını yerine getirmeme gibi durumlar yaşanabilmektedir.

İnsanların devamlı bilgisayar başında olması, çeşitli sağlık sorunlarını beraberinde getirmektedir.

İnternetin her türlü bilgiyi topluma ve genel kullanıma açması etik sorunlara yol açabilmektedir. Çocuk istismarı ve özel hayat kavramının ihlali gibi sorunlara neden olabilmektedir (Çalık ve Çınar, 2009,7).

e-Devlet:

e-devlet; kamu kuruluşları, vatandaşlar ve ticari kurumlar arasındaki bilgi, hizmet ve mal alışverişlerinde bilgi teknolojilerinin kullanılarak performans ve verimlilik artışını hedefleyen devlet modeli olarak tanımlanmaktadır. Devletin bilgi teknolojilerini yoğun olarak kullanmasının devletin yapısına olan etkilerine vurgu yapan Fountain ise bu yönetim modelini bilginin ve iletişimin dijitalleşmesi ile ilişkilendirerek bu modeli uygulayan devletleri "sanal devletler" olarak tanımlamaktadır (URL-7, 2015).

“e-devlet”e dönüşen devlet hizmet kalitesini ve performansını iyileştirerek klasik devlet anlayışından uzaklaşmıştır. “Akıllı devlet”, “dijital devlet” olarak da isimlendirilebilen e-devlet kavramı, devletin kendi işleyişini ve sunduğu hizmetleri bilişim teknolojileri kullanarak vatandaşlarına sunmasıdır. e-devlet, kamu hizmetlerinin bilişim teknolojileri temelinde yeniden şekillendirilmesidir. Bir başka deyişle, e-devlet, ticari kurum ve kuruluşlar ile devletin çeşitli birimleri arasında iletişim becerilerinin artırılması yoluyla bürokratik süreçlerin otomasyona geçişini anlatmak üzere kullanılan bir kavramdır (Ocak, 2013). e-devlet, vatandaşa çevrimiçi birçok hak ve sorumlulukta yüklemiştir.

Vatandaş olarak internet üzerinden kamu binalarına giderek yapmak zorunda olduğumuz işleri kolaylıkla yapabilmekteyiz. Borcunu, trafik cezasını, faturalarını ve günlük hayatta gerekli olan bütün işlerimizi e-devlet sayesinde yapmaktayız. Çevrimiçi ortamdan işlerimiz takip etmek ve üzerimize düşen sorumluluklarımızı yerine getirmek zorundayız.

2.5. Dijital Vatandaşlık Eğitimi

Ortaokul programlarında dijital vatandaşlık; Bilişim Teknolojileri Dersi (5-8) kapsamında Bilişim Okur-Yazarlığı ünitesi içerisinde bahsedilmektedir.

2.5.1. Dijital Vatandaşlık (e-devlet, banka uygulamaları vb.) :

Dijital vatandaşlık en genel kapsamda teknoloji kullanımına ilişkin davranış normları olarak tanımlanmaktadır.

Dijital vatandaşlık teknolojiyi kullanırken etik ve uygun davranışlarda bulunma ve bu konuda bilgilenmeyi içermektedir. Bilgi ve iletişim kaynaklarını kullanırken eleştirebilen, çevrimiçi yapılan davranışların etik sonuçlarını bilen, ahlaki olarak çevrimiçi kararlar alabilen, teknolojiyi kötüye kullanmayarak başkalarına zarar vermeyen, sanal dünyada iletişim kurarken ve işbirliği yaparken doğru davranışı teşvik eden vatandaştır.

2.6. Sosyal Medya ve Dijital Vatandaşlık

Bilgi toplumunun etkileşimde bulunduğu en önemli kavram bilgi teknolojileridir. Teknoloji alanındaki yenilikler, toplumsal yaşamda önemli değişikliklere yol açtı. Özellikle iletişim alanındaki hızlı gelişme ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ile küreselleşme yaygınlaştı. Bilgi, insanların sadece yakın çevresiyle değil, uluslararası çevrede paylaşılan bir ürün haline geldi. Ayrıca teknolojik gelişmeler ekonomi, sanat, kültür, eğlence alanlarında yeni ilişkilere yol açtı ve ülkelerin gelişimi için yeni fırsatlar sundu. Bugün, dijital vatandaşlık, e-devlet, e-yönetim, e-kurum, e-sendikacılık, e-eğitim, e-ticaret vb. kavramlar en sık kullandığımız kavramlar haline geldi (URL-12, 2015).

Eskiden iletişim araçları denildiği zaman gazete, radyo ve televizyon aklımıza gelirken bu gün internet medyası, Youtube, Facebook ve Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri akla gelmektedir. Sosyal paylaşım siteleri internetin bulunduğu her yerde kullanıcıya kendi sayfasını oluşturma, diğer kullanıcılarla aktif bir biçimde iletişim kurma imkânı sağlamaktadır. Sosyal medya ağlarının ortaya çıkmasıyla birlikte dünyada birçok gelişme oldu. Sosyal medya araçları denilince ilk akla gelenlerin başında Facebook yer almaktadır.

Facebook, sosyal ağ siteleri arasında öne çıkmıştır. Öne çıkmasına sebep olarak sitenin sürekli kendini geliştirerek ve yenileyerek üyelerine verdiği hizmeti zenginleştirilmesi gösterilebilir. Facebook, kullanıcılarına temelde profil ve sayfa oluşturma, grup kurma ve haber kaynağı hizmetlerini sunmaktadır. Facebook'un bu temel özelliklerinin yanı sıra; mesaj, bildirim, etkinlikler, uygulamalar, oyunlar gibi birçok farklı özelliği bulunmaktadır.

Her geçen gün Facebook, yeni bir özellik ortaya çıkararak kullanıcıların Facebook deneyimini zenginleştirmektedir. Facebook bu özellikleri ile Türkiye’de de çok sık kullanılan bir sosyal paylaşım sitesidir. Türkiye’de en fazla ziyaret edilen web siteleri sıralamasında Facebook en önde yer almaktadır. Mark Zuckerberg isimli Harvard’lı bir üniversite öğrencisi, sanal okul yıllığı mantığıyla bir site yaptı ve bu site dünyada en çok kullanılan sosyal medya sahası haline geldi. Facebook sitesine üye Türk sayısı 30 milyonun üstündedir. Facebook kullanan Türk internet kullanıcılarının % 63,3’ü erkek kullanıcılar iken, % 36,7’si kadın kullanıcılarıdır.

Yaş gruplarında ise Türkiye’deki Facebook kullanıcılarının genç oldukları gözlenmektedir. Buna göre Facebook kullanıcılarının % 33,6’sı 18-24 yaş arasında iken, yine kullanıcıların % 28,6’sı 25-34 yaş arasındadır (İşlek, 2012).

Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’nın 2013 yılı sonuçlarına göre, 6-15 yaş grubundaki çocukların %53,5’i sosyal medya ağlarını kullandı. Bu oran, erkek çocuklarda %57,8, kız çocuklarda ise %48,4 oldu. Yaş grupları daha ayrıntılı incelendiğinde, 6-10 yaş grubundaki çocukların %32,8’i sosyal medya ağlarını kullanırken, aynı yaş grubundaki erkek çocuklar için bu oran %35,8, kız çocuklar için ise %29,4 oldu. Yine, 11-15 yaş grubundaki erkek çocukların %70’i, kız çocukların ise %60’ı sosyal medya ağlarını kullandı (TÜİK, 2015). Ülkemizde her geçen gün sosyal medya kullanımı artmakta ve kullanım yaşı da daha da aşağıya doğru düşmektedir.

İkinci sosyal medya aracı Twitter ise, kullanıcıların mobil alışkanlıklarına hitap ederek onların söylemek istediklerini 140 karakterle anlatmalarını sağlamaktadır. Twitter, olay gerçekleşirken, mevcut durumun içinden çıkmadan ve çok zaman harcamadan, haberi takipçilerine ve bütün dünyaya vermek istediklerini iletebilen bir sosyal medya türü oldu. Twitter; en popüler mikroblog olarak kendi terminolojisine sahip bir sosyal medya aracıdır. Bu terminolojide site içerisinde kullanılan özellikler ile sitede yapılan uygulamalar farklı kelimeler ile isimlendirilmiştir. Twitter terminolojisinde kullanılan kavramlar aşağıdaki gibidir (Gunelius, 2011; Akt. İşlek, 2012):

Tweet: 140 veya daha az karakterden oluşan ve kullanıcının Twitter profilinde yayınlanan iletiye verilen ad.

Takip etme: Bir Twitter kullanıcısının tweetlerini almayı kabul etmektir. Twitter 'da bir kullanıcı takip edildiği zaman, o kullanıcının tweetleri takip edenin Twitter ana sayfasındaki zaman akışında görülmektedir.

Retweet: Bir başka kullanıcı tarafından yayınlanan Tweet kullanıcıyı takip edenlerin sayfasında görünür.

Takip edenler eğer bu tweetin aynısını paylaşmak isterlerse Twitter'ın Retweet düğmesini kullanarak aynı tweeti tekrar paylaşmış olurlar. Bir tweetin ne kadar retweet aldığı aynı zamanda ne kadar beğenildiğini göstermektedir. Retweet özelliği Twitter tarafından oluşturulmamış olup kullanıcıların kullanım alışkanlıklarına bağlı olarak ortaya çıkmış bir özelliktir (Zarella, 2010;Akt. İşlek, 2012).

@Bahsedener: Vurgulanmak istenen kullanıcının isminin tweette yer alması için @ işareti kullanılır.

#Hashtag: # sembolü kullanılarak kullanıcıların belirli bir konuyu veya ilgili bir kelimeyi kolayca bulmaları sağlanmaktadır.

Twitter'ın sahip olduğu özelliklerden bir diğeri de iletişimin iki yönlü olmasına imkân tanınmasıdır. Kullanıcılar retweet, reply gibi özellikleri kullanarak karşılıklı konuşmalar yapabilmektedirler.

Twitter'ın getirmiş olduğu önemli bir özellik de kullanıcıların birbirlerine arkadaşlık yoluyla değil takip etme yoluyla bağlanıyor olmasıdır.

Instagram, ücretsiz olarak kullanılan fotoğraf paylaşım sitesidir. Instagram, Facebook, Twitter gibi sosyal ağlarla da uyumludur. Böylelikle Instagram aracılığıyla, bu ağlar üzerinden de hızlı bir şekilde fotoğraf paylaşımı yapılabilir ve diğer sosyal medya araçları gibi kullanılabilir.

Youtube, basitçe tarif etmek gerekirse bir video paylaşım platformudur. Dünya üzerinde ciddi bir kullanım oranına sahiptir. Site tarafından beyan edilen resmi istatistikler bunu açıkça ortaya koymaktadır. Youtube.com internet sitesini her ay 800 milyon kullanıcı ziyaret etmektedir. Yine her ay, 4 milyar saatin üzerinde video Youtube üzerinden izlenmektedir. Şu an 60 dilin üzerinde hizmet vermektedir. Youtube, bir sosyal medya aracı olarak, kullanıcıların kendi ürettikleri içeriği paylaşmasına da olanak tanınmasıdır.

Vikipedi, kullanıcıları tarafından ortaklaşa olarak birçok dilde hazırlanan, özgür, bağımsız, ücretsiz, reklamsız, kâr amacı gütmeyen bir internet ansiklopedisi. Wiki teknolojisi kullanılarak hazırlanmaktadır. Sürekli eklemeler ve değişiklikler yapıldığı için hiçbir zaman tamamlanmayacağı varsayılmaktadır (URL-13, 2015).

Bir açık kaynak ansiklopedi servisi olarak da adlandırılabilir Wikipedia, iki yüzün üzerinde dilde hizmet vermektedir. Bünyesinde toplam 28 000 000 makale bulunmaktadır. Toplam kullanıcı sayısı 8 000 000'un üzerinde olmasına rağmen aktif kullanıcı sayısı 50 000 olan sistemin ayda 6 milyarın üzerinde ziyaretçi almaktadır. Böylesine büyük bir sistemin altyapısı viki sayfalarına dayanmaktadır. Herkese açık olan ve herkese giriş yapabilme olanağı sağlayan bir uygulamadır.

Türkiye'de de bu hizmetin kullanımı genişlemektedir. Benzeri uygulamalar üretilmiş ve aktif olarak kullanılmaktadır. 300 000'e yakın makale barındıran Türkçe uygulama 100 000 üzerinde kullanıcıya sahiptir (Mestçi, 2002).

Sosyal medya dünyanın pek çok gelişmiş ülkesinde eğitim müfredatında önemle vurgulanmış ve bu konuda pek çok çalışma yapılmıştır. Özellikle sosyal medyanın küçük yaşlardan itibaren kullanımı her geçen gün artmaktadır. Kişisel bilgilerin çok rahat bir şekilde kullanıldığını görmekteyiz. Facebook gibi sosyal medya araçlarının pek çoğu on üç yaş üzeri üyeliğe izin vermektedir. Bu yaş sınırı da küçük yaştaki bireyleri kabul etmediği için uydurma yaş ve bilgilerin kullanılarak çocuklarımızı sahtekârlığa yöneltmektedir.

Bütün kişisel bilgilerimiz milyonlarca kişi tarafından görülebilmekte ve kötü amaçlar için kullanılabilir. Ülkemiz gibi genç nüfusa sahip ülkeler vatandaşını teknoloji konusunda daha ilkokul sıralarından itibaren iyi yetiştirmelidir.

Uzak gibi görünen problemler en kısa zamanda yanı başımızda bulabileceğimizden emin olunabilir. Sosyal medya konusunda ortaokul öğrencilerimize ders bazında, seminer şeklinde veya bu konuda rehberlik edecek uzman kişiler tarafından eğitim verilmelidir. Böylece sorunların azalacağı ya da büyümeden önlenebileceği düşünülebilir. Sosyal medya, üretim toplumunu değil tüketim toplumunu, alın teriyle ve meşru yollardan kazanmayı değil kolay yoldan kazanmayı özendiriyor. Değerlerin yozlaşmasına, bireyin kendine yabancılaşmasına zemin hazırlıyor. İnternet, sosyal medya, iletişim teknolojileri, bilginin hızını arttırmaktadır.

2.6.1. Sosyal Medyanın Avantajları

Sosyal medya pek çok avantajı barındırmaktadır. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir:

- Sosyal medya hızlı ve günceldir.
- Sosyal medyanın kullanımı basittir.
- Sosyal medya ucuzdur.
- Sosyal medya iletişimi kolaylaştırır.

Shirky'ye göre, sosyal medya kullanımının demokrasiye etkisine dair yapılabilecek en makul değerlendirme, sosyal medyanın siyasi iletişimde kullanılmasının kısa dönemde bir zararı dokunmayacağı gibi orta ve uzun dönemde faydalarının dokunacağını kabul edebileceğimiz olduğudur.

Yani sosyal medyanın demokrasinin tesisinde bir zararı yoktur, faydası olduğundan da söz etmek mümkündür, ancak nasıl bir faydası olduğu konusunda net görüşler ya da veriler öne sürmek olası değildir (Köseoğlu ve Al, 2013).

Özetle, sosyal medyanın demokrasinin gelişimine etkisi üzerine farklı görüşler mevcuttur. Ancak yeni bir iletişim aracı olarak sosyal medyanın ve yeni ağ teknolojilerinin demokratikleşme başlığıyla bir ilişkisi olduğunu reddetmek olanaksızdır.

Yapılan araştırmalar sosyal medya ortamlarına özellikle gençlerin yoğun bir katılıma sahip olduğunu göstermektedir. Gençlerde görülen yeniye ilgi davranışı yeni bir iletişim ortamı olan sosyal medya söz konusu olduğunda da aynı şekilde cereyan etmektedir. Uluslararası verilere göre lkemizden Facebook’a giriş yapan kullanıcıların % 65’e yakını 18-34 yaş aralığındadır ki bu yaş aralığı ülkemizin genç ve dinamik nüfusunu ifade etmektedir. Gençler bu yeni iletişim şeklini sıkça kullanmaktadırlar. Gençler genellikle iletişim kurmak, arkadaşları takip etmek, gündemden haberdar olmak ve bilgi paylaşımında bulunmak gibi başlıca nedenlerle sosyal medya kullanmaktadırlar.

Her an internet ve sosyal medya erişime sahip genç nesille aynı dili konuşabilmek ve anlaşabilmek için aynı iletişim ortamlarını tercih etmek etkili olmaktadır (Bostancı, 2014).

Geleneksel medya ve interneti temel alan medya okuryazarlığı çalışmaları sosyal medya okuryazarlığı başlığıyla genişletilmeli ve geleneksel medyadan daha farklı niteliklere sahip sosyal medyanın etkin kullanımı ve olumsuz etkilerinin azaltılması için özel çaba sarf edilmelidir. Çocuklarımız sosyal medyada ne tür mesajlar paylaşacakları, bu ağlarda ne kadar zaman geçirecekleri, sosyal medyayı nasıl verimli kullanabilecekleri konularında farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir (URL-14, 2015).

Sosyal medya okuryazarlığı, etkin sosyal ağ profili yönetimi, sosyal ağlarda bilinçli olarak içerik üretme ve tk etme, paylaşılan içerikleri anlamlandırabilme becerisi olarak tanımlanabilir. Sosyal medya okuryazarlığı çalışmaları bağlamında;

- RTÜK tarafından geleneksel medyada uygulanan ve önemli bir talebi karşılayan “akıllı işaretler” uygulaması farklı biçimlerde sosyal medyaya da uyarlanabilir.
- Sosyal medyanın bilinçli kullanımını destekleyici basılı ve dijital içerikler üretilir.
- İlköğretimde medya okuryazarlığı dersi bünyesinde internet başlığından bağımsız “sosyal medya okuryazarlığı” başlığı altında öğrencilere eğitim verilebilir.

- Özellikle teknoloji ve sosyal medyaya uzak ebeveynleri eğitici çalışmalar yapılabilir (URL-15, 2015).

2.6.2. Sosyal Medyanın Eğitimle İlişkisi

Günümüz gençlerinin teknolojiye olan yakınlık ve yatkınlıkları, eğitim sisteminin de teknolojinin sağladığı imkânlardan faydalanmayı gerekli kılmakta ve öğrencilerin eğitimde farklı materyalleri tercih etmeleri, değişik sistemlerin denenmesi sonucunu doğurmaktadır (Gülseçen, Gürsul, Bayrakdar, Çilengir ve Canım, 2010).

Ajjan ve Harsthone (2008), sosyal ağları eğitsel bağlamda kullanmak için uygun bir araç olarak görmekte ve sosyal ağların öğrenci öğrenmelerini arttırdığını, okul-öğrenci ve öğrenci-öğrenci arasında etkileşim sağladığını, öğrencilerin derslere ilişkin memnuniyetlerini arttırdığını, öğrencilerin yazma becerilerini geliştirdiğini ve derslere uyumu kolay araçlar olduğunu ortaya koymuşlardır (Ajjan ve Hartshorne, 2008; Akt. Tonbuloğlu, Kıyıcı, 2014). Ferdig (2007) sosyal ağ uygulamalarının yapılandırmacı yaklaşımdaki birçok pedagojik noktayla yakından ilişkili olduğunu ifade etmiş ve bu araçların aktif öğrenme, sosyal öğrenme, uygulama ve öğrenme toplulukları gibi pedagojik yaklaşımları desteklediğini ileri sürmüştür (Akt. Acar, Yenmiş, 2014). Sosyal medya destekli eğitimin temel özelliklerinden biri, öğrenci, öğretmen etkileşimini artırarak, dijital araçları kullanarak öğrenmenin daha kalıcı olması sağlanabilir.

McLoughlin ve Lee (2007), sosyal ağların, eğitsel anlamda sağladığı yararlarını;

- a) Sosyal destek ve bağlana bilirlilik,
- b) İş birlikçi olarak bilginin keşfi ve paylaşımı,
- c) İçerikler oluşturma
- d) Bilgi ve enformasyon kümelenmesi ve içerik düzenlemesi olarak sıralamaktadırlar (Özmen, Akümüz, Sünkür, Baysal, 2011).

2.7. İlgili Araştırmalar

İlgili literatürde dijital vatandaşlıkla ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Araştırmalar genellikle dijital vatandaşlığın gizlilik ve güvenlik, erişim, iletişim, sağlık ve etik boyutlarını içeren çalışmalardır. İnternet ve internet kullanımı ve buna bağlı olarak sosyal medya ile ilgili çalışmalar da ilgili literatürde yer almaktadır. Aşağıda yerli ve yabancı alan yazında dijital vatandaşlık ve boyutları, internet ve internet kullanımı ve buna bağlı olarak sosyal medya ile ilgili çalışmalar yer almaktadır.

2.7.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Odabaşı (2005), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin ailelerinin internetle ilgili görüşlerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, veri toplamak için, internetin sosyal, eğitim ve güvenlik boyutlarıyla ilişkili çeşitli maddelerden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket, Bursa, Eskişehir ve Kütahya illerinde yaşayan 94 aileye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, ailelerin güvenlik konusundan habersiz olmaktan çok interneti ekonomik bir ortam olarak gördüğüne, internetin akademik başarıyı artırdığına, çağdaş yaşamın bir gerekliliği olduğuna ve internetin aile ilişkilerini olumsuz etkilemediğine inandıkları saptanmıştır.

Köse, Gencer ve Gezer (2007), meslek yüksekokulu öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik olumlu tutumları olduğunu ortaya koymaktadır. Erkeklerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik tutumlarının kızlara göre olumlu olduğu tespit edilmiştir.(Bahar ve Kaya, 2013)

Gültutan (2007), “İlköğretim 6, 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanma Alışkanlıkları” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin internete nereden bağlandıkları, internet için ne kadar zaman harcadıkları, interneti hangi amaçlarla kullandıkları ve internetin çocuklar üzerindeki etkilerinin neler olduğu sorularına cevap aramıştır. Öğrencilerin çoğunluğu internete evlerinden bağlanmaktadırlar. İnternet kafeden internete bağlanan erkek öğrencilerin oranı kız öğrencilerin oranından daha fazladır. Öğrencilerin internete daha çok derslerinde kullanacakları bilgilere ulaşmak ve öğrenmek amacıyla bağlandıkları belirlenmiştir.

Kert ve Kert (2008), tarafından İstanbul ili Güngören Ali Fuat Cebesoy İlköğretim Okulunda 2006–2007 öğretim yılı 2. döneminde gerçekleştirilen araştırmada ilköğretim öğrencilerinin çevrimiçi ortamlardaki iletişim profilleri ve bilgileri incelenmiş ve gelecekte, bu alanda yapılabilecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda internete bağlanma ortamları olarak ev ve okuldan internete bağlanma tercihlerinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir.

Karaca'nın (2007), gerçekleştirdiği çalışmada, internet kullanımının, liseli gençlerin sosyal hayatlarındaki yeri ve etkileri araştırılmıştır. Araştırmada, Elazığ il merkezindeki liselerde okuyan öğrenciler arasından seçilmiş 408 öğrenciye, 51 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Bireysel, toplumsal, ailevi problemlerin ve internete dair değerlendirmelerin oluşumunda etkin olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, internetin pek çok avantajının yanında önemli ölçüde olumsuz etkileri de beraberinde getirdiği; bununla birlikte, sosyal hayatta vazgeçilmez bir yer edindiği gerçeğinin açık bir şekilde ortaya çıktığı vurgulanmıştır.

Gürgün ve İşman (2008), “Özel Okullarda Öğrenim Gören İlköğretim Öğrencilerini İnternete Yönelik Tutum ve Düşünceleri” adlı çalışmasında öğrencilerin internete yönelik bilgi, tutum ve düşüncelerinde interneti kullanma sıklığına göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılığın en çok her gün interneti kullanan öğrenciler ile ayda bir interneti kullanan öğrenciler arasında olduğu belirtilmiştir.

Gündüz ve Özdiñ (2008), tarafından ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin internet öz yeterliklerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, 2007–2008 öğretim yılı güz döneminde Konya ili Ilgın ilçesinde öğrenim gören 139 ilköğretim 2. kademe öğrencisine, araştırmacılar tarafından geliştirilen “İnternet Öz-yeterlik Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, erkek öğrencilerin internet öz-yeterlik düzeylerinin kız öğrencilerin internet öz-yeterlik düzeylerinden daha yüksek olduğu; evinde internet kullanma olanağı olan öğrencilerin internet öz-yeterliklerinin evinde internet kullanma olanağı olmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Turnalar Kurtaran (2008), lise öğrencileri üzerinde internet bağımlılığını sorgulayan değişkenleri incelemek amacıyla yaptığı yüksek lisans tezinde internet bağımlılık düzeyi ile yalnızlık değişkenine ilişkin bulgular incelemiş ve yalnızlığın internet bağımlılığını pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmasında yalnızlığını gidermek için bireyin bilgisayarda zaman geçirdiğini, zamanla teknolojinin vazgeçilmez ürünü internetin kişiyi etkisi altına aldığını belirtmektedir.

Vural ve Bat (2010), öğrencilere yönelik olarak sosyal medyanın kullanım alışkanlıklarını konu alan bir araştırma yapmışlardır. Anket yoluyla gerçekleştirilen bu araştırmanın sonuçlarına göre birçok öğrenci zamanının büyük bir kısmını sosyal ağlarda geçirmektedir. Öğrencilerin % 70'i sosyal medyada paylaşılan içeriklere yorum yazdıklarını belirtmişlerdir.

Gülner, Balcı ve Çakır (2010), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada, üniversite öğrencileri üzerinde kullanımlar ve doyumlar yaklaşımını esas alarak yapmış olduğu araştırmada, yedi faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar önem sırasına göre; narsisim ve benlik sunumu, medya alışkanlığı ve performans, boş zamanları değerlendirme, bilgi arama, kişisel statü, ilişki sürdürme ve eğlence şeklinde sıralanmaktadır.

Araştırmada dikkat çeken bir nokta da erkek kullanıcıların kadın kullanıcılara göre narsisizm ve benlik sunumu motivasyonuna daha fazla önem verdiğidir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre kadın kullanıcılar erkek kullanıcılara göre “bilgi arama” motivasyonuna daha fazla önem vermektedirler. Yine “ilişki sürdürme” motivasyonuna kadın kullanıcılar erkek kullanıcılara oranla daha fazla önem vermektedirler.

Deniz (2010), tarafından gerçekleştirilen araştırmada ortaokul öğrencilerinin aşırı internet kullanımı ile duydukları yalnızlık hissi arasındaki ilişki incelenmiştir. 80'i kız, 87'si erkek toplam 167 ortaokul öğrencisinin katıldığı araştırmada, demografik sorular bulunan bir anket ve yalnızlık düzeylerini ölçmek için onlara anket uygulanmıştır. Araştırmada, demografik sorular bulunan bir anket ve yalnızlık düzeylerini ölçmek için onlara anket uygulanmıştır.

Regresyon analizinin uygulandığı araştırma sonucunda, internet başında daha çok zaman geçirdiklerini bildiren öğrencilerin, kendilerini ortalama düzeydeki kullanıcılardan daha yalnız hissettikleri görülmüştür (Karaduman, 2011).

Kahyaoğlu ve Çelik (2011), tarafından ortaöğretim ve yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin internet kullanımına yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla yapılan araştırma sonucunda, ortaöğretim ve yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin internet kullanımına yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırma da ortaöğretimde ve yükseköğretimde öğrenim gören erkek ve kız öğrencileri arasında internet kullanımına yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Karaduman (2011), tarafından gerçekleştirilen bu çalışmada 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları araştırılmıştır. Öğrenciler internetten nasıl yararlanmaları gerektiğini öğrenmelerinin, bu zengin veri kaynağını kurallara uygun kullanmalarını sağladığını belirlemiştir. İnternette kullandıkları iletişim dilini gözden geçirme ve yaptıkları hataları görme şansı yarattığını ve bazı uygun olmayan kullanım biçimlerinde değişimlere neden olduğunu ifade etmiştir. İnternetteki tehlikelerin çeşitli oyunlar aracılığıyla kavratılmasının ilgilerini çektiğini ve daha iyi öğrenmelerini sağladığını ifade etmiştir.

Aksüt, Ateş, Balaban, Çelikkanat (2011), çalışmasında sosyal paylaşım sitelerinde ilköğretim öğrencilerinde görsellik ön plana çıkarılırken, ortaöğretim öğrencilerinin güvenlik ve internete kolay bağlanabilmeyi önemsendiği görülmektedir. İlköğretim öğrencilerinin ana babaların kontrolü konusunda gönülsüz oldukları görülmüş, orta öğretim öğrencilerinin oyun oynama ve özel resimleri paylaşmayı tercih etmedikleri saptanmıştır.

Çelik (2012), “İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Kullanım Biçimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” amacıyla 6. ve 7. Sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin genel olarak internete dönük düşüncelerinin olumlu olduğunu belirlemiştir.

Ayrıca ilköğretim öğrencilerinin İnternete ayırdıkları zamanın artmasının ders dışı bağımsız okumaya ve ev dışı alanlarda oyun oynamaya ayırdıkları süreyi azaltmakta olduğunu sonucuna vurgu yapmaktadır.

Kocadağ (2012), tarafından gerçekleştirilen Öğretmen Adaylarının Dijital Vatandaşlık Düzeyleri adlı çalışmasında öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini belirlenmeye çalışılmıştır. Cinsiyetlere göre dijital vatandaşlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farkında erkek öğretmen adayları lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın öğretmen adaylarının dijital ortamların kullanımına yönelik teşvik edilmeleri ve cesaretlendirilmeleri ile bu farkın giderileceği düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlığı yüksek bir biçimde yetiştirilmesi, teknolojinin usulüne uygun bir biçimde kullanılmasına öncülük edecektir.

Otrar ve Arğın (2014), tarafından gerçekleştirilen Öğrencilerin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının Kullanım Alışkanlıkları Bağlamında İncelenmesinde ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının; sosyal medya sitelerine üye olma, sosyal medyayı kullanma süresi, kullanma sıklığı, sosyal medyaya her girdiklerinde harcadıkları ortalama süre ve en fazla kullandıkları sosyal medya sitesi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Dikme (2013), tarafından gerçekleştirilen Üniversite Öğrencilerinin İletişimde ve Günlük Hayatta Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları: Kadir Has Üniversitesi Örneği adlı çalışmasında üniversite öğrencilerinin iletişimde ve günlük hayatta sosyal medya kullanım alışkanlıkları üzerine bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden % 95'inin sosyal ağlara girmek için interneti kullandığı, % 75,7'sinin favori web sitesinin Facebook olduğu, % 99'unun her gün internet kullandığı, % 16,4'ü sosyal ağları çevrimiçi sohbet etmek için kullandığı, % 82,5'inin üniversitelerin faaliyetlerinden sosyal medya (facebook, twitter, blog) aracılığıyla haberdar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ök (2013), tarafından gerçekleştirilen Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Ve Motivasyonları adlı çalışmasında Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları üzerine bir inceleme yapmıştır. Yaptığı çalışmanın sonuçları sosyal medyanın insanların günlük hayatlarında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Sosyal medyayı insanlar daha çok “eğlence ve zaman geçirme” aracı olarak görmektedirler.

Otrar ve Ökte (2014), tarafından gerçekleştirilen Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri İle Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi adlı çalışmasında öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışma yapmıştır. Yaptığı çalışma sonucunda fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık puanları ile sosyal medyaya yönelik tutum ölçeği alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öte yandan duygusal zorbalık alt boyutu ile sosyal medyaya yönelik tutum ölçeği paylaşım ihtiyacı alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Köroğlu (2014), tarafından gerçekleştirilen Üstün Yetenekli Dijital Yerlilerin Sosyal Medya Kullanımları Üzerine Nicel Bir Çalışma adlı çalışmasında üstün yetenekli çocukların sosyal medya kullanım motivasyonları üzerine bir araştırma yapmıştır. Üstün yetenekli çocukların sosyal medyayı faydacı şekilde kullanma eğiliminde olduklarını ve internet kullanım amaçlarıyla sosyal medya kullanım amaçlarının örtüştüğünü ayrıca Youtube, Facebook ve Twitter’ın en sık kullandıkları sosyal ağ siteleri olduğunu da ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmalar daha çok ilköğretim öğrenci ve ailelerinin internet ile ilgili görüşleri, ilköğretim öğrencilerinin internet kullanım biçimlerinin incelenmesi, ilköğretim öğrencilerinin öğrencilerin internet kullanımına yönelik tutumlarını, internet kullanımının, sosyal medyanın lise öğrencilerinin sosyal hayatlarındaki yeri ve etkileri ile ilgili araştırmalar yapıldığı görülmektedir.

Lise öğrencileri üzerinde internet bağımlılığını incelemek, öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımına yönelik olumlu tutumları, ortaokul öğrencilerinin aşırı internet kullanımı, çocukların çevrimiçi ortamlardaki iletişim profilleri, üstün yetenekli çocukların sosyal medya kullanım motivasyonları, öğrencilerin siber zorbalık eğilimleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin, ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları, öğrencilerinin iletişimde ve günlük hayatta sosyal medya kullanım alışkanlıkları, ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını, öğrencilere yönelik olarak sosyal medyanın kullanım alışkanlıkları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerini ve 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumları ülkemizde bu konuda çalışılmış araştırmalardır. Genel olarak ülkemizde internet kullanımı, sosyal medya ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Dijital vatandaşlık ile ilgili ciddi manada bir çalışmanın eksikliğini görmekteyiz. Bu açıdan ortaokul öğrencileri düzeyinde bu konu çalışılmıştır.

2.7.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

İngiltere’de, Eğitim Araştırma ve Geliştirme Grubu (Educational Research and Evaluation Group) tarafından 2002 yılında gerçekleştirile araştırmada 6 öğretmene e-vatandaşlık ile ilgili eğitim verilmiş ve derslerinde uygulamaları istenmiştir. Daha sonra öğretmenlerin kullandıkları materyaller incelenmiş, dersleri gözlenmiş, öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır (Karaduman ve Öztürk, 2014).

Shelley ve diğerleri (2004), “Dijital Vatandaşlık: Dijital Eşitsizliklerin Parametreleri” adlı araştırmasını 2002 yılında Amerika’nın orta büyüklükteki bir şehrinde yaşayan, 18 yaş üstü, 167 katılımcı üzerinde gerçekleştirilmiş ve ölçme aracı olarak anket kullanılmışlardır. Eğitim düzeyi daha düşük katılımcıların, bilgisayar becerilerini edinme arzusunun daha fazla olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan katılımcıların, evde ve işte bilgisayar kullanma oranlarının ise daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Karaduman, 2011).

Ribble (2006), tarafından gerçekleştirilen “Okullarda Dijital Vatandaşlığı Yerine Getirmek: Teknoloji Liderleri Kitabının Geliştirilmesi ve Onaylanması” adlı çalışmada teknoloji alanında çalışan uzmanlarla, öğretmenlerle görüşülmüş ve alanda gerçekleştirilen çalışmalarla birlikte dijital vatandaşlık uygulamalarına yönelik bir kaynak kitap geliştirilmiştir. Kitapta dijital vatandaşlığa ilişkin giriş bilgileri, dokuz alanda belirlenen dijital vatandaşlığın boyutları ve bu boyutlara yönelik etkinliklere yer almaktadır (Akt. Karaduman, 2011).

Ellison, Steinfield ve Lampe (2007), 286 üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmada ankete katılan öğrencilerin % 94’ünün Facebooka üye olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmaya katılan Facebook kullanıcılarının günde ortalama 10 ve 30 dakika arasında Facebookta zaman geçirdiği, ortalama arkadaş sayılarının 150 ve 200 arasında olduğu ortaya çıkmıştır (Akt. Söylemez, 2013).

Subrahmanyam (2008), 18-29 yaşları arasındaki üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların % 78’inin sosyal ağ sitelerini kullandığı, erkeklerin % 82’sinin, kadınların ise % 75’inin sosyal ağ sitelerini kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca kullanıcıların dörtte birinin sosyal ağ sitelerini gün içinde birçok kez ziyaret ettiği belirtilmektedir. Yine katılımcıların sosyal ağ sitelerinde % 36’sının yarım saat veya daha az, % 18’inin bir saat ve % 10’u günde 2 ya da 3 saatten fazla zaman geçirmektedir. Andreas M. Kaplan ve Michael Haenlein (2010) “Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media” adlı çalışmalarında sosyal medya araçlarının sağladığı fırsatları ve beraberinde getirdiği zorlukları ele almışlardır (Kamiloğlu ve Yurttaş, 2014).

Sheldon’un, (2008), üniversite öğrencisi üzerinde, kullanımlar ve doyumlar perspektifini gözeterek Facebook kullanımıyla ilgili yapmış olduğu araştırmada ise altı faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar önem sırasına göre; ilişki-bakım, boş zamanları değerlendirme, sosyalleşme, eğlence, ilgisizlik ve arkadaşlık faktörleridir (Sheldon, 2008; Akt. Biçer, 2014).

Roblyer, McDaniel ve diğerleri (2010), çalışmalarında, ortaöğretim düzeyinde öğretmenlerin ve öğrencilerin eğitim alanında facebook kullanımları hakkında 120 öğrenci ve 62 öğretmenden veri elde etmişlerdir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin % 62,5'i Facebook'un eğitim alanında uygulanabilirliği görüşünü savunurken, öğretmenlerin % 75'ine göre Facebook bireyin özel alanıdır ve eğitim için kullanılması uygun bulunmamaktadır (Kamiloğlu ve Yurttaş, 2014).

Symantec (2010), tarafından “Çevrim İçi Aile Raporu” adlı çalışmada 18 yaş ve üstü 7066 yetişkin ve bu yetişkinlerin yaşları 8–17 arasında değişen 1669 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Fransa, Almanya, Hindistan, İtalya, Japonya, Yeni Zelanda, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri olma üzere 14 ülkede sürdürülmüştür. Araştırma kapsamında doldurulan anket, her ülkede birincil olarak kullanılmakta olan dilde hazırlanmış ve tüm ülkelerde, katılımcılara aynı sorular sorulmuştur. Araştırma sonucuna göre, çocukların çevrimiçi ortamda güvenli bir biçimde kullanabildiklerini, fakat hızla gelişen teknolojiye ayak uyduramadıklarını ifade etmişlerdir (Akt. Karaduman, 2011).

Yurt dışındaki alan yazıda dijital vatandaşlığa ve boyutlarına yönelik çalışmalar olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de ve yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalarda, genellikle öğrencilerin internet kullanımından kaynaklanan etik, iletişim, gizlilik ve güvenlik, erişim, sağlık gibi sorunlar ortaya çıkarılmıştır. Ancak çalışmaların birçoğu var olan durumu ortaya koymuş ve çözüm noktasında sınırlı kalmıştır.

Özellikle yurt dışında dijital vatandaşlık ve boyutları ile ilgili çalışmaların ülkemize göre sayısının fazla olduğu tespit edilmiştir. Özellikle ülkemizde eğitim kurumlarında dijital vatandaşlık eğitimin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ile verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli:

Bu araştırmada karma model kullanılmıştır. Greene, Krayder ve Mayer (2005) sosyal bilimlerde, amaçlı olarak iki ya da daha fazla analiz veya veri toplama yolunun aynı araştırmada kullanılmasını karma yöntem yaklaşımı olarak tanımlamaktadırlar (Beycioğlu ve Aslan, 2012).

3.2. Evren ve Örneklem:

3.2.1. Nicel Boyut:

Araştırmanın evrenini Kastamonu il merkezinde öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Kastamonu Milli Eğitim Müdürlüğü resmi web sitesinden alınan bilgilere göre Kastamonu il merkezinde 6, 7 ve 8.sınıflarda toplam 4503 öğrencinin öğrenim gördüğü tespit edilmiştir (URL-16, 2015). Bu evren üzerinden seçkisiz olmayan örneklem tiplerinden amaçsal örneklem kullanılarak araştırmanın örnekleme yöntemi belirlenmiştir. Amaçsal örneklem tiplerinden ise maksimum çeşitlilik örnekleme (maximum variation sampling) kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Maksimum çeşitlilik kaynağı olarak farklı sosyoekonomik düzeydeki okullar seçilmiştir.

Kastamonu il merkezinde sosyoekonomik durumu yüksek olan okullar olarak, Firdevs Saka Koleji, Şehit Şerife Bacı, Candaroğulları ortaokulları; orta düzey sosyoekonomik okullar olarak Kuzeykent, Vali Aydın Arslan ortaokulları; alt sosyoekonomik okullar olarak ise Darende, 23 Ağustos ortaokulları belirlenmiştir. Belirlenen bu ortaokullarda öğrenim gören toplam 829 öğrenciye ulaşılmıştır. Örneklem grubundaki öğrencilere ait kişisel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

Okullara göre dağılım	<i>f</i>	%
Firdevs Saka Koleji	103	12
Şehit Şerife Bacı	113	14
Candaroğulları	85	10
Kuzeykent	88	11
Vali Aydın Arslan	170	20
Darende	120	15
23 Ağustos	150	18
Toplam	829	100,0

Tablo 1 incelendiğinde çalışma gurubundaki öğrencilerin, % 12'si (103) Firdevs Saka Koleji, % 14'ü (113) Şehit Şerife Bacı Ortaokulu, % 10'u (85) Candaroğulları Ortaokulu, % 11'i (88) Kuzeykent Ortaokulu, % 20'si (170) Vali Aydın Arslan Ortaokulu, % 15'i (120) Darende Ortaokulu ve % 18'i (150) 23 Ağustos Ortaokulu öğrencisidir. Çalışmada toplam 829 öğrenci yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kız	412	49,7
Erkek	417	50,3
Toplam	829	100,0

Tablo 2 incelendiğinde 829 kişilik çalışma grubunun % 49,7'si (412) kızların, % 50,3'ü (417) erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Çalışma grubundaki öğrencilerin cinsiyet özellikleri bakımından sayıca denk olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf	<i>f</i>	%
6. Sınıf	261	31,5
7. Sınıf	238	28,7
8. Sınıf	330	39,8
Toplam	829	100,0

Tablo 3'te görüldüğü üzere öğrencilerin sınıf düzeyine göre 6. , 7. ve 8. sınıflarda birbirinden sayı bakımından farklılık göstermektedir. Çalışma grubunun % 31,5'ini 6.sınıflar, %28,7'sini 7.sınıflar ve %39,8'ini 8.sınıflar oluşturmaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Anne Eğitim Durumu	<i>f</i>	%
Okuryazar Değil	20	2,4
İlkokul	295	35,6
Ortaokul	204	24,6
Lise	176	21,2
Üniversite	117	14,1
Lisansüstü	17	2,1
Toplam	829	100,0

Tablo 4'te görüldüğü üzere çalışma grubundaki öğrencilerin genel olarak anne eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 2,4 (20)'ü annesinin okuma yazması olmadığını belirtmiştir, % 35,6'sının (295) anne eğitim seviyesi ilkokul iken; öğrencilerin anneleri % 14,1 (117)'i üniversite mezunu, % 2,1'inin (17) anne eğitim seviyesi lisansüstüdür.

Tablo 5. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Baba Eğitim Durumu	f	%
Okuryazar Değil	8	1,0
İlkokul	127	15,3
Ortaokul	194	23,4
Lise	287	34,6
Üniversite	177	21,4
Lisansüstü	36	4,3
Toplam	829	100,0

Tablo 5’te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının % 1’i (8) okuma yazma bilmemektedir. Çalışma grubu öğrencilerinin % 34,6’sının (287) babası lise mezunu iken; % 4,3’ünün (36) babası lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin Aile Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Aylık Gelir Düzeyi	f	%
0-700	53	6,4
701-1400	253	30,5
1401-2100	165	19,9
2101-2800	126	15,2
2801-3500	89	10,7
3500+	143	17,2
Toplam	829	100,0

Tablo 6’da görüldüğü üzere öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumu büyük bir oranla 701-1400 (% 30,5) ve 2101-2800 (% 19,9) TL arasındadır. Gelir seviyesi en düşük (0-700) olan % 6,4 (54) , öğrenci ailelerinin aylık gelir oranı en yüksek olan ise 3500+ % 17,2 (143)’dir.

3.2.2. Nitel Boyut:

Araştırmanın nitel boyutunda görüşmeler 6,7 ve 8. sınıfta öğrenim gören 12 öğrenci ile yapılmıştır. Mülakat yapılan öğrencilerden 6'sı kız, 6'sı ise erkek öğrencidir. Öğrenciler Kastamonu merkezde yer alan Firdevs Saka Koleji, Şehit Şerife Bacı, Candaroğulları, Kuzeykent, Vali Aydın Arslan, Darende, 23 Ağustos ortaokullarında öğrenim gören öğrencilerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları:

Ortaokul öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık düzeylerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen “*Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri*” isimli veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracı hazırlanırken ilgili literatürde yer alan dijital vatandaşlıkla ilgili kategoriler dikkate alınmıştır. Bunlar dijital erişim, dijital ticaret, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital kanun, dijital haklar/sorumluluklar, dijital sağlık ve dijital güvenlidir.

3.3.1. Nicel Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracının geliştirilme süreci aşağıda verilmiştir.

3.3.1.1. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeği

Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeği iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm kişisel bilgi formudur. Bu bölümde öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeylerini etki edeceği düşünülen bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyleri, anne-baba eğitim düzeyleri, aile gelir durumları ve kişisel bilgisayar var mı gibi değişkenler açısından sorular sorulmuştur. Herhangi bir sosyal medya üyeliği var mı? Günlük internet kullanımı, dijital oyun oynarken akıllı işaretlere dikkat ediyor musunuz? Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliğiniz var mı? gibi sorular ile ilgili bilgiler yer almıştır.

Veri toplama aracının ikinci bölümünde ise öğrencilerin dijital vatandaşlık konusunda düzeylerinin belirlenmesi amacıyla beşli likert tipinde 31 madde yer almıştır. Veri toplama aracı geliştirilirken ilk olarak ilgili literatür taranmış ve dijital bir vatandaşın bilmesi gereken alanlar tespit edilmiştir.

Bu alanlara yönelik ilk olarak 40 soru hazırlanmıştır. Pilot çalışma Kastamonu ilinde çalışma grubunda yer almayan 179 öğrenci ile gerçekleştirilmiş ve veri toplama aracının güvenirlik çalışması yapılmıştır.

Tablo 7. Pilot Uygulama Sonucuna Göre Maddelerin Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Madde-Toplam Korelasyonları

Maddeler	$\bar{X}$	Ss	r	Maddeler	$\bar{X}$	Ss	r
m32	3,28	1,476	0,539	m12	3,94	1,362	0,358
m39	3,45	1,427	0,525	m17	4,21	1,132	0,345
m33	3,28	1,450	0,517	m13	1,53	0,950	0,338
m38	2,53	1,371	0,503	m23	1,70	1,332	0,337
m5	3,12	1,481	0,490	m28	2,17	1,373	0,329
m30	2,74	1,507	0,463	m15	1,32	0,903	0,323
m37	3,39	1,508	0,454	m21	3,39	1,518	0,321
m35	3,28	1,374	0,447	m25	4,44	1,071	0,320
m19	3,64	1,464	0,444	m31	3,11	1,506	0,319
m7	1,49	0,962	0,443	m20	1,74	1,157	0,315
m36	2,38	1,446	0,439	m16	4,36	1,207	0,313
m40	2,23	1,336	0,420	m22	3,35	1,681	0,235
m1	1,46	0,920	0,412	m26	4,42	1,126	0,224
m24	3,65	1,486	0,406	m27	4,18	1,292	0,219
m29	1,98	1,412	0,401	m34	2,13	1,420	0,104
m4	2,04	1,251	0,390	m8	1,35	0,830	0,098
m10	3,51	1,530	0,384	m9	1,70	1,115	0,078
m14	1,78	1,153	0,377	m3	1,61	1,242	0,001
m18	1,79	1,239	0,376	m6	1,72	1,379	-0,086
m2	3,15	1,490	0,368	m11	3,82	1,403	-0,103

Tablo 7’de maddelerin madde toplam korelasyonları en büyükten en küçük değere doğru sıralanmıştır. Madde toplam korelasyonlarının negatif olması veya 0,30 değerinden düşük değere sahip olması istenmez. Çünkü bu değerlere sahip maddelerin ölçek maddelerine olumlu görüş bildirenler ile bildirmeyenleri iyi ayırt edemediği kabul edilir. Madde toplam korelasyonlarının pozitif ve 0,30 değerinden büyük olması beklenir. Sonuçlara göre 0,30 değerinden düşük maddelerin ölçekten çıkarılması gerektiğinden nihai uygulama için m22, m26, m27, m34, m8, m9, m3, m6, m11 çıkarılmıştır. Bu çalışmaların ardından 31 sorunun Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .789 olarak bulunmuştur. Bu hali ile ölçeğin güvenilir bir veri toplama aracı olduğu varsayılmıştır.

3.3.1.2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla 3 yöntem kullanılır. Bunlar korelasyon matrisinin oluşturulması, Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Barlett testleridir. Bu yüzden faktör analizine geçilmeden önce belirtilen testlerden elde edilen değerler incelenmiştir. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO), örneklemin ve ölçek maddeleri arasındaki korelasyonun uygunluğu ile ilgili bir büyüklüktür. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerlerinin 0.60'ın üzerinde olması kabul edilebilir bir değerleri içermektedir. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) değerlerinin yüksek çıkması, Barlett değerlerinin de yüksek çıkmasına neden olacaktır. Her ikisinin yüksek değere sahip olması faktör analizinin uygulanabilirliğini ve maddeler arasındaki korelasyon değerlerinin büyük olduğunu gösterecektir (Şeker, Deniz ve Görge, 2004). Pilot uygulamadaki örneklem sayısının yeterli olup olmadığını değerlendirmede KMO istatistiği değerlendirilmiş ve KMO 0,715 bulunmuştur. Dolayısıyla bu veriler için verilerin faktör analizine uygun olduğu söylenebilir.

Faktör analizinde kullanılan Temel Bileşenler Analizi ve buna paralel olarak yapılan Varimax Dik Döndürme tekniği sonucunda, faktör yükleri .30'un altında olan maddeler ölçekten atılabilir (Büyüköztürk, 2002). Bu doğrultuda ölçekteki 31 maddenin faktör yüklerinin .30'un üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu işlemler sonucunda ölçekte yer alan toplam 31 maddenin, tek faktör altında toplandığı görülmüştür. Buna göre, son hali ile 31 maddelik ölçeğin KMO değerinin 0,715; Bartlett Testi değerlerinin $\chi^2 = 1332,171961064$; $sd=465$; $p<0,000$ olduğu ve bu maddelerin tek faktör altında toplandığı belirlenmiştir.

Faktör analizi sonrasında faktörlere ait öz değer, varyans ve toplam varyans yüzdeleri ile maddelere ait faktör yüzdeleri tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Denemelik Ölçek Madde No	Ölçek Madde No	Faktör Yükleri	Denemelik Ölçek Madde No	Ölçek Madde No	Faktör Yükler i	Denemelik Ölçek Madde No	Ölçek Madde No	Faktör Yükler i
1	1	0,693	17	12	0,326	30	23	0,771
2	2	0,403	18	13	0,433	31	24	0,632
4	3	0,664	19	14	0,488	32	25	0,534
5	4	0,428	20	15	0,403	33	26	0,467
7	5	0,729	21	16	0,396	36	27	0,497
10	6	0,383	23	17	0,292	37	28	0,458
12	7	0,717	24	18	0,516	38	29	0,451
13	8	0,400	25	19	0,422	39	30	0,355
14	9	0,470	28	20	0,566	40	31	0,484
15	10	0,376	28	21	0,313			
16	11	0,317	29	22	0,485			
Özdeğer								22,482
Açıklanan Varyans								40,286

Tablo 8’de, ölçeğin tek faktördeki öz değerinin 22,482; açıklanan varyans yüzdesinin ise %40,286 olarak belirlendiği görülmektedir. Diğer taraftan, tek faktör altında yer alan maddelerin faktör yüklerinin 0,317 ile 0,771 arasında değerler aldığı belirlenmiştir. Buna göre ölçeğin, tek faktöre ilişkin öz değer, açıklanan varyans yüzdesi ve maddelerin faktör yükleri açısından, tek faktör altında toplanabilen bir ölçekte bulunması gereken özellikleri taşıdığı söylenebilir (Büyüköztürk, 2002; Eroğlu, 2008).

3.3.1.3. Maddelerin Ayırt Edicilik Güçleri

Öğrencilerin demokrasi algısı ölçeğinden aldıkları toplam puanlar düşükten yükseğe doğru sıralanmıştır. Bu sıralamada alt % 27 ve üst % 27’lik gruplarda 48’er kişi yer almıştır. Her bir maddenin bu iki grubu ayırt edip etmediğine bakılmıştır. Maddelerin ayırt ediciliğine ilişkin hesaplanan “t” testi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeğini Cevaplayan Alt % 27 ve Üst %27'lik Grupların Madde Ortalamaları İçin t-Testi Sonuçları

Denemelik Ölçek Madde No	Ölçek Madde No	Gruplar	$\bar{X}$	Ss	t	p
1	1	Alt Üst	4,39 4,70	1,105 ,770	1,606	,000
2	2	Alt Üst	2,77 4,08	1,417 1,217	4,866	,000
4	3	Alt Üst	3,75 4,04	1,344 1,352	1,060	,000
5	4	Alt Üst	2,66 3,43	1,448 1,596	2,477	,000
7	5	Alt Üst	4,27 4,77	1,005 ,831	2,656	,001
10	6	Alt Üst	2,70 4,56	1,570 ,848	7,197	,000
12	7	Alt Üst	3,22 4,54	1,476 1,030	5,050	,000
13	8	Alt Üst	4,18 4,70	1,178 ,742	2,590	,000
14	9	Alt Üst	3,56 4,70	1,471 ,581	5,016	,000
15	10	Alt Üst	3,16 4,00	1,434 ,781	4,026	,000
16	11	Alt Üst	3,56 4,88	1,609 ,371	5,591	,000
17	12	Alt Üst	3,41 4,70	1,318 ,682	6,028	,000
18	13	Alt Üst	3,58 4,77	1,513 ,691	4,944	,000
19	14	Alt Üst	2,68 4,41	1,545 ,941	6,619	,000
20	15	Alt Üst	3,35 4,72	1,494 ,764	5,675	,000
21	16	Alt Üst	2,77 3,87	1,505 1,408	3,711	,000
23	17	Alt Üst	1,62 1,87	1,160 1,482	,920	,000
24	18	Alt Üst	2,16 2,68	1,492 1,532	1,687	,000
25	19	Alt Üst	3,93 4,51	1,327 ,779	3,001	,000
28	20	Alt Üst	3,25 4,39	1,480 1,086	4,323	,000
29	21	Alt Üst	3,50 4,54	1,529 1,071	3,864	,000

30	22	Alt	2,91	1,426	2,445	,000
		Üst	3,66	1,575		
31	23	Alt	2,35	1,375	5,459	,000
		Üst	3,83	1,277		
32	24	Alt	2,83	1,506	2,445	,000
		Üst	3,58	1,499		
33	25	Alt	2,81	1,525	,477	,000
		Üst	2,95	1,472		
35	26	Alt	2,79	1,320	2,374	,000
		Üst	3,45	1,428		
36	27	Alt	2,41	1,456	,556	,000
		Üst	2,25	1,480		
37	28	Alt	2,39	1,440	2,100	,000
		Üst	3,04	1,570		
38	29	Alt	2,50	1,352	,920	,000
		Üst	3,50	1,443		
39	30	Alt	3,35	1,360	1,163	,000
		Üst	3,68	1,446		
40	31	Alt	3,22	1,462	3,305	,000
		Üst	4,12	1,178		

N=179

Tablo 9’da görüldüğü üzere madde ortalamalarına göre alt % 27 ve üst % 27’lik gruba giren öğrencilerin maddelere verdikleri yanıtların aritmetik ortalamaları arasındaki fark “*t*” testi ile incelenmiştir. Bütün maddelerin alt gruba üst grubu birbirinden anlamlı düzeyde ayırt ettiği görülmüştür ($p<.005$).

3.3.2 Güvenirlik Çalışmaları

“Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyi Ölçeği” geliştirilmesi kapsamında yapılan güvenirlik çalışmaları aşağıda verilmiştir.

Pilot uygulamada toplanan veriler üzerinde maddelerin çıkarılmadan önce ve uygun olmayan maddeler çıkarıldıktan sonraki hesaplanan güvenirlik katsayıları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Madde Analizi Öncesi Ve Madde Analizi Sonrası Güvenirlik Katsayısı

	α	Mad. Sayısı
Madde Analizi Öncesi	.741	40
Madde Analizi Sonrası	.789	31

Pilot uygulamadan elde edilen 0,742 güvenirlik kat sayısı, madde toplam korelasyonu düşük olan maddeler çıkarıldığında 0,789'a yükselmiştir. Nihai uygulamada veriler, güvenirliği 0,789 olan 31 maddelik ölçme aracı ile elde edilmiştir. Sonuçta, ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu ve bu hâli ile uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

3.3.3. Nitel Veri Toplama Araçları

3.3.3.1. Görüşme formu:

Araştırmanın nitel boyutunda veri toplama aracı olarak beş sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular nicel boyutta yar alan maddelerin, detaylarını anlamaya yönelik sorulardır. Sorular ilgili literatür taranarak hazırlanmış daha sonra vatandaşlık ve bilgisayar eğitimi alanında çalışan uzmanlara başvurulmuştur. Uzmanlardan gerekli görüşler alınarak son şekli verilmiştir. Görüşme formu beş sorudan oluşmaktadır. Her sorunun birkaç tane alt basamağı bulunmaktadır. Görüşme formunda yer alan sorular şu şekildedir. :

1- İnterneti daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

- a- Daha çok kimlerle iletişim kuruyorsunuz?
- b- İletişim kurarken, karşınızdaki kişi hakaret, küfür ve küçük düşürücü ifadeler kullanıyor mu?
- c- İnternette bir haksızlığa, küfür veya hakarete uğradığınız da ne yapıyorsunuz?

2- İnternete daha çok nereden bağlanıyorsunuz?

- a- İnternet kullanmanızda aileniz sakınca görüyor mu?
- b- İnternette girdiğiniz siteleri anne-babanız kontrol ediyor mu?
- c- İnternet kullanım sürenize aileniz kısıtlama getiriyor mu?

3- Hangi sosyal medya araçlarını kullanıyorsunuz?

- a- Sosyal medya araçlarını daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?
- b- Sosyal paylaşım sitelerindeki bilgileriniz herkese açık mı?

- c- Sosyal medya araçlarını kullanırken kendinizi daha rahat veya daha özgür hissediyor musunuz?
 - d- Bir başka arkadaşınızın paylaştığı bir haberi videoyu, yazıyı sizde tekrar paylaşır mısınız?
 - e- Bunların güvenilirliğini araştırır mısınız?
- 4- İnternette araştırma amaçlı kullandığınız sitelerin güvenliğini araştırır mısınız?
- a- İnternette araştırma amaçlı kullandığınız siteleri kaynak gösteriyor musunuz?
- 5- İnternet kullanımı ve güvenliği ile ilgili bilgiler size anlatıldı mı?
- a- Web sitelerinin yardım, güvenlik ve gizlilik gibi bölümleri olduğunu biliyor musunuz?
 - b- İhbarda bulunacağınız hat, web sitesi ve yasal kurumları biliyor musunuz?
 - c- Dijital ortamda sahip olduğu hakları ve özgürlükleri biliyor musunuz?

Bu sorular öğrencilere mülakatlar sırasında sorulmuştur. Gelen yanıtlara göre ekstra sorular eklenmiştir. Öğrencinin vereceği cevaba göre nasıl, niçin gibi sorular ile öğrencilerden daha ayrıntılı bilgi alınmaya çalışılmıştır. Görüşmeler 15-20 dk. arasında sürmüş ve öğrenci sesleri kayıt edilmiştir. Ses kayıtları daha sonra transkript edilerek analiz yapılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan doğrudan alıntılar yapılmış bu alıntılar sırasında öğrencilerin isimleri verilmemiş kısaltmalar kullanılmıştır. Bu kısaltmalarda (8/1.E) ilk rakam sınıf düzeyini, ikinci rakam kaçınıcı öğrenci olduğunu, son harf ise öğrencinin cinsiyetini ifade etmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

3.4.1. Nicel Verilere Ait Analiz

Bu araştırmanın nicel verilerinin çözümlenmesinde SPSS 21,0 paket programından yararlanılmıştır. Dijital vatandaşlık düzeyleriyle ilgili olan verilerin analizinde Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), *t* testi, yüzde frekans analizleri kullanılmıştır. Ölçekte yer alan olumlu maddelerin girilmesinde “Hiçbir zaman” 1, “Nadiren” 2, “Bazen”3, “Sık sık” 4, “Her zaman” 5 olarak girilmiştir. Olumsuz maddelerin kodlanmasında ise (m1, m5, m6, m9, m10, m13, m15, m19, m21,m23, m24, m28, m31) ters kodlama yapılmıştır.

3.4.2. Nitel Verilere ait Analiz

Denzin ve Lincoln'un (Akt. Ekiz, 2003) tanımında nitel araştırma, araştırmacının araştırılacak konuyu doğal ortamda inceledikleri, araştırılan insanların getirmiş olduğu anlamları katarak olguyu yorumlama ve anlamlaştırma çabasıdır. Nitel araştırma, şeyleri doğal ortamda, fenomenleri, insanların onlara atfettikleri anlamlar sayesinde anlama girişimidir.

Nitel araştırma, bireylerin yaşamlarındaki anlamları tanımlayan çalışmaları, vaka incelemesi, görüşme, kişisel deneyim, içebakış, gözlemsel, tarihsel ve görsel metinler içermektedir (Kuş, 2003). Nitel veri analiz teknikleri üç bölümde ele alınmaktadır. Bunlar; betimsel analiz, içerik analizi, söylem analizidir. Bu çalışmada elde edilen nitel veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

Betimsel Analiz:

Betimsel analize göre veriler görüşülenden elde edildiği şekilde değiştirilmeden alıntılar şeklinde aktarılır. Nitel araştırmalarda önerilen üç yöntem söz konusudur. Bu yöntemler betimsel analiz, betimsel ve sistematik analiz, betimsel, sistematik ve veri analizi yöntemleridir. Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarılır (URL-17,2015).

Betimsel ve sistematik analizde ise elde edilecek sonuçları daha sistematik belirlemek üzere; konuşma metinlerinin yazıya dökülmesi, alınan cevapların sınıflandırılması gibi yöntemlerin belirlenmesidir. Betimsel, sistematik ve veri analizinde ise bu iki analiz yöntemi veri analizi ile birleştirilir.

Görüşmelerden elde edilen veriler kodlama sistemi ile sayısal verilere dönüştürülür ve analizi yapılır. Karmaşık ve zor bir yöntem olmasına rağmen ulaşılması oldukça zor veriler elde edilmiş olur. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur;

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- Bulguların tanımlanması,
- Bulguların yorumlanması (Öztürk, 2011).

Bu araştırmada bu basamaklar izlenerek betimsel analizler yapılmıştır.

IV. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde nicel ve nitel veri toplama aracıyla elde edilen verilerden elde edilen bulgulara yer verilecektir.

4.1. Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 11. Sosyal Medya Üyelğine Göre Dağılımı

Sosyal Medya Üyelği	<i>f</i>	%
Evet	709	85,5
Hayır	120	14,4
Toplam	829	100

Tablo 11’de görüldüğü üzere öğrencilerin % 85,5’i sosyal medya üyesiyken, % 14,4’ sosyal medya üyeliğinin olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 12. Sosyal Medya Kullanım Oranları

Sosyal Medya Üyelği	<i>f</i>	%
Facebook	619	74,7
Twitter	46	5,5
İnstagram	25	3,0
Diğer(Whatsapp, Badoo..)	28	3,4
Toplam	718	86,6

Tablo 12’de görüldüğü üzere sosyal medya üyeliği olan öğrencilerin % 74,7 si (619) Facebook üyesi, % 5,5’i (46) kişi Twitter üyesi iken; en az ise % 3’ü (25) İnstagram üyesidir.

Tablo 13. Öğrencilerin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçları

Sosyal Medyayı kullanım amacı	<i>f</i>	%
Oyun oynamak için	139	16,8
Arkadaşlarıyla görüşmek için	524	63,2
Paylaşımlarda bulunmak için	33	4,0
Yeni arkadaşlar bulmak için	15	1,8
Vakit geçirmek için	118	14,2
Toplam	829	100,0

Tablo 13’de görüldüğü üzere öğrencilerin % 63,2’si (524) sosyal medyayı daha çok arkadaşları ile görüşmek için kullanmaktadır. % 16,8’i (139) oyun oynamak için sosyal medyayı kullandığını belirtmiştir. En düşük ortalama ise % 1,8’i (15) ile yeni arkadaşlar bulmak için belirtmişlerdir.

Tablo 14. Öğrencilerin Kişisel Bilgisayara Sahip Olma Durumları

Kişisel bilgisayara sahip olma durumları	<i>f</i>	%
Evet	289	34,9
Hayır	115	13,9
Evde ortak kullanılan bilgisayar	425	51,3
Toplam	829	100,0

Tablo 14’de görüldüğü üzere öğrencilerin % 51,3’ü (425) evde ortak bilgisayar kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerden kişisel bilgisayarı olan ise % 34,9’u (289)’dur. Öğrencilerin yaşları küçük olduğu için kişisel bilgisayardan çok evde ortak bilgisayar kullanımı yaygın olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin Günlük Ortalama Bilgisayar (internet) Kullanımın Süreleri

Bilgisayar Kullanma Süreleri	<i>f</i>	%
Yarım saatten az	285	34,4
Yarım saat, bir buçuk saat arası	345	41,6
Bir buçuk saat- iki buçuk saat arası	96	11,6
İki buçuk saat üç buçuk saat arası	45	5,4
Üç buçuk saatten fazla	30	3,6
Toplam	801	96,6

Tablo 15’te görüldüğü üzere öğrencilerin günlük internet (bilgisayar) kullanımına göre % 41,6 (345) günde “Yarım saat, bir buçuk saat arası” olduğunu ifade etmişlerdir. En az kullanım ise % 3,6 (30) ile günde “Üç buçuk saatten fazla” kullandığını belirtmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin İnternet Kullanım Amaçları

İnterneti Kullanım Amaçları	<i>f</i>	%
Ödev	403	48,6
Oyun	121	14,6
Araştırma	134	16,2
Sosyal medya	154	18,6
Haber Okuma	2	,2
Alışveriş	1	,1
Cevap vermeyen	14	1,7
Toplam	829	100,0

Tablo 16’da görüldüğü üzere öğrenciler interneti daha çok % 48,6 (403)’sı ödev yapmak için kullandığını belirtmişlerdir. Daha sonra ise % 18,6 (154)’sı sosyal medya için kullandıklarını ifade etmişlerdir. En az kullanım ise % 0,1 (1)’i alışveriş yapmak için interneti kullandığını belirtmişlerdir.

Tablo 17. Öğrencilerin İnternete Bağlanma Araçları

İnternete Erişim Araçları	<i>f</i>	%
Masaüstü bilgisayar	325	39,2
Dizüstü bilgisayar	238	28,7
Tablet	59	7,1
Akıllı Telefon	167	20,1
İnternet Kafe	29	3,5
Cevap Vermeyen	11	1,3
Toplam	829	100

Tablo 17’de görüldüğü üzere öğrenciler internete en fazla % 39,2 (325) masaüstü bilgisayar ile bağlandıklarını ifade etmişlerdir. İkinci sırada ile % 28,7 (238)’si dizüstü bilgisayar ile internete girdiğini belirtmiştir. En az oran ise % 3,5 (29) ile internet kafede internete girdiğini belirtmişlerdir.

Tablo 18. Öğrencilerin İnternet Kafeye Gitme Durumları

İnternet Kafeye Gitme Durumu	<i>f</i>	%
Evet	164	19,8
Hayır	665	80,2
Toplam	829	100,0

Tablo 18’de görüldüğü üzere öğrencilerden internet kafeye gidenlerin oranı % 19,8 (164)’dür. % 80,2 (665)’si internet kafeye gitmediğini belirtmiştir. Öğrenciler yaşları itibari ile internet kafeye gitmemektedirler.

Tablo 19. Öğrencilerin İnternet Kafede Bulunma Süreleri

İnternet Kafede Bulunma Süre	<i>f</i>	%
Haftada bir kaç saat	129	15,6
Günde bir saat	21	2,5
Günde iki saat	7	,8
Günde üç saat	1	,1
Günde dört saat ve üzeri	1	,1
Cevap vermeyen	670	80,8
Toplam	829	100,0

Tablo 19’da görüldüğü üzere, öğrenciler % 15,6 (129)’u “haftada birkaç saat” internet kafede bulunduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden internet kafede en az vakit geçiren ise % 0,1 (1)’i “ günde üç saat ve günde dört saat ve üzeri” olarak tespit edilmiştir.

Tablo 20. Öğrencilerin Oyunlardaki Akıllı İşaretlerin Anlamını Bilme Durumları

Akıllı İşaretler	<i>f</i>	%
Evet	331	39,9
Hayır	162	19,5
İlk defa duydum	336	40,5
Toplam	829	100,0

Tablo 20’de görüldüğü üzere öğrencilerin % 40,5 (336)’sı akıllı işaretleri ilk defa duydum ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 39,9 (331)’i akıllı işaretleri bildiğini ifade etmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin % 19,5 (162)’si akıllı işaretleri bilmediklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük bir bölümü akıllı işaretleri ya hiç duymamış ya da çalışma sayesinde ilk defa duyduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 21. Öğrencilerin Sivil Toplum Örgütüne Üyelik Durumları

Sivil Toplum Üyeliği	<i>f</i>	%
Evet	44	5,3
Hayır	785	94,7
Toplam	829	100,0

Tablo 21’de görüldüğü üzere öğrencilerin % 5,3’ünün sivil toplum örgütüne üyeliği bulunmaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı ise % 94,7’sinin sivil toplum üyeliği bulunmamaktadır.

Tablo 22. Öğrencilerin Sivil Toplum Örgütü Faaliyetlerine Katılma Durumları

Sivil Toplum Faaliyetine Katılım Durumları	<i>f</i>	%
Faaliyetlerine katılıyorum	34	78
Faaliyetlerine katılmıyorum	10	22
Toplam	44	100,0

Tablo 22’de görüldüğü üzere, öğrencilerin % 78’i üyeliği olan sivil toplum örgütünün faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 22’si üyesi olduğu sivil toplum örgütünün faaliyetlerine katılmamaktadırlar.

Tablo 23. Öğrencilerin Dijital Vatandaşlık Ölçeği Puan Ortalamalarının Cinsiyete Göre t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Kız	412	100,77	11,512	827	,900	,368
Erkek	417	100,07	11,102			

Tablo 23’de görüldüğü üzere öğrencilerin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(827)} ,900$; $p>0,05$]. Kız öğrencilere ait ortalama ($\bar{x}=100,77$) iken erkek öğrencilere ait ortalama ise ($\bar{x}=100,07$) dir.

Yani kız öğrenciler ile erkek öğrenciler teknolojiyi kullanma bakımından birbirlerine yakın olduğunu görmekteyiz. Kız öğrencilerin de teknolojiyi erkek öğrenciler kadar kullandıklarını görmekteyiz.

Tablo 24. Sınıf Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Gruplar	Sınıf	N	$\bar{X}$	Ss
1	6. sınıf	261	99,57	11,637
2	7. sınıf	238	100,92	11,685
3	8. sınıf	330	100,73	10,746

Tablo 25. Öğrencilerin Sınıf Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	KT	Ss	KO	F değeri	p	Fark Scheffe
Gruplar Arası	281,745	2	140,873	1,102	,333	
Gruplar İçi	105570,641	826	127,809			
Toplam	105852,386	828				

Tablo 25’te görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. [$F_{(2-826)} = 1,102$ p >0,05]. 6. Sınıf öğrencilerinin puan ortalamalı ($\bar{X}=99,57$), 7. Sınıf öğrencilerinin puan ortalamalı ($\bar{X}=100,92$), 8. Sınıf öğrencilerinin puan ortalamaları ise ($\bar{X}=100,73$) ‘dür.

Tablo 26. Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Okuryazar değil	20	98,15	13,115
İlkokul	295	99,33	11,176
Ortaokul	204	99,67	10,488
Lise	176	102,35	11,664
Üniversite	117	101,11	11,564
Lisansüstü	17	106,23	12,101

Tablo 27. Öğrencilerin Anne Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F değeri	p	Fark Scheffe
Gruplar Arası	1856,682	5	371,336			1-6/2-4/
Gruplar İçi	103995,704	823	126,362	2,939	,012	2-6/3-6
Toplam	105852,386	828				

Tablo 27’de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları Anne eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. [$F_{(5-826)} = 2,939$ $p > 0,05$]. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Scheffe testine göre annesi okuryazar olmayan öğrenciler ($\bar{X} = 98,15$) ile lisansüstü olan ($\bar{X} = 106,23$) ; yine annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler ($\bar{X} = 99,33$) ile lise mezunu olan ($\bar{X} = 102,35$) ; yine annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler ($\bar{X} = 99,33$) ile lisansüstü olan ($\bar{X} = 106,23$) ; yine annesi ortaokul mezunu olan öğrenciler ($\bar{X} = 99,67$) ile lisansüstü olan ($\bar{X} = 106,23$) olan öğrenciler arasında

eğitim düzeyi yüksek olan lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Annenin eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğunun da dijital vatandaşlık düzeyi yükselmektedir.

Tablo 28. Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
Okuryazar değil	-	-	-
İlkokul	135	98,82	11,298
Ortaokul	194	98,58	11,528
Lise	287	100,88	10,693
Üniversite	177	102,58	11,539
Lisansüstü	36	102,00	11,933

Tablo 29. Öğrencilerin Baba Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F değeri	p	Fark Scheffe
Gruplar Arası	1972,026	4	493,007	3,911	,004	2-5 / 3-5
Gruplar İçi	103880,360	824	126,068			
Toplam	105852,386	828				

Tablo 29’da görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları Baba eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. [$F_{(4-828)} = 3,911p > 0,05$]. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Scheffe testine göre babası ilkokul mezunu olan öğrenciler ($\bar{X} = 98,82$) ile üniversite mezunu olan ($\bar{X} = 102,58$) ; yine babası ortaokul mezunu olan öğrenciler ($\bar{X} = 98,58$) ile üniversite mezunu olan ($\bar{X} = 102,58$) öğrenciler arasında eğitim düzeyi yüksek olan lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Babanın eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarının dijital vatandaşlık düzeyleri de yükselmektedir.

Tablo 30. Aile Gelir Seviyesi Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss
0-700	53	99,67	11,335
701-1400	253	98,01	11,496
1401-2100	165	100,27	10,698
2101-2800	126	101,61	11,989
2801-3500	89	102,16	10,368
3500+	143	103,00	10,901

Tablo 31. Öğrencilerin Aile Gelir Seviyesi Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F değeri	p	Fark Scheffe
Gruplar Arası	2904,961	5	580,992			
Gruplar İçi	102947,425	823	125,088	4,645	,000	2-6
Toplam	105852,386	828				

Tablo 31’de görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları aile gelir seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$F_{(5-828)} = 4,645$ p >0,05]. Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Scheffe testine göre aile gelir seviyesi 701-1400 arası olan öğrenciler ($\bar{X}=98,01$) ile aile gelir seviyesi 3500+ olan ($\bar{X}=103,00$) öğrenciler arasında aylık gelir seviyesi yüksek olan lehine anlamlı farklılık görülmüştür. Ailenin gelir seviyesinin yükselmesi ile çocuğun teknoloji ulaşması daha kolaylaşmaktadır. Böylece eve giren teknoloji sayesinde öğrencinin dijital vatandaşlık düzeyleri de yükselmektedir.

Tablo 32. Öğrencilerin Sosyal Medya Üyeliğine Göre Ortalamaları Arasındaki t- Testi Sonuçları

Sosyal Medya	N	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
Evet	709	100,89	11,212	826	2,998	,003
Hayır	119	97,55	11,527			

Tablo 32’de görüldüğü üzere öğrencilerin sosyal medya üyeliğine sahip olma değişkenine göre, sosyal medya üyeliği olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(828)} 2,998$; $p>0,05$]. Sosyal medya üyeliği olan öğrencilere ait ortalama ($\bar{x}=100,89$) iken; sosyal medya üyeliği bulunmayan öğrencilere ait ortalama ise ($\bar{x}=97,55$)’dir. Sosyal medyayı üyeliği olan öğrenciler interneti daha çok kullandığı için dijital vatandaşlık düzeyleri de yükselmektedir.

Tablo 33. Maddelerin Yüzde Frekans Dağılımı

Maddeler	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Sık sık		Her zaman		$\bar{X}$	Ss
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1.İnternette tanımadığım insanlarla iletişim kurarım.	584	2,3	120	2,1	85	10,7	17	14,5	19	70,4	1,50	,925
2.Web sitelerinin yardım, güvenlik ve gizlilik gibi bölümleri olduğunu biliyorum ve kullanıyorum.	237	28,6	132	15,9	187	22,6	83	10,0	190	22,9	2,82	1,512
3.Tanıdığım kişilerle, kişisel bilgilerimi çevrimiçiye paylaşırım.	323	39,0	171	20,6	190	22,9	66	8,0	78	9,4	2,31	1,686
4.Çevrimiçi durumdayken kendimi özgürce ifade edebiliyorum.	150	18,1	159	19,2	215	25,9	136	16,4	169	20,4	3,01	1,377
5.Çevrimiçi durumdayken ya da aldığım bir e-mail ile hakaret, nefret söylemi ve küfüre maruz kaldım.	620	1,1	109	1,1	74	9,9	9	13,1	9	74,8	1,38	,784
6.Başkasına ait bir eseri (kitap, dergi, makale vb..) kaynak göstermeden kullanırım.	493	5,1	139	4,0	114	14,7	33	16,8	42	59,5	1,77	1,144
7.İhbarda bulunacağım hat, web sitesi ve yasal kurumları bilirim.	154	18,6	155	18,7	128	15,4	98	11,8	294	35,5	3,27	1,553
8.Bütün dijital teknoloji kullanıcılarının sahip olduğu hakları ve özgürlüklerimizi biliyorum.	122	14,7	137	16,5	154	18,6	130	15,7	285	34,4	3,43	1,970
9.İnternette iletişim sırasında hak ihlali yaşadım	577	69,6	111	13,4	96	11,6	26	3,1	19	2,3	1,51	,956
10.Paylaşılan bir yazının, fotoğrafın veya videonun doğruluğu araştırmadan paylaşırım	398	9,8	145	7,2	139	17,5	60	17,5	81	48,0	2,12	1,347
11.Telif hakkı ile insanların emeklerine saygı duyulması gerektiğine inanıyorum.	97	11,7	63	7,6	110	13,3	101	12,2	458	55,2	3,93	1,435
12.Bilgileri dijital ortamda nasıl güvende tutmam gerektiğini biliyorum.	113	13,6	89	10,7	146	17,6	129	15,6	352	42,5	3,63	1,463
13.Paylaşılan bir bilginin doğruluğunu <u>araştırmadan</u> bu bilgiyi kullanırım.	443	6,6	155	5,3	124	15,9	44	18,7	55	53,4	1,91	1,226
14.Dijital suçlardan korunmak için neler yapılması gerektiğini biliyorum.	158	19,1	174	21,0	152	18,3	109	13,1	236	28,5	3,11	1,503
15.Doğruluğunu araştırmadan paylaşımlarda bulunurum.	453	6,3	146	5,1	125	16,4	42	17,6	52	54,6	1,89	1,214
16. www.bimer.gov.tr sitesine daha önce girdim.	663	80,0	45	5,4	65	7,8	19	2,3	37	4,5	1,43	1,031

17.İşime yarayan internet uygulamalarını(oyun, virüs programı, müzik, video, film) ücretsiz indiririm.	184	22,2	116	14,0	148	17,9	113	13,6	268	32,3	3,19	1,556
18.İnternet ortamında başkalarının haklarına saygılı davranırım.	51	6,2	39	4,7	84	10,1	116	14,0	539	65,0	4,27	1,191
19.Kişisel bilgilerimi (girdiğim siteleri, hesaplarımı ..) ailem kontrol etmez .	342	15,8	129	8,3	152	19,1	69	15,6	131	41,3	2,41	1,482
20.Sosyal paylaşım sitelerindeki bilgilerim herkese açıktır.	410	14,7	146	5,5	95	12,7	46	17,6	122	49,5	2,17	1,467
21.Yaptığım her şeyi sosyal medyada (facebook, twitter, instagram) paylaşmayı severim.	260	31,4	174	21,0	175	21,1	75	9,0	145	17,5	2,59	1,456
22.Sosyal paylaşım siteleri özel hayatın gizliliğini etkilemektedir.	259	31,2	139	16,8	174	21,0	80	9,7	177	21,4	2,72	1,540
23.Sosyal medya araçlarını (facebook, instagram, twitter) ortaokul öğrencisi seviyesine uygun buluyorum.	126	28,8	150	13,9	179	24,0	115	18,1	239	15,2	3,23	1,441
24.Ailem sosyal medyayı kullanmamda sakınca görmüyor.	145	26,8	159	13,4	172	23,2	111	19,2	222	17,5	3,13	1,460
25.Ödev hazırlarken kullandığım siteleri ödevimde kaynak olarak gösteririm.	133	16,0	113	13,6	172	20,7	132	15,9	279	33,7	3,37	1,472
26.Sosyal paylaşım siteleri iletişim kurmamda etkili olmaktadır.	148	17,9	144	17,4	190	22,9	119	14,4	228	27,5	3,16	1,469
27.İnternette siyasi, spor, haber ya da magazin gibi konularda yorumlarda bulunurum.	367	44,3	143	17,2	137	16,5	82	9,9	100	12,1	2,27	1,422
28.Sosyal paylaşım sitelerinde düşüncelerimi ifade ederken kısaltmalar kullanırım (slm, nbr, bye, ok)	148	38,5	120	13,3	126	15,9	110	14,5	319	17,9	3,40	1,545
29.İnternette forum sitelerinde yorumlarda ve paylaşımlarda bulunurum.	342	41,3	169	20,4	137	16,5	90	10,9	91	11,0	2,28	1,394
30.Sosyal paylaşım sitelerinde arkadaşlarım ile daha rahat iletişim kurarım.	126	15,2	141	17,0	152	18,3	156	18,8	254	30,6	3,32	1,448
31.Arkadaşlarımın paylaşımlarının doğruluğunu araştırmadan inanırım.	262	10,7	268	5,8	160	19,5	48	32,3	89	31,6	2,31	1,270

Dijital vatandaşlık ölçeğindeki maddelerin yüzde frekans dağılımı Tablo 33'e göre verilmiştir. Buna göre Dijital vatandaşlık ölçeğinden öğrencilerin en yüksek ortalamaya sahip madde "İnternet ortamında başkalarının haklarına saygılı davranırım" ($\bar{X}=4,27$). Bu madde "her zaman" ifadesine denk gelmektedir.

Dijital vatandaşlık ölçeğinden öğrencilerin en yüksek ikinci ortalamaya sahip olan "Telif hakkı ile insanların emeklerine saygı duyulması gerektiğine inanıyorum." ($\bar{X}=3,93$) maddesidir. Bu madde "sık sık" ifadesine denk gelmektedir. Ortalaması sık sık ifadesine denk gelen diğer maddeler ise şunlardır; "Bilgileri dijital ortamda nasıl güvende tutmam gerektiğini biliyorum." ($\bar{X}=3,63$), "Bütün dijital teknoloji kullanıcılarının sahip olduğu hakları ve özgürlüklerimizi biliyorum." ($\bar{X}=3,43$). "Sosyal paylaşım sitelerinde düşüncelerimi ifade ederken kısaltmalar kullanırım" maddesinin ortalaması ise ($\bar{X}=3,40$)'dır.

"Ödev hazırlarken kullandığım siteleri ödevimde kaynak olarak gösteririm" ($\bar{X}=3,37$) maddesi "bazen" ifadesine denk gelmektedir. Ortalaması bazen ifadesine denk gelen diğer maddeler ise şunlardır; "Sosyal paylaşım sitelerinde arkadaşlarım ile daha rahat iletişim kurarım" ($\bar{X}=3,32$), "İhbarda bulunacağım hat, web sitesi ve yasal kurumları bilirim" ($\bar{X}=3,27$), "Sosyal medya araçlarını (facebook, instagram, twitter) ortaokul öğrencisi seviyesine uygun buluyorum" ($\bar{X}=3,23$). "İşime yarayan internet uygulamalarını(oyun, virüs programı, müzik, video, film) ücretsiz indiririm" maddesinin ortalaması ise ($\bar{X}=3,19$)'dur.

Dijital vatandaşlık ölçeğinden öğrencilerin "nadiren" maddesinde en yüksek ortalamaya sahip olan madde "Yaptığım her şeyi sosyal medyada (facebook, twitter, instagram) paylaşmayı severim." ($\bar{X}=2,59$)'dir. Bu madde "nadiren" ifadesine denk gelmektedir. Ortalaması nadiren ifadesine denk gelen diğer maddeler ise şunlardır; "Kişisel bilgilerimi (girdiğim siteleri, hesaplarımı ..) ailem kontrol **etmez**." ($\bar{X}=2,41$), "Arkadaşlarımın paylaşımlarının doğruluğunu araştırmadan inanırım." ($\bar{X}=2,31$). "Tanıdığım kişilerle, kişisel bilgilerimi çevrimiçi paylaşıyorum." maddesinin ortalaması ise ($\bar{X}=2,31$)'dir.

Dijital vatandaşlık ölçeğinden öğrencilerin en düşük ortalamaya sahip olan maddesi “Başkasına ait bir eseri (kitap, dergi, makale vb..) kaynak göstermeden kullanırım.” ($\bar{X}=1,77$) maddesidir. Bu madde “hiçbir zaman” ifadesine denk gelmektedir. Ortalaması düşük bir diğer maddeler ise “İnternette iletişim sırasında hak ihlali yaşadım” maddesinin ortalaması ise ($\bar{X}=1,51$)’dir. “İnternette tanımadığım insanlarla iletişim kurarım” ($\bar{X}=1,50$) iken, “www.bimer.gov.tr sitesine daha önce girdim” maddesinin ortalaması ise ($\bar{X}=1,43$)’dür.

Tablo 34. Dijital Vatandaşlık Ölçeği Genel Ortalaması

	Σ	Ss
Genel Ortalama	100,42	11,306

Tablo 34’te görüldüğü üzere öğrencilerin dijital vatandaşlık ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının $\Sigma=100,42$ olduğu görülmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 155 en düşük puan ise 31’dir. Aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı 31-72= düşük, 73-114= orta, 115-155= yüksek olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin genel ortalamasının orta düzeye tekabül ettiği görülmektedir. Bu bulgular öğrencilerin genel olarak orta düzeyde bir dijital vatandaşlık düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

4.2. Nitel Boyuta İlişkin Bulgular

Tablo 35.Öğrencilerin İnterneti Kullanım Amacı ve İletişim Kurdukları Kişiler

İnterneti Kullanım Amacı	f	Kiminle İletişim Kuruyorsunuz?	f
Arkadaşlarımla iletişim için	3	Arkadaşlarım ile	7
Ödev yapmak	3	Ailem ile	2
Oyun oynamak	3	Fazla iletişim kurmuyorum	1
Güncel olayları takip etmek	1	Akrabalarım ile	1
Sosyal medyayı kullanmak	1	Kulübüm ile	1
Sohbet etmek	1		

Öğrenciler, interneti daha çok arkadaşı ile vakit geçirmek, ödev yapmak için ve oyun oynamak için, kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise güncel olayları takip etmek, sosyal medyayı kullanmak, araştırma yapmak ve üyesi olduğu kulübü ile iletişim kurmak amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. İnterneti daha çok hangi amaçla kullanıyorsunuz sorusuna 8/1.E öğrenci şunları belirtmiştir:

“İletişimi daha çok arkadaşlarım ile sohbet etmek için kullanıyorum.” 8/2.E öğrenci ise interneti daha çok *“ İnterneti daha çok oyun onmak için bazen ödev yapmak için ama daha çok oyun oynamak için kullanıyorum.”*

Tablo 36. Öğrencilerin Çevrimiçi Sıkıntılı Bir Durumla Karşılaştığında Başvurdukları Yollar

Çevrimiçi Sıkıntılı Bir Durum Yaşadınız mı?	f	Sıkıntılı Durumla Karşılaştığınızda Ne Yaptınız?	f
Böyle bir durumla karşılaşmadım	8	Şikâyetle bulunurum	4
Nadiren karşılaşıyorum	3	O kişiyi engelledim	2
Oyun oynarken karşılaştım	1	Bimer’e başvururum	1
		Hiçbir şey yapmıyorum	1
		Mesaj gönderirim	1
		Diğerleri	3

Öğrenciler internet üzerinden iletişimi genel olarak arkadaşları ile kurduklarını, birkaç öğrenci ise ailesi ve akrabalarıyla, iletişim kurduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler genellikle tanıdığı veya yakın akrabalarıyla iletişim kurdukları için hakaret, küfür vb. durumlarla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Böyle bir durumla karşılaşılırsa ilgili yerlere şikâyet edeceklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise böyle bir durumda o kişiyi engelleyeceklerini veya Bimer’e başvuracaklarını belirtmişlerdir. Birkaç öğrenci ise böyle bir durumda ne yapılacağını bilmediğini söylemiştir. Öğrenciler bu durum ile ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“İnternet üzerinden iletişim kurarken, genel olarak hakaret, küfür gibi şeyler ile karşılaşmadım, eğer karşılaşırsam onu engelledim” (6/2.K).

“İnternet üzerinden iletişim kurarken ya da oyun oynarken hakaret, küfür gibi durumlarla karşılaşmadım, eğer karşılaşacak olursam o kişiyi engellerdim, hakkında birkaç internet sitesi var onlara şikâyetle bulunabilirim” (7/1.K).

Tablo 37. Öğrencilerin İnternete Bağlanma Araçları

İnternete Bağlanma Araçları	f
Cep Telefonu	6
Bilgisayar	5
Tablet	1

Öğrenciler genel olarak internete en fazla olarak cep telefonu ile bağlandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise evlerindeki bilgisayar ve tabletleri ile bağlandıklarını ifade belirtmişlerdir. Yine bazı öğrenciler ise birden fazla araç ile (cep telefonu, bilgisayar, tablet) internete bağlandıklarını söylemişlerdir.

Tablo 38. Ailelerin İnternet İle İlgili Tutumları

İnternete Girmenize Aileniz Sakınca Görüyor mu?	f	Çevrimiçi Durumdayken Aileniz Kontrol Ediyor mu?	f	Çevrimiçi Durumdayken Aileniz Kısıtlama Getiriyor mu?	f
Sakınca görmüyor	7	Hayır (4)	4	Hayır	6
Bazen sakınca görüyor	4	Evet (8)	8	Evet	4
Ailem web sitelere güvenmiyor	1			Bazen	2

Öğrenciler yakın arkadaşları, ailesi ve akrabaları ile iletişim kurmak, ödev yapmak, araştırma yapmak için kullandıklarında dolayı aileleri genel olarak internet kullanımında sakınca görmediklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise ailelerin sakınca görme nedeni ise çocuğunun yaşına uygun olmayan sitelerin mevcut olmasıdır. Bundan dolayı bazı anne babaların sakınca gördüklerini belirtmişlerdir. Aileler çocukların interneti daha çok ödev yapmak ve iletişim için kullandıklarından dolayı girdikleri siteleri kontrol etmediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin genel olarak internete girmeleri konusunda kısıtlama getirmediğini belirtmişlerdir. Ancak bazı öğrencilerin özellikle 8.sınıf öğrencilerinin sınav derdinden dolayı kısıtlama getirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler bu durum ile ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Annem bana güveniyor ama internetteki sitelere güvenmiyor. Çok vakit geçirmediğim zaman herhangi bir kısıtlama yaşamıyorum. Ödev ya da araştırma yaparken süre kısıtlaması olmuyor. Ancak sosyal medyada fazla vakit geçirirsem o zaman kısıtlama ve sakınca olabiliyor” (7/2.K).

“Kötü bir şey yapmadığım sürece başkalarının haklarına müdahale etmediğim sürece hayır kısıtlama olmuyor. Zaten 8.sınıf olduğum için çok vakit ayıramıyorum. Bundan dolayı ailemde kısıtlama getirmiyor ve sakınca görmüyor” (8/1.K).

Tablo 39. Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Bilgileri

Hangi Sosyal Medya Aracını Kullanıyorsunuz?	f	Sosyal Medyayı Kullanım Amacınız Nedir?	f	Profil Bilgileriniz Herkese Açık mı?	f	Sosyal Medyada Paylaşımında Bulunur musunuz?	f
Facebook	4	Haberleri için	3	Hayır	6	Evet	6
Twitter	4	Güncel olaylar	3	Sadece tanıdıklarım	2	Hayır	3
Instagram	2	Kısa kısa başlıkları takip etmek	1	Sadece benim istediklerime	1	Bazen	2
Youtube	1	Fotoğraflara bakmak	1	Sadece arkadaşlarıma	2	Kötü bir amacı yoksa paylaşırım	1
Diğer	1	Diğer	4	Herkese açık	1		

Öğrenciler, sosyal medya araçlarından daha çok facebook, twitter ve instagram kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler bu durum ile ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Sosyal medya olarak bilinen ve popüler olan birçok üyeliğim bulunmaktadır. Bunlar: Ask. fm, Twitter, Instagram, Tumblr, facebook ve whatsapp kullanıyorum” (8/2.K).

“Sosyal medya üyeliği olarak şunları kullanıyorum: Twitter, Instagram, facebook, whatsapp ve Tumblr kullanıyorum” (6/2.K).

Öğrenciler, sosyal medyayı daha çok haberleri takip etmek, güncel olaylardan haberdar olmak, arkadaşları ile iletişim kurmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise eğlenmek, oyun oynamak, fotoğraflara bakmak ve kulübü ile iletişim içinde olmak için kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler, sosyal medyayı kullanırken kişisel bilgilerinin genelde tanımadığı kişilere kapalı olduğunu belirtmiştir. Bazı öğrenciler ise sadece tanıdığı ve istediği kişilere kişisel bilgilerinin açık olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenciler sosyal medyayı kullanırken kendini daha özgür ve daha rahat hissettiğini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise kendini daha rahat ve özgür hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler, sosyal paylaşım sitelerini kullanırken arkadaşlarının paylaştığı bir haberi videoyu, yazıyı veya fotoğrafı genelde paylaştığını ifade etmiştir. Bazı öğrenciler ise paylaşımda bulunmadığını, bazı öğrenciler ise bazen paylaşımda bulunduğunu dile getirmiştir. Paylaşımda bulunurken öğrenciler genelde güvenilirliğini araştırdığını belirtmiştir. Bazı öğrenciler güvenilirliğini araştırmaya gerek duymadığını ifade etmiştir.

Tablo 40. Öğrencilerin Araştırmalarında Kullandığı Web Sitelerinin Güvenliğine İlişkin Tutumları

Web Sitelerinin Güvenliğini ve Telif Hakkı Var mı Diye Araştırmısınız?	f	Araştırmalarınızda Kullandığınız Web Sitelerini Kaynak Olarak Gösterir misiniz?	f
Hayır	3	Evet (10)	10
Bildiğim siteleri kullanıyorum	3	İnterneti kaynak olarak kullanmıyorum	2
Evet	2		
Telif hakkı var mı diye araştırmam	1		
Pek değil	1		
Bazen araştırmam	2		

Öğrenciler, internetten araştırma amaçlı kullandıkları sitelerin güvenliğini araştırmadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı, internetten araştırma amaçlı kullandıkları sitelerin güvenliğini araştırdıklarını dile getirmişlerdir. Bazı öğrenciler ise bildiği güvendiği siteleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin tamamı, internetten araştırma amaçlı kullandığı siteleri ödevlerinde ya da araştırmalarında kaynakçalarında gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler kullandıkları sitenin ya da bilginin doğruluğunu araştırma konusuyla ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Pek değil genel olarak bildiğim siteleri kullanmaya çalışıyorum. Ancak bilmediğim bir site ya da ilk kez kullanacağım bir site ise arkadaşlarıma veya aileme sorarım. Bildiğim sitelere de bakarak oradaki bilginin doğruluğunu araştırmaya çalışırım” (6/1.K). “Araştırmıyorum yani bildiğim siteler. Wikipedia gibi bilgi sitelerini, öğrencilerin çok kullandığı ödev sitelerini kullanıyorum” (6/1.E).

Tablo 41. Öğrencilerin İnternet Kullanımı ve Güvenliğine İlişkin Bilgileri

İnternet Güvenliği Anlatıldı mı?	f	Web Sitelerinin Güvenlik, Gizlilik ve Yardım gibi Bölümleri Olduğunu Biliyor musunuz?	f	İhbarda Bulunacağınız Web Sitesi, Hat ve Yasal Kurumları Biliyor musunuz?	f	Dijital Ortamdaki Haklarınızı ve Özgürlüklerinizi Biliyor musunuz?	f
Evet	4	Hayır	3	Evet	2	Evet	3
Okulda anlatıldı	4	Evet	2	Hayır	4	Hayır	2
Ailem anlattı	1	Bilmiyorum	1	Bazılarını biliyorum	2	Genelde çoğunu biliyorum	1
Bilgisayar dersinde anlatıldı	1	Bazılarını biliyorum	2	Bimer	1	Çok kötü yorum yapamam	2
Hayır	2	Hiç bakmadım	1	Hatırlayamadım	2	Tam emin değilim	1
		Güvenlik bölümünü biliyorum	2	İhbarweb'i biliyorum	1	Bazılarını biliyorum	2
		Yardım ve gizlik bölümünü biliyorum	1			Haklarımın gizli tutulması gibi	1

Öğrenciler, internet kullanımı ve güvenliği ile ilgili bilgilerin evde veya okulda, dersler de ya da seminer olarak anlatıldığını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise okulda veya evde internet kullanımı ve güvenliği ile ilgili herhangi bir bilgi almadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, çoğunluğu web sitelerinin güvenlik, gizlilik veya yardım bölümleri olduğunu bilmediklerini veya kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise web sitelerinin güvenlik, gizlilik veya yardım bölümleri olduğunu bildiklerini ve zaman zaman kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı web sitelerinin güvenlik ya da gizlilik bölümlerinin hiç ilgisini çekmediğini ve bu bölümlere hiç girip de bakmadıklarını dile getirmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu ihbarda bulunacakları hat, web sitesi ve yasal kurumları bilmediklerini ve hiç kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise yasal kurumları bilmesine rağmen hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenciler çoğunluğu, dijital ortamdaki haklarını ve özgürlüklerini bildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı haklarını bilmediklerini dile getirmişlerdir. Öğrenciler bu durum ile ilgili olarak şunları ifade etmişlerdir:

“Evet biliyorum. Kimseye müdahale etmediğim sürece işte istediğim şeyi paylaşabilirim. Hakaret, küçük düşürücü bir şey olmadığı sürece kendi öğrendiğim bir bilgileri ya da insanlarla paylaşmak istediğim şeyleri yani paylaşabilirim, yayabilirim. Paylaşım özgürlüğüne sahibim” (7/1.E)

“Evet, Bimer var ve her sitenin aşağı yukarı şikâyet bölümü var. İnternette alışveriş yaparken tüketici haklarına başvurabileceğimizi biliyorum. Mesela başkası hakkında çok kötü yorumlar yapamam. Kullanacağınız bilgiler saklıdır ve gizlilik ilkesi çerçevesinde gibi.” (7/2.E)

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla (% 85) sosyal medyaya üyesi olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, sosyal medya araçlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya için yaşı tutmamasına rağmen çok rahat bir şekilde sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Nitel araştırma verilerinin sonuçlarına göre öğrenciler sosyal medyayı kullanmakta herhangi bir sakınca görmediklerini de belirtmişlerdir.

Sosyal medyaya üye olan öğrencilerin en fazla (% 75) Facebook üyesi olduğunu görülmektedir. En düşük ise Instagram (% 3) üyesi olduğu görülmektedir. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrenciler, sosyal medya araçlarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenciler, sosyal medya araçlarından daha çok facebook, twitter ve instagram kullandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal medya araçlarından en çok tercih edilen Facebook üyelik için 13 yaş üzeri sınır koymasına rağmen öğrenciler daha büyük yaştaymış gibi bilgilerini doldurarak Facebook'u çok rahat kullanmaktadırlar.

Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla sosyal medyayı (% 63) arkadaşları ile görüşmek için kullanmaktadır. Öğrencilerin bir kısmı, (% 17) oyun oynamak için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrenciler, sosyal medyayı daha çok haberleri takip etmek, güncel olaylardan haberdar olmak, arkadaşları ile iletişim kurmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise eğlenmek, oyun oynamak, fotoğraflara bakmak ve kulübü ile iletişim içinde olmak için kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin % 51'i evde ortak kullandığımız bilgisayarımız var demiştir. Kişisel bilgisayarı olan ise % 35 oranındadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin günlük internet (bilgisayar) kullanımı en fazla % 42 günde “Yarım saat, bir buçuk saat arası”, daha sonra ise % 34 ile günde “Yarım saatten az” kullandığını belirtmiştir.

Öğrenciler interneti daha çok (% 49) ödev yapmak için, (% 19) sosyal medya için, (% 16) araştırma yapmak için kullanmaktadır. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrenciler, interneti daha çok arkadaşı ile vakit geçirmek, ödev yapmak ve oyun oynamak için kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise güncel olayları takip etmek, sosyal medyayı kullanmak, araştırma yapmak ve üyesi olduğu kulübü ile iletişim kurmak amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrencilerin büyük bir kısmı interneti sosyal medya için, paylaşımda bulunmak için, arkadaşları ile vakit geçirmek için, oyun oynamak ve ödev yapmak için kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise güncel olayları takip etmek, araştırma yapmak ve üyesi olduğu kulübü ile iletişim kurmak amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan öğrenciler internete daha çok % 39 masaüstü bilgisayar ile % 29 dizüstü bilgisayar ile bağlandıklarını belirtmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrenciler genel olarak internete en fazla olarak cep telefonu ile bağlandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise evlerindeki bilgisayar ve tabletleri ile bağlandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı ise birden fazla araç ile (cep telefonu, bilgisayar, tablet) internete bağlandıklarını söylemişlerdir. Öğrenciler her an internete girebilme imkânı olduğu için akıllı cep telefonlarını tercih etmektedirler.

Çalışmaya katılan öğrencilerin % 20'si internet kafeye gittiklerini, % 80'i internet kafeye gitmediğini belirtmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümü internet kafeye gitmemektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin internet kafede geçirdiği süre, (% 16) “haftada birkaç saat” olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin çok küçük bir bölümü ise (% 3) “günde bir saat” vakit geçirdiğini ifade etmiştir. Aileler çocuklarının internet kafeye gitmelerini istemedikleri için evlerine internet bağlantısı almaktadırlar.

İnternet kafenin çocuklarına uygun olmadığını düşünen aileler çocuklarını internet kafeye zorunlu olmadığı sürece göndermemektedir.

Çalışmaya katılan öğrenciler bir kısmı (% 41) dijital oyunlardaki akıllı işaretleri ilk defa duyduğunu ifade etmiştir. Akıllı işaretleri bilenlerin oranı (% 40) iken, “hayır bilmiyorum” diyenlerin oranı (% 19)’dur. Öğrencilerin büyük bir kısmı dijital oyunlardaki akıllı işaretlerin ne anlama geldiğini bilmedikleri anlaşılmaktadır. Akıllı işaretlerin yabancı kavramlardan oluşması, öğrencilerimizin anlayacağı tarzda olmamasından dolayı çok dikkat çekmemektedir. Daha anlaşılabilir işaretlerin olması durumunda ebeveynlerin ve çocukların akıllı işaretlere riayet edebileceklerini söyleyebiliriz.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin büyük bir bölümü sivil toplum örgütüne üye (% 97) olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çok az bir kısmı ise üye olduklarını (% 3) belirtmişlerdir. Ortaokul öğrencileri yaşları gereği sivil toplum kuruluşlarını bilmemekte ve üye olmamaktadırlar. Çalışmaya katılan öğrencilerin sivil toplum örgütüne üye olanlar (% 78) faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Sivil toplum örgütüne üye olup da faaliyetlerine katılmayan öğrencilerin oranı ise % 22’dir.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yani kız öğrencilere ait ortalama erkek öğrencilere ait ortalama birbirine yakındır. Kız öğrenciler erkek öğrenciler kadar dijital okuryazar diyebiliriz. Kız öğrencilerimizde erkek öğrenciler kadar dijital araçları çok rahat bir şekilde kullanabilmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları sınıf seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Sınıf seviyesi puan ortalamaları birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencileri arasında sınıf farkı gözetilmeksizin dijital okuryazar olduklarını ifade edebiliriz.

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları Anne eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Anne eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları Baba eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Baba eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları aile gelir seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir. Eve giren her teknolojik alet dijital vatandaşlık düzeyini de artıracak bir gerçektir. Ailenin maddi durumu arttıkça çocukların dijital vatandaşlık seviyesinin yükselmesi gayet normal bir sonuç olacaktır.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin sosyal medya üyeliğine sahip öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğrenci sosyal medya üyesi ise çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir. Sosyal medya üyeliği olan öğrencilerin dijital vatandaşlık düzeyleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal medya sayesinde çocuklar pek çok dijital işi rahat bir şekilde yapmayı öğrenmektedir. Böylece dijital vatandaşlık seviyesi de yükselebilecektir.

Yapılan araştırma sonucuna göre, öğrenciler ödev hazırlarken web sitelerini bazen kaynak gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmanın nitel boyutunda öğrencilerin tamamı, internetten araştırma amaçlı kullandığı siteleri ödevlerinde ya da araştırmalarında kaynakçalarında gösterdiklerinin ifade etmişlerdir. Öğrenciler araştırma yaparken ya da ödev hazırlarken öğretmenin isteğine göre kaynakça yapmakta ve kaynakçasında web sitesini kaynak olarak göstermektedirler.

Öğrencilerin ihbarda bulunacağı hat, web sitesi veya yasal kurumları tam olarak bilmedikleri anlaşılmaktadır. Araştırmanın nitel boyutunda da öğrencilerin çoğunluğu ihbarda bulunacakları hat, web sitesi ve yasal kurumları bilmediklerini ve hiç kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bazı öğrenciler ise yasal kurumları bilmesine rağmen hiç kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, çoğunluğu web sitelerinin güvenlik, gizlilik veya yardım bölümleri olduğunu bilmediklerini veya kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler ise web sitelerinin güvenlik, gizlilik veya yardım bölümleri olduğunu bildiklerini ve zaman zaman kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı hiç ilgisini çekmediğini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler dijital ortamdaki programları güvenilirliğini sorgulamadan indirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler virüs programı uyarı yapmadığı sürece indirdikleri program, video, oyun vb. unsurları sorgulamadan bilgisayarlarına indirdiklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler internet ortamında başkalarının haklarına saygılı olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu, dijital ortamdaki haklarını ve özgürlüklerini bildiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı ise haklarını bilmediklerini dile getirmişlerdir.

Öğrenciler telif hakkı ile başkalarının emeklerine saygı duyulması gerektiğine inanmaktadırlar. Öğrencilerin bir kısmı paylaştıkları video, resim; indirdikleri oyun, film ya da ödevlerinde kullandıkları bilgilerin telif hakkı olup olmadığını araştırdığını dile getirmiştir.

Öğrenciler sosyal medya sitelerini kullanırken Türkçeyi doğru kullanmak için dikkat etmediklerini ifade etmişlerdir. Araştırmanın nitel boyutunda öğrenciler genelde kısaltmalar, çeşitli simgeler ve yüz ifadelerini kullanarak daha hızlı iletişim kurduklarını dile getirmişlerdir. Türkçeyi doğru kullanmaya dikkat etmediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler sosyal medyayı ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygun gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler sosyal medyayı kullanmada ailelerinin sakınca görmediğini ifade etmişlerdir. Bundan dolayı çok rahat bir şekilde sosyal medya araçlarını kullandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenciler sosyal medyada paylaşımda bulundukları resim, video, haber vb. şeylerin doğruluğunu araştırmadan paylaştıklarını ifade etmişleridir. Bazı öğrenciler güvenilirliğini araştırmaya gerek duymadığını ifade etmiştir. Öğrenciler sosyal medyayı kullanırken daha çok kendini özgür ve daha rahat hissettiğini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise kendini rahat ve özgür hissetmediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler, sosyal paylaşım sitelerini kullanırken arkadaşlarının paylaştığı bir haberi videoyu, yazıyı veya fotoğrafı genelde paylaştığını ifade etmiştir. Bazı öğrenciler ise paylaşımda bulunmadığını, bazı öğrenciler ise bazen paylaşımda bulunduğunu dile getirmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümü paylaşımlarının doğruluğunu ve güvenilirliğini araştırmamaktadır.

Öğrenciler genellikle tanımadıkları kişiler ile iletişim kurmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmanın nitel boyutun da öğrenciler aile bireyleri, arkadaşları ve akrabaları ile iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Tanımadıkları kişiler ile iletişim kurmadıklarını ifade etmişlerdir. Çok nadiren bazı erkek öğrenciler ise oyun sitelerinde tanımadıkları kişiler ile iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir.

5.2. Tartışma

Çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla sosyal medyaya üye oldukları belirlenmiştir. Özellikle son yıllarda ülkemizde internet kullanımının artmasıyla birlikte hem 18 yaş altında hem de 18 yaş üstü bireylerde sosyal medya üyeliği hızla artmıştır. Yurtiçinde farklı yaş gruplarında yapılan araştırmalarda sosyal medya üyeliğinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Otrar (2014), ortaokul ve lise öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonucunda öğrencilerin % 94'ünün sosyal medya sitesine üye olduklarını belirlemişlerdir. Alica ve Saban (2013), 353 öğrenci ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin % 90'ı bir sosyal medya sitesine üyeliği bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin, sosyal medyaya üye olanların en fazla Facebook sosyal ağına üye oldukları görülmektedir. En düşük üyelik ise Instagram olduğu görülmektedir. Yapılan farklı çalışmalarda ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğrenciler arasında en fazla facebook üyeliği olduğu görülmektedir (Otrar, 2014; Alica ve Saban, 2013).

Çalışmaya katılan öğrencilerin sosyal medyayı en fazla arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişim kurmak için kullandığını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise oyun oynamak için sosyal medyayı kullandığını ifade etmiştir. Ancak sosyal medyayı kullanım amacı yaş grubuna göre farklılık göstermektedir. Gevenoğlu (2014), 15-29 yaş arası 2057 kişinin katılımıyla yapmış olduğu çalışmasında gençlerin sosyal medyayı en fazla eğlence ve bilgi alma/bilgi sağlama amaçlı kullandığını belirlemiştir.

Akyazı ve Ünal (2013), yapmış olduğu çalışmasında, üniversite öğrencilerinin özellikle iletişim kurma, düşüncelerini başkalarıyla paylaşma, ilgisini çeken gruplara üye olma amacıyla sosyal medyayı kullandıklarını tespit etmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin daha çok evde ortak bilgisayar kullandığı tespit edilmiştir. Kişisel bilgisayarı olan ise daha az olduğu görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin yaş itibarı ile küçük olmasından dolayı aileleri kişisel bilgisayara sıcak bakmadığı görülmüştür. Budak (2013), lisans eğitimi gören öğrenciler ile yaptığı çalışma sonucuna göre düşük gelire sahip ailelerin çocuklarının kişisel bilgisayara sahip olma oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Öğrencinin yaşının büyük olması ve ailenin maddi durumuna göre kişisel bilgisayar sahibi olma oranı yükselmektedir. Gökçearslan ve Günbatar (2012), lise öğrencileri yaptığı çalışmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğunu kişisel bilgisayar sahibi olduğunu tespit etmiştir.

Bu araştırma sonucunda, öğrencilerin yarıya yakını günlük interneti bir saat kullandıklarını ifade etmiştir. Çeşitli amaçlar doğrultusunda ortaokul öğrencileri interneti kullanmaktadırlar. Kathleen Scherer (1997), öğrenciler ile yaptığı araştırmayı haftada en az bir kez İnternet'e bağlanan 381 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmaya göre, öğrencilerin haftada ortalama 11 saat bağlı oldukları, diğerlerinin ise haftada ortalama 8 saat internete bağlandıklarını belirlemiştir (Akt. Cengizhan, 2005). Seferoğlu (2005), evinde bilgisayarı olan öğrenci ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin büyük bir bölümü her gün interneti kullandıklarını tespit etmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin interneti daha çok ödev yapmak için, sosyal medya için ve araştırma yapmak için kullandıklarını ifade etmişlerdir. Taşkın (2002), araştırmasında 11-14 yaş grubundaki ergenlerin; interneti en çok eğlence, sohbet-chat, araştırma, e-mail ve internetten program indirme amacıyla kullandıklarını tespit etmiştir. 15-18 yaş grubundaki bireyler, interneti en çok eğlence, sohbet-chat, e-mail, araştırma, haber alma ve arkadaş bulma amacıyla kullandıklarını tespit etmiştir. 19 ve üzeri yaş grubundaki ergenler, interneti en çok eğlence, e-mail, sohbet, chat, haber alma ve araştırma amacıyla kullandıklarını tespit etmiştir.

TÜİK'in (2013), araştırmasına göre 06-15 yaş grubu çocuklar interneti en çok % 84,8 ile ödev veya öğrenme amacıyla kullanırken, bunu % 79,5 ile oyun oynama, % 56,7 ile bilgi arama, % 53,5 ile sosyal medya ağlarına katılma takip etmektedir.

Kurt ve diğerkleri (2014), ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre bilgisayar kullanım amaçlarına göre dağılımları incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun bilgisayarı oyun-eğlence ve araştırma-öğrenim amacıyla kullandıkları belirlenmiştir.

Madell ve Muncer (2004), yaptığı çalışmada, öğrencilerin büyük bir bölümü müzik dinlemek, internette gezinti yapmak ve elektronik postalarını kontrol etmek için interneti kullandıklarını tespit etmiştir (Akt: Kurt ve diğerkleri, 2014).

Çalışmaya katılan öğrenciler internete daha çok masaüstü bilgisayar dizüstü bilgisayar ile internete girdiklerini ifade etmişlerdir. Ortaokul öğrencileri internete daha çok evlerindeki bilgisayarlardan girmektedir. Öğrencinin yaşı büyüdükçe internet için kullandığı teknolojik alet değişmektedir. Üniversite öğrencileri daha çok akıllı cep telefonlarını kullanmaktadırlar. Gevenoğlu (2014), yaptığı araştırmaya göre, gençlerin % 62'si sosyal medyaya en çok evlerindeki dizüstü bilgisayarlardan bağlanıyor.

2012 yılında 62 ülkede 41,738 internet kullanıcısı ile yapılan Universal Mccan Wave 6 araştırması tüm dünyada sosyal medyanın yoğunlukla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın raporuna göre; kullanıcıların % 30'u sosyal medya araçlarına mobil cihazlar ile ulaşmaktadırlar. Akıllı telefon ve tablet kullanımları artarken, kişisel bilgisayarlar internet ve sosyal medya kullanımında önde gelen araçtır (Akt. İşlek, 2012).

Çalışmaya katılan öğrencilerin büyük bir bölümü internet kafeye gitmediklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çok az bir kısmı internet kafeye gittiklerini belirtmişlerdir. İnternet kafenin kullanım azlığının nedeni, teknolojinin gelişmesiyle birlikte her evde bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşmasıdır. Maddi durumu iyi olmayan ailelerin çocukları internet kafeye genelde ödev yapmak için ve çıktı almak için gitmektedir.

Aktaş, Arnas (2005), yaptığı araştırmada 3-18 yaş grubundaki 933 çocuğun televizyon, bilgisayar ve internet kullanma alışkanlıklarını incelemiş, yalnızca % 21,7'sinin evinde internet bulunduğunu, çocukların % 45,4'ünün zaman zaman internet kafelere gittiğini belirlemiştir.

Gürol ve Sevindik (2006), internet kafeye gelenlerin % 72,1'inin evlerinde internet bağlantısına sahip olmadığını ifade etmiştir (Akt. Hopcan ve Yılmaz, 2013). Pakistan'da yapılan bir araştırmada internet kafe kullanan öğrencilerin çoğunlukla erkek olduğu ve sıklıkla internet kafeye giden öğrencilerin çoğunlukla eğlence, sohbet ve e-posta araçlarını kullandıkları ortaya çıkmıştır (Akt. Hopcan ve Yılmaz, 2013). Çalışmaya katılan öğrencilerin internet kafeye genelde haftada birkaç saat gittikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin az da olsa internet kafeye günde bir saat gittiklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler internet kafeyi işi oldukları zaman çok kısıtlı bir zaman diliminde kullandıklarını söyleyebilir. Kara, Can (2010), internet kafelerde gözlemler yapmış, bunun ardından internet kafe işletmecileriyle ve bu mekânlara devam etme alışkanlığı bulunan kişilerle mülakatlar yapılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerin ardından internet kafeye devam etme alışkanlığı bulunan 143 kişiyle yaptığı çalışmanın sonucuna göre internet kafeye devam eden bireylerin haftanın kaç günü internet kafeye gittikleri konusundaki bulgular oldukça dikkat çekici niteliktedir. Bunlar arasında en yüksek orana sahip olan haftanın her günü internet kafeye gittiklerini ifade etmişlerdir. İnternet kafeye devam eden bireylerin internet kafede kalma süreleri farklılaşmaktadır. İnternet kafede geçirilen süre bir saat altı saat ve daha fazla olmak üzere geniş bir yelpazede oluşmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrenciler çoğu dijital oyunlardaki akıllı işaretleri ilk defa duyduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin akıllı işaretlerin anlamlarını bilmedikleri anlaşılmaktadır. Öğrenciler ülkemizde dijital oyunlardaki akıllı işaretleri bilmemektedir. Oynadıkları dijital oyunlarda akıllı işaretler ya bulunmamakta ya da İngilizce uyarı olduğu için ne anlam ifade ettiğini bilmemektedirler ve dikkate almamaktadırlar.

2007 yılında Nielsen araştırma kuruluşu tarafından Avrupa genelinde yapılan bir araştırmaya göre, Avrupalı bilgisayar oyuncularının % 60'ı Avrupa yaş derecelendirme sisteminden haberdardır. Özellikle ebeveynler bundan haberdardır ve PEGI ¹ sistemini çok yararlı olduğunu ifade etmişlerdir. Yaş derecelendirme sembolleri iyi bilinmekle birlikte Avrupalı oyuncular diğer içerikli tanımlayıcı sembolleri pek bilmemektedirler (Şiddet, korku, cinsellik, kötü dil gibi). Ailelerin yalnızca % 40'ı bu sembolleri bilmektedirler. Avrupa'da aileler ve çocuklar akıllı işaretler konusunda daha duyarlı olduğu görülmektedir.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sivil toplum kuruluşlarına üye olmadıklarını ifade etmişlerdir. Yumuşak (2014) yapmış olduğu çalışmasında sivil toplum kuruluşuna üye olanların oranının oldukça düşük olduğunu belirlemiştir. Kahyaoğlu (2012), üniversitesi öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre büyük bir bölümü herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadığını belirlemiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarına üye olanların büyük bir kısmı faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmişleridir. Oğuz (2013), Gençliğin Durumu Araştırması'na katılan gençler arasında, Türkiye'de bir STK üyesi olanların oranı yalnızca % 4. Bunların yaklaşık % 46'sı ise ya üniversite öğrencisi ya da mezunu.

Yeni çevrelere girmek ve gönüllü çalışmalarını tanımak çoğunlukla üniversite ortamında gerçekleşiyor. Üniversite öğrencilerinin bile katılı çok az sayıda kalmaktadır. Türkiye'deki STK'ların henüz kapasitelerini geliştirme süreci içinde olmaları, katılım oranının düşüklüğünü açıklayabilir (URL-18, 2015). Ayrıca, uluslararası boyutun öne çıktığı STK projelerinde, yeterli düzeyde bilgisayar kullanabilen ve daha önemlisi, yeterli düzeyde İngilizce konuşabilen daha eğitimli gençler avantajlı durumda oluyor (URL-19, 2015).

Çalışmamıza katılan öğrencilerin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yani kız öğrencilere ait ortalama erkek öğrencilere ait ortalama birbirine yakındır.

¹ Oyun kutuları üzerinde bulunan logolar sayesinde Avrupalı ebeveynlerin bilgisayar oyunu alırken haberli karar vermeleri için kurulmuş bir Avrupalı video oyunu içerik sınıflandırma sistemidir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Pan_European_Game_Information).

Dijital okuryazarlık konusunda kızlar ve erkekler arasında bir farklılık olmadığı görülmektedir. Yıldırım (2012), sekizinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmaya göre öğrencilerin teknoloji kullanım düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Dağtaş (2015), (TÖMER) Türkçe öğrenen toplam 221 yabancı öğrenci ile yaptığı çalışma sonucuna göre araştırmaya katılan öğrencilerin bilgisayar okuryazarlıkları temel beceriler düzeyinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Işıksal ve Aşkar (2003), ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin bilgisayar öz yeterlik algılarının öğrenci cinsiyetleri ile farklılıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarının sonucunda, erkek öğrencilerin bilgisayara ilişkin öz-yeterlik algılarının, kız öğrencilerinkinden istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oyedemi (2012), tarafından yapılan çalışmada Güney Afrika'daki öğrencilerinin internet kullanımı incelenmiştir. Çalışmada Güney Afrika öğrencileri arasında dijital vatandaşlığın büyük ölçüde var olmadığı sonucuna varılmıştır.

Dijital vatandaşlık davranışlarında öğrencinin cinsiyeti ve sınıf düzeyi arasındaki farklılıkları araştıran başka bir çalışmada ise K-12 öğrencilerinin çevrim içi eylemleri incelenmiş, eyalet ve bölge anketlerinden toplanan verilere dayalı olarak sınıf ve cinsiyet arasındaki nedensel ilişki araştırılmıştır. Toplanan veriler çevrimiçi öğrenci davranışları, kişisel güvenlik, dijital vatandaşlık, ebeveyn katılımı ve siber zorbalık açısından analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin sınıf düzeyi ile cinsiyetleri arasında önemli farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Erkekler için kişisel güvenlik ve dijital vatandaşlık konuları daha önemli bulunmuştur (Kaya ve Kaya, 2014).

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları Anne eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Anne eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir. Koçak Usluel (2013), yaptığı çalışmanın sonucuna göre, BİT okuryazarlık göstergesi açısından, anne eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerinin BİT okuryazarlıkları üzerinde orta düzeyde etkili olduğu görülmektedir. Yıldırım (2012), sekizinci sınıf öğrencisi ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre, öğrencilerin teknoloji kullanım düzeyleri ile anne eğitim seviyesi yükseldikçe istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle öğrencilerin teknoloji kullanım düzeyleri annelerinin eğitim seviyelerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları Baba eğitim seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Baba eğitim seviyesi yükseldikçe çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir. Tor ve Erden (2004), 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin, bilgisayar-interneti bilme ve kullanma durumlarını inceleyen araştırmalarında, öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyleri arttıkça bilgisayara sahip olma oranlarının arttığını, anne ve babası bilgisayar kullanmayı bilen öğrencilerin bilgisayar daha çok kullandıklarını tespit etmişlerdir. Yıldırım (2012), sekizinci sınıf öğrencisi ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre, öğrencilerin teknoloji kullanım yeterlik düzeyleri ile baba eğitim seviyesi arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir deyişle öğrencilerin teknoloji kullanım düzeyleri babalarının eğitim seviyelerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık ölçeği puan ortalamaları aile gelir seviyesi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir. Maddi durum iyi olan ailelerin çocuklara aldıkları teknolojik aletler sayesinde çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir.

Aydoğan (2013), yaptığı çalışmaya göre bilişim teknolojileri okuryazarlıklarının düzeylerini saptamak için yaptığı çalışmanın sonucuna göre, gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin gelir düzeyi yüksek olan öğrencilere göre bilişim teknolojilerine yönelik okuryazarlık düzeylerinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmamıza katılan öğrencilerin sosyal medya üyeliğine sahip olma değişkenine göre, sosyal medya üyeliğine sahip öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık göstermektedir. Öğrenci sosyal medya üyesi ise çocuğun dijital vatandaşlık seviyesi de yükselmektedir. Sosyal medya üyeliği olan öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri daha yüksek olduğu görülmektedir. Tozkoparan, Bayrakçı ve Durmuş (2014), yaptığı çalışmanın sonucuna göre ile medya okuryazarlığı ve internet öz-yeterliği ile ilgili yaptığı çalışma sonucuna göre, sosyal medya kullanma ve günlük internet kullanım süresinin medya okuryazarlığı ve internet öz-yeterlik düzeyleri üzerinde anlamlı düzeyde bir farklılaşmaya neden olmadığını göstermiştir.

Veri toplama aracının maddeleri incelendiğinde, öğrenciler ödev hazırlarken internet sitelerini kaynak olarak göstermede bazı sorunların olduğu görülmektedir. Öğrenciler öğretmen zorlamadığı müddetçe internet sitelerini kaynak olarak göstermemektedirler. Yapılan farklı araştırmalarda da internet sitelerinin kaynak olarak gösterilmesinde benzer sorunların olduğu görülmektedir. Özenç Uçak (2008), yaptığı çalışmaya göre araştırmaya katılan öğrencilerin yarısı interneti kaynaklarında bazen gösterdiklerini, bir kısım öğrenci ise interneti kamu malı olarak algıladıkları için kaynak göstermeye gerek duymadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Henkoğlu, Mahiroğlu (2015), ortaokul beşinci ve altıncı sınıflarda öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre, öğrencilerin yarısı internetten erişim sağladığı bilgileri ödevlerinde kullanırken kaynak belirtmenin gerekli olduğuna inandıklarını belirtirken, bazı öğrenciler kaynak belirtmeden bilgileri kullandığını, az sayıda öğrenci ise kaynak belirtmenin gerekliliğine inandığını, ancak nasıl kaynak gösterileceğini bilmediği için kaynak belirtmeden bilgileri kullandığını ifade etmektedir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencileri ihbarda bulunacağı hat, web sitesi veya yasal kurumları tam olarak bilmedikleri anlaşılmaktadır. Turhal, Günel, İmal (2013), güvenli ve bilinçli internet kullanım projesi raporuna göre, ortaokul ve lise öğrenci ile yapılan çalışmaya göre, “Dolandırıcılık, cinsel taciz, müstehcen, zorbalık gibi bir durumu internetten nereye ihbar edeceğinizi biliyor musunuz?” sorusuna öğrenciler “Hayır, hiç duymadım” % 75, “evet” % 21, “öyle bir hizmet Avrupa’da var ülkemizde yok” % 4 oranındadır.

İnternet sitelerini ihbar edeceğiniz ALO İHBAR hattını biliyor musunuz? Sorusuna “Hayır, bilmiyorum” % 86, “Evet, biliyorum” % 14 oranındadır. Sonuç olarak öğrencilerimiz bu tür bir hizmetin varlığından büyük oranda habersizdirler (URL-20, 2015).

Bu araştırmada öğrenciler, dijital ortamdaki programları güvenilirliğini sorgulamadan indirdiklerini ifade etmişlerdir. TÜİK (2012), tarafından yapılan çalışmada internet kullanıcılarının % 72,5’nin interneti çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme için kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum günümüzde internetten güvenilirliği araştırılmadan birçok indirme yapıldığını göstermektedir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrenciler telif hakkı ile başkalarının emeklerine saygı duyulması gerektiğine inanmaktadırlar. Henkoğlu, Mahiroğlu (2015), araştırmanın gerçekleştirilmesi amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen bir devlet ortaokulunda beşinci ve altıncı sınıflarda öğrenim gören öğrenciler ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre, bilgi kaynağını hazırlayan kişinin emeğine saygı gösterme ve emek hırsızlığının önüne geçme için saygı duyulması gerektiğini ifade etmiştir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencileri sosyal medya sitelerini kullanırken Türkçeyi doğru kullanmak için dikkat etmediklerini ifade etmişlerdir. Yaman ve Erdoğan (2007), yapmış olduğu araştırma sonucunda, internet ortamında yazı dilinin rast gele ve özensiz olarak kullanıldığı, kelimelerin yazımında kısaltmalara ve konuşma dili unsurlarına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca aynı çalışmada, İngilizce kuralların ve İngilizce kelimelerin Türkçenin yapısını bozduğu ve dilde yozlaşmaya neden olduğu belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrenciler sosyal medyayı ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygun gördüklerini ifade etmişleridir. Öğrenciler anne babasının sosyal medyayı kullanıyor olmasından dolayı sosyal medyayı kendi yaşına uygun bulduğunu ifade etmişlerdir. Eren ve diğerleri (2014) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmanın sonucuna göre, ortaokul öğrencilerinin Facebook hakkında oldukça uygun buldukları düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Argın (2013), “Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemek ve öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarında çeşitli değişkenlerin etkili olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmayı 8., 9., 10., 11. ve 12. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler ile gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının yüksek düzeyde olduğu ve sosyal medyaya yönelik olumlu tutum geliştirdikleri, ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin lisede öğrenim gören öğrencilere göre sosyal medyaya ilişkin tutumlarının daha yüksek olduğu, öğrencilerin sınıf düzeylerinin yükselmesiyle yani yaşlarının artmasıyla ters orantılı olarak sosyal medyaya ilişkin tutumlarının azaldığı bilgisine ulaşılmıştır. Kahyaoğlu ve Çelik (2012), tarafından öğrencilerin internet kullanımına yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmaya göre öğrencilerin olumlu tutum içinde oldukları belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencileri sosyal medyada paylaşımda bulundukları resim, video, haber vb. şeylerin doğruluğunu araştırmadan paylaştıklarını ifade etmişleridir. Karaduman ve Kurt (2010), yaptıkları çalışmanın sonucuna göre araştırmadan elde edilen verilere bakıldığında öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, sosyal paylaşım sitelerinde paylaşılan bilgi ve değerlendirmelere tam olarak güvenmedikleri söylenebilir. Öğrencilerin % 70'i paylaşılan bilgi ve değerlendirmeler kısmen güvendiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin çoğunluğu video paylaşım sitelerini takip etmekte, öğrencilerin yarısı bu sitelerde video paylaşmaktadır.

5.3. Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre gerçekleştirilebilecek öneriler;

Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler interneti değişik sıklıkta kullanmaktadır. İnterneti doğru ve yararlı kullanmaları konusunda ilkökul çağından itibaren çocuklarımıza eğitim verilmelidir. İyi bir vatandaş ve iyi bir dijital vatandaş yetiştirmek için okullarımızda Bilişim Teknolojileri dersinde ve Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi derslerinde dijital vatandaşlık konusu daha etkili ve uygulamaya yönelik biçimde örnek etkinliklerle öğretilmelidir.

Öğrencilerin büyük bir kısmı dijital oyunlar oynamaktadırlar. Ancak oyunların içeriğini ve çocuğa uygun olup olmadığını gösteren akıllı işaretleri bilmemektedirler. Medyada Okuryazarlığı dersinde televizyondaki akıllı işaretler gibi dijital oyunlardaki akıllı işaretler öğretilmeli ve yasal çerçevede bütün dijital oyunlar bu kapsamda işaretler ile çocuğa ve velisine anlayacağı tarzda gösterilmelidir.

Öğrencilerin büyük bir kısmı sanal dünyada karşılaştığı sorunları çözememekte ve ne yapacağını bilmemektedir. Okullarda öğrencilere şikâyet, ihbar ve hak arama konularında seminer ya da ders bazında e etkinlikler yapılabilir.

Öğrenciler kullandıkların sitelerin ya da yazı, resim ve video gibi paylaşımlarının doğruluğunu araştırmamaktadır. Okullarda bu konuda bir sitenin güvenilirliğini ya da paylaşımlarının bilgi kaynağını araştırma konusunda çalışma yapılabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı Fatih projesi ile okullarda teknolojinin kullanımını artırmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte dijital dünyanın etik ve uygun kullanımına yönelik dijital vatandaşlık ile ilgili çalışmalarına öncelik verilmelidir.

Dijital vatandaşlığa yönelik yapılan çalışmaların azlığı bilinmektedir. Ortaokul öğrencileri düzeyinde dijital vatandaşlığın; dijital okuryazarlık, dijital etik, dijital iletişim, dijital güvenlik ve dijital hak ve sorumluluklar boyutlarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Çalışmanın sonuçlarına göre öğrenciler, özellikle sosyal medyayı kullanırken Türkçeyi doğru ve etkili kullanmadıkları tespit edilmiştir. Bu açıdan okullarda öğrencilere çevrimiçi durumdayken doğru iletişim dilini örneklendirerek anlatılabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, S., & Yenmiş, A. (2014). Eğitimde sosyal ağların kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: facebook örneği, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(3), 55-66.
- Acun, İ., Tarman, B., & Dinç, E. (2013). *İnternet destekli etkin insn hakları demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Aksüt, M., Ateş, S., Balaban, S., Çelikkanat, A. (2012). *İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin sosyal paylaşım sitelerine ilişkin tutumları (facebook örneği)*, Akademik Bilişim'12 - XIV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Uşak Üniversitesi, 71-76.
- Aktaş Arnas, Y. (2005). 3-18 yaş grubu çocukların interaktif iletişim araçlarını kullanmalarının değerlendirilmesi, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), 59-66.
- Akyazı, E., Ünal A. T. (2013). İletişim fakültesi öğrencilerinin amaç, benimseme, yalnızlık düzeyi ilişkisi bağlamında sosyal ağları kullanımı, *Global Media Journal Turkish Edition*, 6(3), 1-24.
- Alican, C., & Saban, A. (2013). Ortaokul ve lise de öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin tutumları: Ürgüp örneği, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , (35), 1-14.
- Argın, F. S. (2013). *Ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Aşıcı, T. B., & Usluel, Y. K. (2013). Sayısal uçurumun üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44: 73-84.
- Aybay, R. (1982), *Yurttaşlık (Vatandaşlık Hukuku)*, Ankara: A.Ü. SBF Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi.
- Aydoğan, D. (2013). İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin “bilişim teknolojileri okuryazarlık düzeyleri (Malatya örneği), *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 34-59.
- Bahar, E., Kaya, F. (2013). Meslek yüksekokulu sosyal programlar öğrencilerinin bilgi teknolojileri kullanımlarına yönelik tutumları, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(1), 74-99.

- Berson M. J., & Whitworth, S. (2003). Computer technology in the social studies: An examination of the effectiveness literature (1996-2001). *Contemporary Issues of Technology and Teacher Education*, 2(4), 472-509.
- Beycioğlu, K., Aslan, B. (2012). Öğretmen ve yöneticilerin öğretmen liderliğine ilişkin görüşleri: bir karma yöntem çalışması, kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, *Educational Administration: Theory and Practice*, 18(2), 191-223.
- Biçer, S. (2014). Akademisyenlerin sosyal ağlarda bulunma motivasyonları: facebook örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40: 62-95.
- Bostancı, M. (2014). *Gençlik, siyaset ve sosyal medya*, Ankara: Norm Yazılım.
- Bozbek, M., & Demir, S. B. (2014). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersine yönelik tutum ölçeği; geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 323-351.
- Budak, E. Ç. (2013). Üniversite öğrencileri için bilgisayar okuryazarlığını etkileyen faktörlerin etkisinin veri madenciliği ile analizi, *Online Academic Journal of Information Technology*, 58-70.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, Y., & Kara, B. (2010). İnternet kafeye devam etme alışkanlığı bulunan bireylerin bir alt kültür grubu olarak incelenmesi:Niğde örneği, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 38-66.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut : “internet bağımlılığı”, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22: 83-98.
- Çalık, D., & Çınar, Ö. P. (2009). *Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımları bilgi toplumu ve internet*, inet-tr'09 - XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri , Bilgi Üniversitesi,77-88.
- Çelik, S. (2012). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanım biçimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1-20.

- Çubukcu, A., & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri, *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5: 149-174.
- Dağtaş, A., Yıldırım, Ö., Başoğlu, N., Kaplan, T., Taş, H. (2015). Türkçe öğretimi araştırma ve uygulama merkezlerinde türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin bilgisayar okuryazarlığı düzeyleri: Gaziantep, Bolu örnekleme, *Route Educational And Social Science Journal*, 2(1), 32-49.
- Dikme, G. (2013). *Üniversite öğrencilerinin iletişimde ve günlük hayatta sosyal medya kullanım alışkanlıkları : Kadir Has üniversitesi örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Doğa, İ. (2001). *Modern toplumda vatandaşlık demokrasi ve insan hakları*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dolmacı, N., Kuşat, N. (2015). Üniversite gençliğinin vatandaşlık hak ve sorumluluklarına ilişkin bilinç ve farkındalıkları üzerine bir araştırma: Isparta meslek yüksekokulu örneği, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 65: 161-180.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eren, F., Çelik, İ., & Aktürk, A. O. (2014). Ortaokul öğrencilerinin facebook algısı: bir metafor analizi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 635-648.
- Eroğlu, A. (2008). Faktör analizi. Ş. Kalaycı (Ed.), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri içinde*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 321-331
- Gencer, H. (2007). *İlköğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde amaç gerçekleştirme başarısına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Yiğit, E.Ö., (2013). Teknoloji Okuryazarlığı (Ed.Gençtürk, E., & Karatekin, K. *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*) Ankara: Pegem Akademi, 262-272.
- Gevenoğlu, N. (2014). Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Ankara.
- Gökçearslan, Ş., & Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı, *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-23.

- Gökçearslan, Ş., & Seferoğlu, S. (2005). *Öğrencilerin evde bilgisayar kullanımına ilişkin bir çalışma*, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Denizli.
- Gülınar, B., Balcı, Ş. ve Çakır, V. (2010). Motivations of facebook, you tube and similar web sites users, *Bilgi*, Selçuk Üniversitesi, 54: 161-184.
- Gülseçen, S., Özdemir, Ş., Çelik, S., Uğraş, T., Özcan, M. (2013). “ Dijital dünyadan yansımalar: bilgi ve vatandaşlıkta değişim”, *INET-TR 13*,1(1), 11-11.
- Gülseçen, S., Gürsul, F., Bayrakdar, B., Çilengir, S., Canım, S. (2010). “ Yeni nesil Mobil Öğrenme Aracı: Podcast”, Akademik Bilişim’10 - XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, Muğla Üniversitesi, 795-800.
- Gültutan, Ş. (2007). *İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin internet kullanma alışkanlıkları*, Yüksek Lisans Tezi ,Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gürgün, S. ve İşman, A. (2008). *Özel okullarda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerini internete yönelik tutum ve düşünceleri (Acarkent Doğa Koleji örneği)*. 8. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı, Anadolu Üniversitesi, 3(3), Makale No: 01 ISSN: 2146-9199.
- Gündüz, Ş., Özdiç, F. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin internet öz-yeterlikleri, *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 05.06.2015 tarihinde <http://ietc2008.home.anadolu.edu.tr/ietc2008/204.doc> adresinden alınmıştır.
- Henkoğlu, H. Ş., & Mahiroğlu, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin bilgiye erişim aracı olarak internete yaklaşımları:betimleyici bir çalışma, *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(1), 72-110.
- Hopcan, S., Yılmaz, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet kafe kullanımlarının farklı değişkenlere göre incelenmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 23-34.
- Işıksal, M. ve Aşkar, P. (2003) “İlköğretim öğrencileri için matematik ve bilgisayaröz-yerlik algısı ölçekleri”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25: 109–117.
- İşlek, M.S. (2012), *Sosyal medyanın tüketici davranışlarına etkileri: Türkiye’deki sosyal medya kullanıcıları üzerine bir araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Kahyaoğlu, M. ve Çelik, H.C., (2011). *Ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencilerinin internet kullanımına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*”, 5th International Computer&Instructional Technologies Symposium, Fırat Üniversitesi, 7(3), 869-876.

- Kahyaoğlu, M., Kaya, F. (2012). Öğretmen adaylarının çevre kirliliğine ve çevreyle ilgili sivil toplum örgütlerine yönelik görüşleri, *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, Siirt Üniversitesi, 2(1),42-64.
- Kamiloğlu, F., Yurttaş, U. (2014). Sosyal medyanın bilgi edinme ve kişisel gelişim sürecine katkısı ve lise öğrencileri üzerine bir alan çalışması, *İleti-ş-im Dergisi*, İstanbul Aydın Üniversitesi, 21: 130-150.
- Karaca, M., (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: Elazığ Örneği*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora tezi, Elazığ.
- Karaduman, H. (2011). *6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları*, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karaduman, H., & Öztürk, C. (2014). Sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital vatandaşlık tutumlarına etkisi ve dijital vatandaşlık anlayışlarına yansımaları, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 38-78.
- Karaduman, M., & Kurt, H. (2014). İletişim fakültesi öğrencilerinin sosyal medyayı kullanım düzeyleri, *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 11.08.2015 tarihinde inet-tr.org.tr/inetconf15/bildiri/28.doc sitesinden alınmıştır.
- Karan, G. (2006). *Anne babalar için internet rehberi*, İstanbul:Epsilon Yayıncılık.
- Kaya, A., & Kaya, B. (2014). Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık algısı, *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 346-361.
- Kert, S. B., & Kert, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevrimiçi ortamda eş-zamanlı ve eş-zamansız iletişim profilleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 25: 25-38.
- Kocadağ, T. (2012). *Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kondu, Z., & Sakar, T. (2013). Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi niçin verilir? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 49-60.
- Koçak Usluel, Y., Aşıcı, T. B. (2013). Sayısal uçurumun üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerine göre incelenmesi, *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44: 73-84.

- Köroğlu, İ. Ş. (2014). *Üstün yetenekli çocukların sosyal medya kullanım motivasyonları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Köseoğlu, Y., Al, H. (2013). Bir siyasi propaganda aracı olarak sosyal medya, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3),103-1025.
- Kurt, A. S., İnce , P., & Arslan, F. T. (2014). İlköğretim ikinci kademede öğrenim gören öğrencilerin bilgisayara karşı tutumları. *The Journal of Pediatric Research*, 1(1), 24-25.
- Kuş, E. (2003). *Nicel –Nitel Araştırma Teknikleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB (2011). *İlköğretim 8.Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretmen Kılavuz Kitabı*, , Ankara, Devlet Kitapları.
- Mestçi, A. (2002). Web 2.0 teknolojisi & interaktif pazarlama ve reklam modelleri. *6. Akademik Bilişim Konferansı*, Harran Üniversitesi,589-596.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri(İzmir Menemen örneği), *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 355-362.
- Ocak, M. A. (2013). *Aile ve internet*, Ankara: Hangar Marka İletişimi ve Reklam Hizmetleri.
- Odabaşı, H.F., (2005); “Parent’s Views on the Internet Use”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*. 4(1), 5-7.
- Otrar, M., Ökte, A. (2014). Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 135-144.
- Otrar, M., & Arın, S. F. (2014). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının kullanım alışkanlıkları bağlamında incelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 4-6.
- Ök, F. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Ökte, A. (2014). *Öğrencilerin zorbalık eğilimleri ile sosyal medyaya yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Özenç Uçak, N. ve Birinci, H. G. (2008). *Bilimsel etik ve intihal*, Ankara: Türk Kütüphaneciliği, 187- 204.
- Özmen ,F., Aküzüm, C., Sünkür, M. , Baysal, N. (2011). *Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği*, 6 th International Advanced Technologies Symposium (IATS'11), 16-18 May 2011,42-47.
- Öztürk, C. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, İ. H. (2011). Tarih öğretiminde anakronizm sorunu: sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarındaki kurgusal metinler üzerine bir inceleme, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 37-58.
- Prensky, M. (2001). Dijital yerliler, dijital göçmenler ı, on the horizon, *NCB University Press*, 9(5), 15-34.
- Sangül, M. (2014). *Bilişim Teknolojileri Ders Kitabı*, Ankara : Meb Yayınları,s.9.
- Subrahmanyam, K. and Greenfield, P. (2008). Online communication and adolescent relationship. *The Future of Children*, 18(1), 119-146.
- Şeker, H., Deniz, S. & Görgen, İ. (2004). Öğretmen yeterlikleri ölçeği, *Milli Eğitim Dergisi*, 164, 105-118.
- Şekercioğlu, S. (2006). *Yurttaşlık ve Avrupa Birliği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı.
- Söylemez, N. H. (2013). *Öğretmen adaylarının sosyal ağ sitelerini kullanma durumlarına göre sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Taşkın, M. (2002). *İnternet ve ergenler: internet kullanan ergenlerin psiko-sosyal özellikleri ve internetin gençler üzerindeki etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tay, B. (2010). 1998 Ve 2005 İlköğretim sosyal bilgiler programlarında nedensellik, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(1), 173-198.
- Temiz, E. T. (2005). *Vatandaşlık bilgisi*, İstanbul :Lisans Yayıncılık.
- Temkoder, (2013). *Elektromanyetik kirlilik konusunda çocuklarımızı bilinçlendirme projesi çalıştay*, Çalıştay Sonuç Raporu, s.27.
- Tonbuloğlu, İ., Kıyıcı, M. (2014). *Öğretmenlerin sosyal ağ kullanım durumları*, Instructional Technologies & Teacher Educational Symposium, 182-188.

- Tor, H., Erden, O. (2004). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*,3(1), 120-130.
- Tozkoparan, S. B., Bayrakcı, T., Durmuş, A. (2014). Eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okur-yazarlık ve internet öz-yeterlik düzeyleri, *International Conference on New Trends in Educational Technology - INTET2014*, 24-38.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, TÜİK Yayın No: 2012-10880.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013). Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 15.07.2015 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> adresinden erişilmiştir.
- Turnalar Kurtaran, G. (2008). *İnternet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Ülger, M. (2012). *İlköğretim okullarında insan hakları ve vatandaşlık eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ünsal, A., (1998), “*Yurttaşlık anlayışının gelişimi*”, 75 yılda tebaadan yurttaşa doğru, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 4-11.
- Vural, Z. B., & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine yönelik bir araştırma, *Journal of Yasar University*, 20(5), 3348-3382.
- Yaman, H., & Erdoğan, Y. (2007). İnternet kullanımının türkçeye etkileri: nitel bir araştırma, *Journal of Language and Linguistic Studies*, 3(2), 237-249.
- Yeşiltaş, E., & Kaymakçı, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programının teknoloji boyutu, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 314-340.
- Yıldırım, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin teknoloji kullanım yeterlikleri ve teknoloji kullanımını etkileyen faktörler, 07.06.2015 tarihinde http://www.bilgikasifi.com/makale/Yildirim_2013.pdf sitesinden alınmıştır.
- Yumuşak, M. (2014). Şanlıurfa’da Engelli Bireylerin Ve Ailelerinin Toplumsal Hayatta Yaşadıkları Zorlukların Araştırılması Projesi Araştırma Raporu, Şanlıurfa Kalkınma Derneği, Şanlıurfa.

- URL-1 http://www.tbd.org.tr/usr_img/cd/kamubib14/raporlarPDF/RP1-2003.pdf, 06.08.2015 tarihinde alındı.
- URL-2 <http://www.uludagsozluk.com/k/dijital-okuryazarl%C4%B1k/>, 05.30.2015 tarihinde <http://www.uludagsozluk.com/k/dijital-okuryazarl%C4%B1k/> adresinden alındı.
- URL-3 <http://siberzorbalikk.blogspot.com.tr/> adresinden 05.04.2015 tarihinde alındı.
- URL-4 <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2015 tarihinde http://tr.wikipedia.org/wiki/Sosyal_medya adresinden alındı.
- URL-5 <http://ozgeaydin90.blogcu.com>, 04.04.015 tarihinde <http://ozgeaydin90.blogcu.com/web-2-0-kavrami/10333605> adresinden alındı.
- URL-6 <http://www.memursen.org.tr/koseyazilari/dijital-demokratik-toplum/>, 06.06.2015 tarihinde alındı.
- URL-7 <http://www.digitaldevlet.org>, 03.02.2015 tarihinde <http://www.digitaldevlet.org/edevletnedir.html> adresinden alındı.
- URL-8 <http://www.eyuboglu.com>, 02.05.2015 tarihinde <http://www.eyuboglu.com/tr/campusLife/publications/rehberlikPostasi/files/2014103004.pdf> adresinden alındı.
- URL-9 <http://www.connectedvivaki.com>, 06.05.2015 tarihinde <http://www.connectedvivaki.com/turkiyede-dijital-okuryazarlik-infografik/> adresinden alındı.
- URL-10 <http://img.eba.gov.tr>, 06.07.2015 tarihinde <http://img.eba.gov.tr/570/1da/667/c5c/1c3/364/30f/928/317/3fa/811/003/184/c8c/001/5701da667c5c1c336430f9283173fa811003184c8c001.pptx> adresinden alındı.
- URL-11 <http://img.eba.gov.tr>, 06.07.2015 tarihinde <http://img.eba.gov.tr/570/1da/667/c5c/1c3/364/30f/928/317/3fa/811/003/184/c8c/001/5701da667c5c1c336430f9283173fa811003184c8c001.pptx> adresinden alındı.
- URL-12 <http://alisahinblog.blogspot.com.tr>, 06.08.2015 tarihinde <http://alisahinblog.blogspot.com.tr/2014/06/sosyal-medyann-yararlar-ve-zararlar.html?> adresinden alındı.
- URL-13 <http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi..>, 06.05.2015 tarihinde <http://tr.wikipedia.org/wiki/Vikipedi> adresinden alındı.

- URL-14 <http://mustimedia.com/sosyal-medya-okuryazarligi/>. 05.05.2015 tarihinde <http://mustimedia.com/sosyal-medya-okuryazarligi/> adresinden alındı.
- URL-15 <http://mustimedia.com>. 06.04.2015 tarihinde <http://mustimedia.com/sosyal-medya-okuryazarligi/> adresinden alındı.
- URL-16 www.kastamonu.meb.gov.tr. 04.25.2015 tarihinde www.kastamonu.meb.gov.tr adresinden alındı.
- URL-17 <http://caymyoisletmeogrenci.com/wp-content/uploads/2014/04/9-nitel-analizler-icerik-ve-betimsel-analiz.pdf> 28.08.2015 tarihinde <http://caymyoisletmeogrenci.com> sitesinden alınmıştır.
- URL-18 http://www.siviltoplumakademisi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=875:gonulluyum&catid=61:gonulluluk&Itemid=128 10.06.2015 tarihinde sitesinden alınmıştır.
- URL-19 <http://www.kulturvekariyer.com>. 03.02.2015 tarihinde <http://www.kulturvekariyer.com/gencim-ve-gonulluyum-cunku-497h.htm>? adresinden alındı.
- URL-20 <http://fethiye.meb.gov.tr>. 05.07.2015 tarihinde http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_02/18110143_gvenlveblnlnternetkullanimprojesktapik.pdf adresinden alındı.

EKLER

EK A: Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri Anketi

Sevgili Öğrenciler;

Bu araştırma, sizlerin dijital vatandaşlık ile ilgili görüşlerinizi tespit etmek amacıyla yapılmaktadır. Burada yer alan maddelere, doğru ya da yanlış şeklinde bir değerlendirme yapılmayacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler, sadece bilimsel amaçla kullanılacak, şahsınızla (sizinle) ilgili herhangi bir değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle ekteki her bölümü soruları atlamadan, dikkatlice doldurmanız gerekmektedir. İsminizi yazmanıza gerek yoktur. Belirtilen ifadelerden size en uygun olanını (X) koyarak işaretleyiniz. Vermiş olduğunuz katkı için teşekkür ederim.

Mustafa ÖZTÜRK
Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM **Kişisel Bilgiler**

1-Cinsiyet

() Kız () Erkek

2-Kaçıncı sınıfta öğrenim görmektesiniz?

() 6 () 7 () 8

3-Annenizin eğitim durumu

() okuryazar değil () ilkokul () ortaokul () lise
() üniversite () lisansüstü

4-Babanızın eğitim durumu

() okuryazar değil () ilkokul () ortaokul () lise
() üniversite () lisansüstü

5-Ailenizin aylık ortalama geliri

() 0-700 () 701-1400 () 1401-2100 () 2101-2800 () 2801-3500 () 3500+

6-Herhangi bir sosyal medya sitesine üyeliğiniz var mı?

() Evet () Hayır

Cevabınız evet ise; (birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)

☐ Facebook ☐ Twitter ☐ İnstagram ☐ Diğer

7- Sosyal medyayı ne amaçlı kullanıyorsunuz?

- ☐ Oyun oynamak için ☐ Arkadaşlarımla görüşmek için
☐ Paylaşımlarda bulunmak için ☐ Yeni arkadaşlar bulmak için
☐ Vakit geçirmek için

8-Kendinize ait kişisel bilgisayarınız var mı?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Evde ortak kullandığımız bilgisayar var

9-Günlük ortalama ne kadar bilgisayar (internet) kullanırsınız?

- ☐ Yarım saatten az ☐ Yarım saat, bir buçuk saat arası
☐ Bir buçuk saat- iki buçuk saat arası ☐ İki buçuk saat üç buçuk saat arası
☐ Üç buçuk saatten fazla.

10-İnterneti daha çok ne amaç için kullanıyorsunuz?

- ☐ Ödev ☐ Oyun ☐ Araştırma
☐ Sosyal medya ☐ Haber Okuma ☐ Alışveriş

11-İnternete daha çok hangisi aracılığıyla giriyorsunuz?

- ☐ Masaüstü bilgisayar ☐ Dizüstü bilgisayar ☐ Tablet
☐ Akıllı telefon ☐ İnternet kafe

12-İnternet kafeye gidiyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

Cevabınızı evet ise;

- ☐ Haftada bir kaç saat ☐ Günde bir saat ☐ Günde iki saat
☐ Günde üç saat ☐ Günde dört saat ve üzeri

13- İnternette oyun oynarken akıllı işaretlere dikkat eder misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ İlk defa duydum

14- Herhangi bir sivil toplum örgütü, dernek ya da yardım kuruluşun üye misiniz?

☐ Evet ☐ Hayır

Cevabınız evet ise;

☐ Faaliyetlerine katılıyorum ☐ Faaliyetlerine katılmıyorum

	Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1. İnternette tanımadığım insanlarla iletişim kurarım. *					
2. Web sitelerinin yardım, güvenlik ve gizlilik gibi bölümleri olduğunu biliyorum ve kullanıyorum.					
3. Tanıdığım kişilerle, kişisel bilgilerimi çevrimiçiye paylaşıyorum.					
4. Çevrimiçi durumdayken kendimi özgürce ifade edebiliyorum.					
5. Çevrimiçi durumdayken ya da aldığım bir e-mail ile hakaret, nefret söylemi ve küfüre maruz kaldım. *					
6. Başkasına ait bir eseri (kitap, dergi, makale vb..) kaynak göstermeden kullanırım. *					
7. İhbarda bulunacağım hat, web sitesi ve yasal kurumları bilirim.					
8. Bütün dijital teknoloji kullanıcılarının sahip olduğu hakları ve özgürlüklerimizi biliyorum.					
9. İnternette iletişim sırasında hak ihlali yaşadım*					
10. Paylaşılan bir yazının, fotoğrafın veya videonun doğruluğunu araştırmadan paylaşıyorum. *					
11. Telif hakkı ile insanların emeklerine saygı duyulması gerektiğine inanıyorum.					
12. Bilgileri dijital ortamda nasıl güvende tutmam gerektiğini biliyorum.					
13. Paylaşılan bir bilginin doğruluğunu araştırmadan bu bilgiyi kullanırım. *					
14. Dijital suçlardan korunmak için neler yapılması gerektiğini biliyorum.					
15. Doğruluğunu araştırmadan paylaşımlarda bulunurum. *					
16. www.bimer.gov.tr sitesine daha önce girdim.					
17. İşime yarayan internet uygulamalarını(oyun, virüs programı, müzik, video, film) ücretsiz indiririm.					
18. İnternet ortamında başkalarının haklarına saygılı davranırım.					
19. Kişisel bilgilerim (girdiğim siteleri, hesaplarımı ..) ailem kontrol etmez. *					
20. Sosyal paylaşım sitelerindeki bilgilerim herkese açıktır*					
21. Yaptığım her şeyi sosyal medyada (facebook, twitter, instagram) paylaşmayı severim.*					
22. Sosyal paylaşım siteleri özel hayatın gizliliğini etkilemektedir.					
23. Sosyal medya araçlarını (facebook, instagram, twitter) ortaokul öğrencisi seviyesine uygun buluyorum. *					
24. Ailem sosyal medyayı kullanmamda sakınca görmüyor*					
25. Ödev hazırlarken kullandığım siteleri ödevimde kaynak olarak gösteririm.					

26. Sosyal paylaşım siteleri iletişim kurmamda etkili olmaktadır.					
27. İnternette siyasi, spor, haber ya da magazin gibi konularda yorumlarda bulunurum.					
28. Sosyal paylaşım sitelerinde düşüncelerimi ifade ederken kısaltmalar kullanılırım (slm, nbr, bye, ok vb...) *					
29. İnternette forum sitelerinde yorumlarda ve paylaşımlarda bulunurum.					
30. Sosyal paylaşım sitelerinde arkadaşlarım ile daha rahat iletişim kurarım.					
31. Arkadaşlarımın paylaşımlarının doğruluğunu araştırmadan inanırım. *					

* Olumsuz maddeler.

EK B Araştırma İzin Belgesi

T.C.
KASTAMONU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 75048956/44/6025856
Konu: Anket

04/12/2014

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 20/03/2012 tarih ve 4506 (Genelge No:2012/13) sayılı emirleri.
b) Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 22/10/2014 tarih ve 044/339 sayılı yazısı.

Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün ilgi (b) yazılarında İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mustafa ÖZTÜRK'ün "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri" adlı tezi kapsamında anket yapmak istediği belirtilmekte olup, söz konusu anket ile ilgili Araştırma Değerlendirme Formu ilişikte sunulmuştur.

İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mustafa ÖZTÜRK'ün "Ortaokul Öğrencilerinin Dijital Vatandaşlık Düzeyleri" konulu anketi 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında ilimiz merkezindeki Müdürlüğümüze bağlı ortaokullarda gönüllülük esasına göre eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmadan uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

Mustafa ÇELİK
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
04/12/2014

Hasan ERKAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

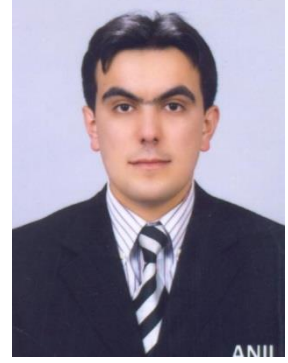
Saraçlar Mah. Bayındır Sok. No:8
37100 KASTAMONU
Elektronik Ağ: www.kastamonu.meb.gov.tr
e-posta : bilgisayar37@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.ŞİRİN Şube Müdürü (218)
Tel: (0366) 214 15 17
Faks: (0366) 214 64 94

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 53b4-b420-346b-987c-77b7 kodu ile tevit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Mustafa ÖZTÜRK
Doğum Yeri ve Yılı : Karabük/ 1980
Medeni Hali : Evli
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : mustafaozturk2696@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Karabük İmam Hatip Lisesi (1997)
Lisans : Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (2002)
Yüksek Lisans :

Mesleki Deneyim

İş yeri: Araç / Terke İlköğretim Okulu (2002-2006)
İş Yeri: Merkez / Atatürk İlköğretim Okulu (2006-2009)
İş Yeri: Merkez/ Şehit Şerife Bacı Ortaokulu (halen)